

АҢСУА ПОЕЗИА

**Аңхэынтшәкәтыжырта
Аҕаа 2013**

ББК 84(5Абх) 6-5я4

А 63

Аредакцияга хеилак:

Гогәуа А. Н. (ахантәафы), Ацбынцәал Шь. М., Бигәаа В. А., Гублиа Гь. К., Мықәба А. Кә., Нацқьебиа Д. К., Хашыг Н. Ц.

Иеикәдыршәеит:

Аңхазоу В. В.

Лагәлаа А. И.

Тхәицыкә З. Шь.

А 63 АЦСУА ПОЕЗИА.

Ацхәынтшәкәтыжьырта. Ақәа, 2013. – 288 д.

Аизга ианылеит Дырмаит Гәлиа иаахыс иа-хьяуажәраанза ацсуа поетцәа иацырцахьоу иалкаау ражәеинраалақәа.

Аизга Ацсны ашәкәыфәцәа Реидгыла 80 шықәса ахытра иазкуп.

ББК 84(5Абх) 6-5я4

Апхъафцәа ишәыдаагало аизга иашьашәалоу ашә-
кәкәа тытхъазарггы, уажәтәи атыжкымта «Апсуа по-
езиа» Апсны ашәкәыфцәа Реидгыла аццоижьтеи 80
шыкәса атра излазку ала, ахатә чыдара амоуп. Апсуа
литература ашьатаркфы Дырмит Гәлиа ифымтакәа
апхъа инаргыланы, аизга мөхакы тбаала ианарпшуеит
апсуа поезиа ашьакәгылара, аҗиара амфә, уи аихаҳара
знапы алакыз, иахъаггы иацызтцо ажәа азкәзацәа
ражәеинраалакәа рыла ицәыргоуп, иамоу аихъзаракәа.
Апхъаф лабҗаба ибартоуп апсуа поезиа аиҗартәышьа
аформакәа, уи атрадициа, махәта-махәтала аилазаашьа,
афилософиатә, аграждантә, абзиабаратә лирика ухәа.

Абарткәа шахатра руеит акыр шыкәса раа-
хыс амилаптә литератураҗы апоезиа ажанр иамоу
акәҗиаракәа, аханатә еипш, аҗиара амфә ишану.
1930-тәи ашыкәсқәа, еихаракггы 1950-тәи ашыкәсқәа
рәеифшамта инаркны есаaira аҗартбауан апое-
зиа ажанр. Алитератураҗы ицәырцуан ахъз җыцқәа.
Еитагылоз апоетцәа рабицаракәа ирыбзоураны апсуа
жәеинраала аҗиара амфә ианын, иалнаршазггы шьар-
доуп амилаптә литература арҗиараҗы. Ажанркәа
рахьтә иароуп аханатә инартбааны ирылатцәазггы.
Апоетцәа азәырфы ражәеинраалакәа хара Апсны
ахәаакәа иртысит, апхъа аурыс бызшәала еитаргон, нас
жәабала егырт абызшәакәа рахь. Апсуа литература
атцара, апсуа царауаа реипш, аурыс царауаа азәырфы
русумтакәа азыркхьеит, иазгәртахьеит иалнаршахьоу,
хазы-хазггы апоетцәа рфымтакәаггы ирыхцәажәахьеит.

Аңсуа культура даара иапышыкласит Асовет Еидгы-ла ахыбгалара, инаштарххны Аңсны Аңынцтэылатэ еибашыра (1992–1993) лымкаала ааха ду анатейт али-тература. Уи знапы алакыз арҕеиаоҕеа рахытэ иҕоуп Аңсадгыыл ахычараан иҕахаз, аибашыра иалазыз, азэыроҕыы роымтақеа рцэызит. Аха адоуха абга рызмышреит, аңсаатэ еипш, ажэоақеа хыдышышы иаанымхеит. Ега апықэслазаргыы, аңсуа поезиа оаҕыа амтэыжэоақеа еитнахит, ахышытра ылна-геит, убри алагыы, ишуашэшэыразгыы, изыкэгылаз ауасхыр иқэымкэеит, аныкэашэа иаңнатейт. Азнык-азы, амчқеа ханартэауан Аңсадгыыли уи ахычаоҕеи ирызкыз алитературатэ кэзшыа зныцшуаз апоезиа ала. Аха нас, хэычы-хэыцла, есааира амчехак артбаауа иа-лагеит. Ахысычара шатцубаауазгыы, аамта ахата иаңыз ауадаоҕрақеа апоезиагыы ишахнагозгыы, иацагылон аҕар. Иахыа урт рахытэ иҕоуп раҕхыатэи зышэкэқеа тытхыоу, еиуеипшыым аизгақеа зоымтақеа ргэылоу. Апериодикатэ кыпцх аҕны акэзаргыы ражэеинраалақеа лассы-лассы иубоит.

«Аңсуа поезиа» даеазныкгыы ишыкэнарҕэҕеит, акыр шықэса раҕыа инытхэрааз азыхы табара шақэым, зыхтартас иҕоу аңсуа идоуха амч шхысыхам, анархагыы шамоу.

Аиқэыришаоҕеа

Дырмит Гэлиа

1874–1960

* * *

Ахы, сышәкәы, уейтамхан!
Гәы-шьамхыла укамхан,
Гәарц-бжьарак убжьамхан,
Узтаху рзы уцәахымхан!

Жәа хаала ирччала,
Жәа ркәышгала уцәажәала,
Ажәабжь җыцкәа хкы-хкыла
Исызрахәала ацсышәала!

АБРИ СОУП САРА

Харантә иааз сасра,
Икарандашь кны дсазтааит сара:
– Сухәоит исоухәаразы, узустада уара?..
– Сара адунеи ду аца соуп,
Иара убри алагы сара сыҗехәәоуп.

Еилырганы иуасхәап: сара сацсыуоуп!
Ацсуа жәлар рца соуп сара,
Ажәытәза зны ацямцәеи арабцәеи
Кавказ икәцаны иказцаз иреиуоуп дара.

Сара сацсыуоуп, стәыла хәыч ала сыҗехәоит.
Сара бызшәала сырзааигәоуп, срашьоуп

Аедыгькәа, ачеркьезкәа ухәа.
Сара срашьоуп ажәларкәа зегь – адунеиаф инхауа.
Сара сырцоуп абылра, аццышә иалтцыз.
Сара сырцоуп цхьака ицо ажәларкәа.

Сара сацсыуоуп.
Стәурых –
Ажәйтәза иалоуп...
Сара – исашьоу иашья соуп!
Сара – сацсыуоуп! –

Сышьха шлакәа сырцоуп,
Стәыла сацоуп.
Сабдуцәеи урт рабдуцәеи
Анышә иахьамоу сацоуп!..

Исашьоу – срашьоуп,
Ақьиацәа зегьы –
Сара сыуацәа роуп!

ААЦЫН

Азынрашьтахь аацынроуп,
Латцаншьтахь рашәароуп,
Цсшьаншьтахь кыруроуп,
Ныхыншьтахь кыррхароуп.

Аацынразы цшзарахоит,
Адәкәа зегь иатцәахоит,
Ацсаакәа хынхәкәоит,
Ртыцкәа еилдыргоит.

Аусуцәа рыҗедырхоит,
Адәкәа рцәагәақәоит,
Апасақәа лартцақәоит,
Гәара гәгәала икәдыршоит.

Бзиа жәуааит инхақәо,
Цхзашала кырзукәо,
Цъабаала илазтцәқәо,
Ахымхәацәа заазақәо!

ХОЦЪАН ДУ

Сгәы дахәазеит Хоцъан ду,
Инхара, имазара, ифн ду,
Иашта, ибора, ица ду,
Нас уи иоуми ауаф ду!

Ицсаса тцәа рымам,
Ишьамака рзыцхьазом,
Иршьуеит, ирфоит, интцәазом,
Қъаф иуеит, акгы иузом.

Ахәсеибацәа цәирхәхьеит,
Ахацәақәа ижъахьеит,
Реихарафык хиртцәахьеит,
Иаанхазгы иршәахьеит.

Дара-дара еичирчоит,
Насгы дара цәибархәуеит,
Рнапы-рлымха феибатцәтцәоит,
Егышнеиуа ихибартцәоит.

Дара реисра далачоит,
Рыцсхәы-рсабшахә далачоит,
Рынтцәара деигәыргъоит,
Ажәфан ахь далақәлоит.

Быжьфык ацацәа иара имоуп,
Архәреи ағычреи урт ирылоуп,
Уафышьала иара иеипшуп,
Еитцбгы еихабгы инеибеипшуп.

Рхы азакэанқэа дара иапыртцоит,
Аеан, ауахьад дара ианыртцоит,
Кыр рымазкуа итдыхэтэа пыртцэоит,
Дрыцхаршьазом, ихы хыртцэоит.

Абас ауп ишыкоу ипацэа,
Иаргы деицэоуп ихата,
Уажэы ирацэоуп ипхаста,
Ихьымзашеи итдыхэтэа:

Ихъзеи, мшэан, Хоцьан ду?
Илалазаап аэа ду,
Иннартцэазаап итаацэа ду,
Икэзаазаап ирахэ, ионра ду!

Сгэы далсит Хоцьан ду,
Гэымбыл-цьбара сыуаэ ду,
Дыкам шихэоз анцэа ду,
Далеимыжьы амца ду!

АХШЫҢИ, АТЦАРЕИ, АМЧИ

Ахшыҗ апшэымоуп, атцара сасуп,
Ахшыҗи атцареи еибытазар, нас иматэахэуп,
Ахшыҗ уасхыруп, атцара убра ишыақэыргэгэоуп,
Ауасхыр кэадазар – аҗны шэарта дууп.

Хшыҗда амч ду уаҗ дтанархоит,
Ахшыҗи амчи еицызар, нас уаҗ дыннархоит.
Царада ахшыҗ дырҗеигьых тыргэа дууп,
Хшыҗда атцара – мыцхэы ишэарта дууп.

БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ...
(Ашэаны ирхэоит)

Бызбоит, бизбоит,
Бзиа бизбоит,

Аарцә бызбан,
Нырцә бызгоит.

Хароуп бымхәан,
Сызцом бымхәан,
Сара бызгоит,
Бара бмыхәхәан!

Цьабаа бсырбауам,
Хьанта бсыргауам,
Мла басыршьуам,
Хьта басыркуам.

Нас бзымцари,
Мап зыбхәари,
Бара бхалагь
Сахь бзымааири?

АПХӘЫЗБА ИЛЫШЬҢОУ АЧКӘЫН ИАХЬ

Ауарбажә ашәтыц иазнауазеи?
Ахапыцқәа ирыбжьакны?
Сара исеипшу илзууазеи,
Уоны еицакья дыфнакны?

Уара иуатәоу дзузымдыруазеи,
Ухылпарч баба ухагәаны?
Сара исеипшу илылухуазеи,
Уашта хымкаа дтатцаны?

Апхәызба цшза узлышьтоузеи,
Уеи укәадыри еикәтцаны?
Уи илеипшу илоухәауазеи,
Унымха-хымтцәа уашьяфны?

Сара истаху: деилыхханы,
Дгәыргья-ччауа, дуафны!

СЫҢСАДГЫЛ

Сыхаара сыңсадгыл,
Иҗалазеи, закәызеи?
Иупшаауази, иуцәыззеи,
Абас улахь зеиқәузеи?!

Нхытҗка ицаз угәырфома,
Мшын нырцә иҗоу уҗабома?
Сылашара, сыңсадгыл,
Абас улахь зеиқәузеи?

Уахьҗарадоу җоушьоума,
Ма даеаки гәнугоума?
Сылашара, сыңсадгыл,
Абас улахь зеиқәузеи?

АХАТҢА ИХАТҢА ИАШӘА

Ахатҗа ихатҗа, афырхатҗа,
Аҗсны ахьыз тызгаз арҗыс хатҗа,
Ахатҗа гьеф, арҗыс бзиа,
Уи Володиа Җаразиа.

Фашист танкқәа хыла-гәыла,
Инеилеитцеит бзарбзан хыла,
Урт хәба-хәбала уа инеилахәит,
Иназқәикыз зегь уа инкахәит.

Аҗсацәа рзы дыхьзырхәагоуп,
Җаҗацәа рзы дсамарлықьуп.
Ахатҗа гьеф, арҗыс бзиа,
Уи Володиа Җаразиа.

Уи зыцсадгьыл зхы нақәызтқаз,
Ашьоуразы зыцсы иаеигзаз,
Хьызла-цшала убри дыцсит,
Аибашьраҕы убра дыршыит...

Ианакәызаалак уи ихьз цсышам,
Зегь хгәы дтәзаашт, уи даххаштшам,
Ацсуа жәлар – ахәса-ахацәа,
Уи изы ирҕахуп рашәа, ражәа.

Ахатца ихатца, афырхатца,
Ацсны ахьыз тызгаз арцыс хатца,
Ахатца гьеѿ, арцыс бзиа,
Уи Володиа Харазиа!

Гьаргь Чачба

1846–1918

УАРАДА

Иаххылацшхәу, лахь сумтан,
Сыжәлар рзыхәа цсахрада
Сыҕазаарцы иахьысхәало
Сабацәа рашәа, урада.

Бжыы таала иансыргызуа,
Исхәоит гәыргьа-ччарада.
Ари ашәа гәаӕ ажәабжьуп,
Игәытшьяагоуп, урада.

Абри ишцеипшу аиатым хәычы
Итцәыуара ауеимада –
Иан лзыхәа лагырзышак
Анықәитәо лыжырта.

Исанахәоит: ацстазаара
Зқы шықәса еилшәарада
Тынч ишааиуаз, цшак иагазшәа,
Ишыбжъазыз хьахәрада.

Зынгы сразкы иақәмақаруа
Итцәаа-тцәауеит цьшьарада.
– Сразкы, сразкы, сқәацтажәумтәын,
Сара фныда, гәарада!

Ацстазаара аҫагәтасра
Цьоук ықәнахзоит харада.
Ажәған абри гәанамтозар
Нас ацәгъара збартада!

Иаҳхылапшхәу, лахь сумтан,
Ас сахъашшуа чҳарада.
Уа зны-зынла иаасыргызлап,
Уарада-гәышьа, уарада!

* * *

Иудыруеит, сашъа, уи еипш атәыла,
Еихсыгъра ахъақәым амра апҳара.
Жәлар азгәдуны хъзартоит гәыблыла,
Нцәахәык еипштцәкьа ирныкәуеит иара!

Амра шынташәаз аетцә еилыцьцъара
Ишцассирхо ажәған рхиауа.
Уатә ахәсахәычқәа рыбла тыцьцъара
Ишцареипшу аетцә ипҳауа!

Ацсахра уақа иршәихъоу усуп,
Баапсырас икоу иреицәаны ицхъазоуп.
Уақа уалны ауаф иду – ламысуп,
Игәгы зеисуа инеигзарцазоуп.

Уи атәылаф уақа агәырфа хъшәашәа
Аламыс-мцабз ырцәо иаахылт.
Аиаша иашьтоу ииуа апсазамшәа
Хеитцыхъа имоузо даатадыргылт.

Ихьефәуеит ашьамтлахә еиха бжъыла,
Еихсыгъуам ауафытәыфса иқъра,
О, ишцагәақуеи, сашъа, уи стәыла,
Стәыла рыцҳа,сахъаазаз сара!

Ақыртшәахьтә иеитәигеит Б. Шьынқәба

Самсон Чанба

1886–1937

АШЬХА ТЫЦХА
(Апоема ацыптцәаха)

Ацсынтәыла ишьхацшзаха
Амшын еикәа афькәыршоуп,
Уи зтәылоу Ацсны цшза –
Кавказ шла ацха лоуп.

Узыршанхаша хәыцшзак афь
Дыкәгылоуп лара лхата,
Дбырлашха, дымсырқбаадышха,
Дыссирха, деихышәашәо!

Еихатыруа лыбғазара еиекаа
Ицшзаза иакәыршоуп –
Мака мыцхәрас ицаны:
Ашәт-бышәтқәа зейгьакам!

Лышәтцатәы зегь – гьыл лыхуп,
Илхьныхәхәы, ицшзоуп цәгьаза.
Иацрышәшәогьы афьы-хаа
Ицоит хара илаха-лахауа.

Лыжәфахыр тбаагьы цшзаза
Икәыцсоуп лыхцәы кәазауа.
Ицшқзаза, ихьыцштәылаха,
Илакьы-лакьуа илхьыхәхәы.

Лхы-лҕы җшза еихаччоит,
Лыбла тшаша тыҗыҗаауеит,
Дшеибакәу, уахьлхәаҗшуагы,
Адуinei лара илныҗчалоит!

Митәы шықәс дықәгылоуп лара
Уи ахәы ҳарак дымраха,
Дықәҗшуеит хыхьынтә, днахәы-аахәуа,
Лыдгьыл җшзара җашьяуа.

Амра-хаа лыхәаччоит,
Хыхьынтәи ихаракза,
Игәырҕа-хәмаруа илзаанашьтуеит
Ишәты-какаҗха ааҗыра...

Нахьхьи, лаҗхья еишьылха,
Амра агәы ихыҗчала,
Еилаарҗыруа, иразынха
Амшынгә-ду дхыҗшылауа...

Митәы шықәс дықәгылоуп лара
Уи ахәы җшза днаҗшааҗшуа,
Иҗьшьо илыкәыршо адунеи,
Дызлаҗшуагы лашьҗәа-хаҗәа.

Ус дшыҗказ, мыш каххааказ,
‘Енак, җстхәак җара ианхымыз,
Жәәани мшыни ахьеиларсыз
Иааҗырҗит җстхәа еиқәатҗәк.

Еиха-еиха ишазхауаз,
Ула еилнарго ианыкала,
Иааҗырҗит җлараны –
Аканҗья раҗәа рмызгәытрақәа...

Урт ракәын агәырәа-сасҗәа,
Адуinei зегь еимыздауа.

Ахы хэаахэтра бзиа избауа,
Енагь иашьтоу жэлар ршьажэра...

Ашьха тыцха ишылбаз еицш,
Дықәхеит ахэы дшаќь-шаќьо,
Лыла тыблаа ицо иалагеит,
Деибак-еибак амца лкит...

Ирылалтцеит лашьцэа-ахэхэацэа,
Дрыцхьеит зегьы, еибашьразы,
Ртэыла Ацсны айқэырхараз,
Ахақэитра анкылараз!..

АҒАГАШӘА
(Ацыцтэаха)

– Хаит, амарцъа, афырхацэа,
Хахаи, азэы аашьа умышьын!
Ишәќьа гэгэала шэнырхаг-еага,
Ишэхэа агьеөхэа аеагашэа!

Цах-сах, уах-сах!
Цах-сах, уах-сах!
Азаттэ нхара уаф даазом,
Атдыхэа цахтэеит иахьарнахыс,
Иахьа икоу еицынхароуп –
Нхамфа ғыцла хаазароуп...

Хаит, амарцъа, афырхацэа
Хахаи, азэы аашьа умышьын!
Ишәќьа гэгэала шэнырхаг-еага,
Ишэхэа агьеөхэа аеагашэа!

Цах-сах, уах-сах!
Цах-сах, уах-сах!

Иуа Коҕониа

1904–1928

САРА СЫМҘА

СымҘа маҕым, ихароуп,
Сгэы итақәоугы крыртахқәоуп.
Сыгәтыхақәа рацәазоуп,
Саҕәытыргы пхашьароуп.

Сааигәа-сигәа ацәашьқәа акуеит.
Сацхьа сымҘа лашауеит.
Схи сыхшыҕи сныкәырцоит,
СымҘа схымкьоушәа сдырбоит.

СымҘахытыр, саанхазоит,
Схәа саҕәытыр, пхашьароуп.
Сыздыруагы рацәазоуп,
Сызрыхәампшуа саанхазоит.

Сөыззыскызгы ома атахуп,
Саналагах, инагзатәуп.
Сыгәтыхақәа зегь өтәуп,
Дара уртгы рацәазоуп.

Сөызцәа-спызцәа жәпафзоуп,
Са сазызкуа рацәафуп,
Сгэы азкаршәны сеихалап,
СымҘа сықәыз, пхьа сцалап...

Ашәкәы бгыцкәа аасырхәлап,
Сгәы итәшәоуггы зегь сыфлап,
Сымәа сықәыз, пхәа сцалап,
Сгәы меитцажәкуа снеихалап.

* * *

Са сзыцәшәози, хәа сывам,
Сықәлеи сөызцәеи рацәәзоуп.
Са сзыгәдуу сапхәа игылоуп,
Сымәа иаша пхәака игоуп.

Са сыздыруа сөызцәа сывоуп,
Сгәы аздырхатцоит цәгәа дара.
Са сапсуоуп, са сгәы еицакуам,
Сазгәдууп Ацсынра!

АЦСНЫ

Ацарда еикәатцәа цеицеиуа
Иухапан уара,
Ацта еишыыл еидгәыцла
Иухатәан зынза.

Уахыцшуазгы амрахәага
Убомызт цьаргы,
Ацарда мыжда еикәылашыца
Уакын уеикәгәаны.

Ацша кәанда зны-зынла
Иуслон уара,
Иуанахәон хәычы-хәыцла
Уаамта аара!

Ухаарақәа ухытцуан,
Иухытцуан зынза,

Ацарда лашыца уашәхан,
Гәакран узфыз!

Атцыхәтәан, ацша гәгәа
Уамжъазейт уара,
Иқәнацейт ацта
Ицкья-шәкья зынза!..

Ожәшьта уцшзарақәа
Иазхашт иахагы,
Амрахәага ацхарра
Уаргъацашт зынза.

Сыцсадггыл лашара,
Уейцдамхан ожәшьта,
Сыцсадггыл, сыцсадггыл,
Уейцдамхан ожәшьта!

ТӘРАДА АНХАРА

Абна бзарыбзыруа иатцәабггыла ихюуп,
Адггыл хаскын-какачла иқәтцоуп,
Аарыхра реибаркны шыта афыхра ртахуп,
Амәақәа сабоуп, хәынтцәак убазом.

Сфыхейт сытрысны, сшыцәаз стахәхәа,
Снагылейт смаашьякәа, слахфыхза сара,
Сыебыга аашьтыхны сфынасхейт тәархра,
Агъарахәа иахьяфыз сфызцәа еицлабны архра.

Нтытцка абахчяхь аебыгакәабжь гоит,
Цъара-цъара ахкаарақәа арахә тадырхәуейт,
Шәахәабжьуп, фытыбжьуп, игәырғюит жәлара,
Гәырфәацәгья рымам, иафуп анхара.

Иабакоу ахратәра, дабакоу ахэынтқар?
Иабакоу амучацәа, жәлар ршыа
рылцәыцәаа изжәуаз?
Урт зегь нзыртәашаз, изжышаз калейт,
Атыша цә змамыз иама цәка ицеит!

Ахы, ацъажәлар, шәынха шәмаашыакәа!
Аебыгеи ажъахәеи цқъа гәгәала ишәкы!
Ирдырааит, ирхамыштәаит цырхагас ишаиуа
Еигзара кәмтцәкәа ишшәырхыша даргы!

АШӘАРЫЦАӘ АШЬХА

Смачхәал цымцым тыхәта змамыз
Сыхәда инхысшыын, снатцысит,
Слабашыа ду, цәкыа иазцымәуаз
Сыцарс амәа наа сәазгагылт.

Скаштәтлә азна хи-хәшәи сыман
Сгәы итан сцарцы ныкәара.
Сахынацшуаз ахра-қкыара
Сыцса шкәакәала ихкыазан.

Нак сытцәка хланты лашыцан,
Гәәәан, хәишран илашытын.
Сахынацшуаз, нырцә ахаәа
Ихызыркыызшәа исәәпхон.

Кәыдры агәгәахәа, ейбах-ейбафо
Ашыа-сыцса иәфәырны,
Еихымызә-ейцымзо, игәамтц-хамтцауа,
Ахахәқәа ейәажыуа цхыка ицон.

Уи схәейтхәагы, такә набжыан
Сыетцыркәакәа сахыәәаз,
Катцәара цәгъан, катцгы баапсын
Ахра қкыара сахыазцаз.

Сынхалаанза мышцөгъа баапсхеит,
Амра ицхозгъы сымбазеит,
Сгэы мытрыскэа сагъынхалеит,
Насгъы иказ ак сымбеит.

Дады-мацэыс хра иафэысуан,
Еынлан – хэлазшэа илашыцан.
Кэаца-фэаца, хра такнаха
Апстхэа хылца рхацан.

Уа сахьхалаз сзыкэымгылеит,
Сахьцарыз хэа мѳа сымбеит.
Насгъы фыцха сэынкасыжъын,
Суапа сыкэыршэны снаиеит.

Акырцх акэкэахэа, ахахэ леиуазшэа,
Акэараш еицш аеашеит.
Апшацэгъа ускан итцэаа-тцэаауа
Археи фэѳеи ирыбжъан.

Са сашьцылан, сгэы мытрысит,
Сазыгэдуун иара уи.
Дук мыртдыкэа ацэкэырцара
Инасхытдын инаскэеит.
Сара сапхэа афэацара
Хахэи макеи зегь лашеит!

Атхарцэхэа саапшын сныкэтэеит,
Шьхеи мардареи снарфэацшит.
Сыла атыхэа самейжартэы
Шэарах хэынгак снахьыцшит...

Слабашьа гра сшэакъ ныкэырс
Сгэабжынацэа сыртдысит,
Ахылѳа еикэа тцысаанза
Сыла сшамжъаз еилсыргеит.

Миха Лакрба

1901–1965

УШНЕИУА УНЕИ!..

Дырмит Гәлиа ихъзынфыланы

Ушнеиуа унеи!.. Уус гәырфагаз,
Уакәымтцын, уашьтаз, инагза!
Иуцәыхъантоуггы – мчыла уатцаз,
Узхьымзо – цасхәа уеахьыгза!

Уус хъантоуп, – аха иус дууп!
Имацфым иакәызхьоу жәлара...
Уазнеи! Уеакәырз! Ипатууп
Уи еицш аус азын апсра!

Урцәымшәазан иахьа иуиааиуа,
Ухы уаменеигзан, уетцакы!
Уацыл ахақәитра иааиуа!
Иарба убирак! Ихаракы!

Уцшишь! Иубоума, амра гылоит!
Уажәнатә ицәывтачқоит иара...
Убас хәычы-хәычла ифыхоит,
Хәра ҳазееихар, х-Апсынра!

Узқәылаз амфа – харазазааит,
Уахьнеиша унеиуеит, ихатца!
Уус узтцалаз – хъантазазааит,
Ичха, егьугым, инагза!..

Ацсны ала хѡоуп, алымха дагѡоуп,
Лашарак зааиуам, илашьцоуп...
Иазылухт амѡа, – мачзак угыуп,
Лашарас иааиша рацѡазоуп!..

Уазѡуп, ихнымхѡкѡа, ус инеиуа,
Макъана ихамоу хырехѡарас;
Уазѡуп етѡас иахзышей-шейуа!
Уазѡуп ихамоу гѡыгыртас!

Ушнеиуа унеи!.. уус гѡырѡагаз,
Уаѡѡымтдын, уашьтаз, инагза!
Иуцѡыхъантоугы – мчыла уатцаз,
Узхьымзо – цасхѡа уѡахьыгза!

АБАХТАѢ

Изури, исхѡари, амчыда?
Адунеи шѡтит, аацынроуп.
Агѡыргъара салыхѡдоуп, амыжда,
СбахтаѢ еснагъ илашьцоуп.

Сыѡѡлацѡа аацын еигѡыргъоит,
Амшаѡ иаѡылоит хара.
Аамта иалаччоит, иеиѡырбоит,
Гѡыграда сыззеит сара.

Асаби, кыка зыгхаз иеипш,
Сымала стѡѡыуо стѡтѡоуп.
Изури, исхѡари, ахѡаша,
СбахтаѢ еснагъ илашьцоуп.

Цсы зхоугы, цсы зхамгы ирыѡѡцхо
Амра зегъ хзыхѡан ишеит.
Цѡывтцалашаракгы саѡѡамхо
Амра ду са исыпхеит.

Шөхаан шөшымыцсхрагь жөдыруазар,
Сеыхэа шөкөадыр, исзаажөга!
Адуinei шөымала ишөымамзар,
Соушөыжь, лашарак сшөырба!

Чоу хэа жөйтө гөыла исырхөмарып,
Сан лөы снеип-дсыжьжөап!
Уажөйтцөкьа саауеит хэа нарахөан,
Еес, сахьымаара сцап!..

Изури, исхөари, амчыда?
Адуinei шөтит, аапынроуп.
Агөырғара салыхөдоуп, амыжда,
Сбахтөф еснагь илашьцоуп!

АЖӨТЦЫС

– Ажөтцыс, ажөтцыс! Иучырчырзеи?
Уцөажөазшөа сахөаит!
– Мархьаул шөыөноуп иахьстыцу!
Уахьтө спырны сыузааит...

– Ажөтцыс, ажөтцыс! Сашьцөа, сахөшыцөа,
Сөызцөа зегь еибгоу?
– Урт еибгоуп. Уаразөк уоуп хьаас,
Гөтыхас ргөы итөзоу!

– Ажөтцыс, ажөтцыс! Сан лнышөынтра
Ахылацшра агны иубоу?
– Уан лнышөынтра – шөты мацароуп,
Зегь афөыхаа змоу...

– Ажөтцыс, ажөтцыс! Сгөылацөа зегь,
Нас сызлытцыз сқыта,
Сыхьз хөаны иуазтөалакгы
Зегь салам сызрыта!

Омар Бейгэаа

1901–2001

АХ, УТЭАНЫ СЫПЦЫНДА!..

Мшыни, наарай, мардараи,
Хэрай, бнарай, псґараи,
Зылбааеґараи, кэара цқ̄аи,
Рха тшәаи, шәтыи, иатцәараи,

Махәы цхьаза тцыс бжыы,
Дәы ианыџуа са сыбжыы!
Жәџани мшыни цқ̄азаза,
Уыи стәыла иатцәаза,
Анцәа ишәыртра чацахьа аипш
Шәтыла, шәырла иџычаза,

Иеырба уаа пшзала,
Ихычпыцырха сытәыла!..

Ла иабао зегь ацсыуа,
Лымха иахао ацсыуа,
Уыи адгьыл гәы рцәыцәыга,
Аикәџычашьа ацсыуа.
Пшагьыи гәагьыи ацсыуа,
Ашәа нтцәара рныха уаа.

џны цсақ̄ьа, дәы какач,
Шта џыча, џны какач,

Шөырттраи, уытраи, цста хааи,
Пырцлыккыи, шөтыи, бгыи какач,

Дгыл какач уаа уырт рыла,
Ацшахы чач уаа уырт рыла!
Фны цхьаза шта цшза,
Шта цхьаза цла цшза!
Изеихырхэао пшзароуп,
Мфасшьа цшза, уаа цшза!..

Ах, убраа ацшахь снахэахыр!
Снахэа-нахэао сгэы счыхыр!
Бжьи, цштэыи, бзы хааила
Шьта сыцсы сыжжьяхыр!

Сы гөахэтэы убарс снахьзанда!
Стэыла хаа ала сгэы счанда!

Схы итау, сгэы итау, Ацсны,
Сы бзанцыра, Ацсны!
Ацсабара исзаныу,
Сыцсы, сызатэ, Ацсны!

Ах, угэаны сыцсны
Сааугэытцаукыр, Ацсны!

АСТАМПЫЛТЭИ АЦСЫУА БЖЫИ

Амшынеикэа сыгэцынгылауп,
Иасымша нырцэ сыцшуа.
Мыши цдarei зегыи ыиасуеит,
Рыцба ыкам са сзынхыуа.

Сгэы-сгэатэа нырцэка иынхаит,
Сзызысаом, сзыцыруам,

Згәахәтәы иахьзау ргәыргъа бжбы нгао
Сара стәы хәуп, схъаа тәауам.

Мрагыларантәы цшак аасыр
Рыцсы алаушь хәа сахәауеит.
Мрагыла ицао цшак аасысыр –
«Сымшра рызга» хәа, стәаауеит.

Амшын анырцә иыгепынгылау
Сан, абаапсы, бгәы камхааит,
Стәыдыбкыларцы бнап иеитцыхыгу
Бгәы каханы иахьамыфарааит!

Бычкәын, сара, ччара зхаштыз,
Бгәыхәпы схы нкыдтцаны
Атцәыуара зны сакәитхар
Саагәыдыбкылап срыгәгәаны.

Сзымзысао, сзымпыруа,
Мшыни жәфани саиааны,
Арсза ицарым, аамтак ааиып,
Саагәыдыбкылап срыгәгәаны.

Згәагь мпысуа ирыцхыраафыгу,
Аамтәи гәагьы хәхәаны,
Зны хәиндыриап, иабацарыи,
Саагәдбыклап срыгәгәаны.

Бычкәын сара, ччара зхаштыз,
Бгәыхәпы схы иадтцаны,
Атцәыуара зны сакәитхар,
Саагәыдыбкылап срыгәгәаны.

АЦСНЫ, АЦСНЫ!

Сыиахьагьы уа уыла итәны
Иыиыст, Ацсны!

Еихсыҕра зқәым умцаны
Сара усыҕрауп, Ацсны!
Уымбадара сзычхауам,
Уыгәхьяасгазит, Ацсны!
Ных, шыта сыблааит уымцала,
Уысзычхауам, Ацсны!

Хата затцәык адәы сықәуп,
Уыла стәы, сыуцәыхара,
Уыда хәыщыртак змау ауаа
Са сырцәыхара.
Уыда хәыщыртак змам
Сацсыуаагы сцәыхара.
Адәы сықәуп сбылуа,
Абзанҕара сцәыхара!

Ари амфасшыи хареи
Арс хабанза еибакәырлаша!
Ханцәа хазшаз – иазымхои –
Цәгы мчы абанза халаша?
Тәылеи жәлареи абарсза
Иабанза еизынхылаша?
Ма стәыла уҕы сыцсында,
Ма суызхьяауа сыбзазааит!

Уара убара сцеипшымзар
Сышузхьяауа сыбзазааит!
Уара ухаштра сзыгәыгъуам,
Уысхамыштырц сыбзазааит!
Уыгәхьяа иага саблыргыи, саблааит,
Уымца салазааит!

Хаштрауп цәызрас иҕазау,
Назаза сгәы утазарауп.
Гәы тазара бжа ниарауп, сгәы утаз,

Уысцәымзызарауп.
Мчыла ҳаимырхт, ҳаибатәыгуп,
Ҳзышьта затцәыу еибаиыухрауп,
Ҳанцәа ҳазшаз иапыитцеит:
«Аибаиыура еишьтазароуп.»

Уымца харцны уысшәында
Ных сҳәарымызт, Ацсны!
Уымца гәағны усыгразааит,
Сгәыгра пымтцәааит, Ацсны!
Мамау, мамау, сгәыгра птцәам,
Зны ҳаибаиыухп, Ацсны!
Ҳаиниахп, аха уаанзагъы
Уышца сычхарыи, Ацсны?

Зны иыстахыу бзазарауп,
Сыла уабахрымеишь ҳәа.
Зынгы цсрауп иыстахыу,
Сыцсы уабахрымеишь ҳәа!
Абарт аҭба рыуакы
Ауыкамлахра зны ҳәа,
Сгәыгуа сныкәаоит, ҳаибаиыухп,
Иабацарыи зны ҳәа.

Мушьни Аҳашба

1903–1992

АМЗА

Амза, алашарбага, амза,
Адуinei зырлашауа ацәымза!
Иґоуцдоузеи уцәырґа-цәырсуа,
Ацтақәа унарылс-аарылсуа?

Уәеиха ажәәан агәахы,
Ацтақәа ахыґазам аґынтәґы,
Урзыцха ажәларқәа зегы,
Милат-милатла, инеилымхкәа!

УГЫЛ, ИШОИТ, САШЬА!

Угыл, ишоит, сашья!
Ғалагап аусура,
Имызырц х-Ацсынра –
Иатахыуп аус гәґәа!

Иаауп аус напыла,
Иаауп хшыәла-хыла,
Иаауп ҳамцшыкәа –
Уахынла, ґынла!

Угыл, ишоит, сашья,
Иаамтоуп шья,

Абар, игылт ашы-етцәа,
Аеазнакит атцх ашара.

Ҳайдгылап ҳажәәа еибыта,
Аус азаауп жәлар риаша,
Алашыцара ҳых изгаша,
Ҳацсшәа мырз ха ҳзырҫиаша!

АЗЫН

Амш кьәҫхеит,
Атцх аухеит,
Амра цхарра мацхеит,
Егьхьтахеит!

Ацстхәа хылеит –
Егьмытцәцеит,
Амза мгылеит –
Егьлашьцеит!

Ашәапыцьяц гылоуп –
Ицәхәышшаза,
Рымахә ашәыб ықәуп –
Ибыбышза...

Адәқәа сыла ихкьоуп
Икәашшза,
Азқәа атцаа рхыуп –
Итцәцашшза!

Амш кьәҫхеит,
Атцх аухеит,
Амра ацхарра мацхеит,
Егьхьтахеит!

Оґар Демерґь-иґа

1910–1939

* * *

Ба боуп зда дсымам,
Ба боуп зда схартам!
Ба бзоуп сыґсы зтоу,
Ба бзоуп сызшоу!

Былаґаа тыґыґаауа,
Бхы-бґы еилыґхаауа,
Беиґашаоуп зегрыла, ибыґзам акгы,
Ба ибеиґу дызбом, дабаґоу азегы...

Ба боуп зда дсымам,
Ба боуп зда схартам!
Ба бзоуп сыґсы зтоу,
Ба бзоуп сызшоу!..

* * *

Адуinei лашара ду саннаґы
Сыґзаап бара бзын –
Еґаґара хазына збоннаґы –
Сґы бтазаап зегрзын.

Алмас хышаша бара –
Амцабз еиґш беилыґха-еилыґхауа,

Алмас хьшәашәа бара –
Амзархәага еипш бкачча-каччауа...

Бгәы пшқа бмырхәын,
Иахьбырхац ахь ирхала,
Была бмырбрын –
Ишап-шапуа иаарцшла!

Бхәычуп, быхшыџ шәым –
Быхшыџ аҕны имза-зааит!..
Усҕан са сгәы тәарым –
Ицжәап, сыгәнаҕа мыцәгъахааит!

Алмас хьшәашәа бара –
Амсыр-қбаадыш – макъана бышәтла!
Алмас хьшәашәа бара –
Бгәы жьжәала – арахьггы иаархәла!..

СГӘЫ ИҢОУ

Сгәы иҗоу зеггы
Схәауа сҕынасар –
Хымшггы исызхәарым,
Убас садхалап, убас ирацәоуп.

Истахыуп адунеи –
Адуinei зеггы здыррацы,
Издыррацы абзиарақәа –
Сзышьтоу абарт роуп!

Истахыуп ажәфанахь –
Ажәфанахь сәазаны,
Аетцәақәа, амза, амра –
Истахыуп абарт закәу еилсыргарацы.

Издыруада сара –
Сара исылымшакәан,
Уаанза сыцсыр –
Сықәлацәа, шәыҳәоит, абри нашәыгзарц!..

Владимир Агрба

1912–1937

ДАД, ДАД!

Дад, дад!
Иуасхээрц сааит
Амра шгылаз икапшьза!
Дад, дад!
Иуасхээрц сааит –
Адунеи зегь шыссирхаз зынза!

Ацарақәа ҫыхеит,
Ашәтқәа цәырцуеит,
Ацстазаара иасны еилашуеит!..
Дад, дад!
Зегьы-зегь гәыргъоит,
Хәычгьы-дугьы кәаша-кәашоит.

Унан, дад,
Уара иубандаз
Адунеи зегь шыкоу ихааза,
Ацарақәа
Рашәахәабжь уаҳандаз –
Идумкәа, иссирны, игәыкза!

Дад, дад!
Иуасхээрц сааит –
Амра шгылаз икапшьза!

* * *

Сан, иаххысхьоу
Зеггы брызхэыцны
Уаха бымгэырфан.
Сыбтахызар –
Бакэытц сан агэырфара,
Бакэытц уажэшьта!..
Шьта бзырхэыцуеи,
Тынч бынхоитеи,
Быхшара бытцаффы,
Быцкэынцэа рхата
Рфызцэаггы дарггы
Иахьзоит ргэыхэтэа.
Сара, Володиа,
Атцара стцауеит,
Атцара дузза, адырра –
Абра исырхауеит.
Сан, ибыбаргэызеи,
Уаха бымгэырфан!
Сан, лассы снеиуеит,
Бсыргэырғыап, сан!

АСААТИ АХЭЫЦИ

– Икамлари, асаат,
Исоухэар сара,
Уфнутцка иугроу
Шэарахс уара, –
Абас еснаггы
Урныкэо –
Ашэа узырхэо,
Уахынлагь-еынлагь
Тық-тық хэа зхэало?

– Ухэычуп, макьана,
Ухшыф цкьа ишэым,

Аха, азамана,
Уансыҗәа, иззарым:
Шәарахым исыгроу,
Узырҗы, уара,
Ацдароуп, иуаҗауоу,
Сагъзырныкәо сара!
Ацара уталар,
Умаашьар уара,
Зегъы уразцаалар –
Иултцеит ауаҗра!

Леуарса Кэытцниа

1912–1941

АЦСНЫ

Ушьха дукэа са сыркэыгазааит,
Ушэткэа, урфаш урт сымбозааит,
Убахча сытца уа снейфеиуа,
Умшын схыцшыла, амра хцеиуа,
Уака стэамзааит, о, Ацсны! –

Сгэы уштатц удоуп упшзаран,
Сылацш уахь ихоуп гэазхаран,
Сыкэуп сныкэо урха тбаара,
Цхызлагь салоуп Акэа хаара,
Хаштра укэым, о, Ацсны!

АКЭА

Акэа, Акэа, цытк суцыртдышт,
Умра цара еиожэаны,
Ушьха, ухэы, убахча бырлаш
Зегы нсыжэуеит ичханы.

Шэкэык соуит, уааи хэа аныртцеит,
Ихароуп, аха сназоит.
Даара кыр стэаны сазхэыцхэеит,
Уи аус са схы азцоит...

Схынхәуеит сдыррей сымчи рдуны,
Сашәә кәзан, сыбжьы мцәзо,
Уахгьы җынгьы, инеиужьны,
Уара узыхәә смаацсазо!

* * *

Асы хьшәашәә каҳаит ахьта ама,
Адгьыл хәә еимгәәцә ишьтоуп.
Адәы иатцә иқәиаарц икам ашәтқәә,
Рхы иамыхәо ртыц итоуп...

Җаскьын иатцәакгьы улапш нақәшәом,
Бғьыцк ихәәаугьы шьтам цъара.
Фыртын иафьызоу цша цәгьак нықәсуеит,
Хаара арзит амш ара...

Аха итдырзеи, хымшқа ракәхап
Амш ааилгап нас икказа.
Иссирха амра нықәцханы
Асы шкәәкәә нықәтдып зынза...

Җаскьын иатцә нықәиаап, уақа мшыншәә,
Ашәтқәә цәыртып, рыфәы хаа рго,
Ацхәызбагы ус адәы цшза днықәлап,
Днықәлап рхы-ргәы катцо...

Сара исымоуп гәтыха дуззак –
Нак ба быкоуп, са бызбом.
Ианымәасау амшқәә, атцхқәә,
Са сдыргәәкуеит, ртыхәә цтәом.

Иласхарымашь сыгәтыха мәасра?
Иазхарыма сгәы цыруа?..
Быччо, быхәмаруа, са схьыртәатцәә,
Бызбарушь абас ааигәә?!

РИЦА

Уахь саннеиуаз са сеинтэыла
Сылацш удын имцаны,
Сөызцәа рнафшәа ацхьа сгылан,
Хәыцра сзааиуан еизаны.

Цшахь ухысуа, псаатә ухиаала
Узбахә ссирны Ацсынра –
Шьардак тцуоу, уиижьтәи хаала,
Утцауылан ас абра?!

Ажәлар рыла акрабама –
Лакәны ирхәо еилгаза?
Ахьча адгьыл итцабгама,
Нас дагама тцаказа?..

Уахь саннеиуаз са сеинтэыла,
Сылацш удын имцаны,
Сөызцәа рнафшәа ацхьа сгылан,
Хәыцра сзааиуан еизаны...

* * *

Бхы-бгәы азхауама, ашта бтоума,
Афны быфноума, ди?
Уахы-ены гәашә базцшы бтәалоума
Саннеиуа ббарцаз, ди?

Ба бгәы шыбзиоу здыруа стәазар –
Исыбаргәызыз, ди!
Бшынхо анны бышәкәык збауазар –
Итынчхон сгәы, нас, ди!..

Ашоура аныцәгъоу атцла шәшьыраф
Цшахь бысуа бтәазар, ди, –
Ишыббац еицш, нахьхы, амшынаф,
Иббартоуп агба, ди!

Амжэа ахыгылоу аафсшэа гэашыа
Аехшырта гылоу, ди?
Убрирахышэами саб лабашыа
Нарс дахыцэажэоз, ди!

Ашымха баба ашта тбаараф
Игылоу бдыруеит, ди?
Акэаскыа ганаф цсатцла наара
Хырхэалоума, ди?

Бгэы шыбзиоу здыруа стэазар –
Исыбаргэызыз, ди!
Бшынхо анны бышэкэык збауазар –
Итынчхон сгэы, нас, ди!..

Леонти Лабахәуа

1912–1938

АИАША

Бжыы ҕныҕуамызт, бжыы ҕнаҕуамызт,
Слампа аарла илашауан.
Сыгәтыхақәа уҕсшыа хәа рхәомызт,
Схәыцра мшынха еилашуан.

Исыцран уи мцабз-қюуқьадха,
Схәытцәы-хәытцәуа амца скуан.
Астол игылаз сапхьа иқьаадха
Уигыы смыхәо сғызкуан...

– Нан, бабақоу, нан, бҕыха...
– Нан, иухъзеи, нан, азыжә!
Насгыы уақәтәа, нан хеыхәа,
Хәи, сагандаз уан анышә!

Адәы унықәлап, пшак науурсып,
Ухәыцра ухаштып, сгәацапха.
Уаҕ ичкәынраз, ааи, абасоуп...
Нан, уареи амреи шәеицыпха!..

Са сыгәтыха иснатом таха,
Адуinei сзықәу иазтцауеит...
Сгәеилгара уи атаххәа
Иасуеит, иасуеит, сгәы еицхауеит...

Сара исхәашам: напыла алым
Икасыжьроуп ицах, ихәынч...
Са сзыргәакуа царам, малым –
Сгәы касыршәхьеит уиаз тынч!..

Са сзыргәакуа имцабз-кьоуқьадха
Исыцроуп – ицәарцгыы калом:
Сапхьа икәу абарт ақьаадқәарҕе
Аиаша ахәарцазын скалам!

Амца ацреитдон азә ича рхны
Ожә са сзыхәан ирымхәарц,
Икамларцаз, ааи, иччархәны,
Иашәымтарцгыы сцъа афарз... –

Абри сыгәтыхоуп, иснатом таха –
Адуinei сзыкәу иазцаауеит,
Сгәеилгара уи атаххәа
Иасуеит, иасуеит, сгәы еицхауеит!..

МАЗЛОУ – ЗЕГЪЗЛОУ

Америка ҕыц аарты хәа,
Уи адаггы иахаргыл атәыоа,
Алымха ишамахац ифы хәа, –
Исоумхәан уи азы скалам
Шьтастцарц, мамоу, икалом!

Сихцәажәоит Мазлоу – акомҕар,
Мазлоу ацәажәо, акәарҕар,
Насгы икәнагам шәмыччар.
Мазлоу сихцәажәоит, Мазлоу –
Хьзыс ианирта Зегъзлоу!..

Ашәкәи Мазлоуи – имааиби?
Итцеит: аи уи аи би –

Еинаалт акалами инапи...
Итцеит Мазлоу атцара,
«Ажәахә» кайтцон иац ара:
Ажәахә кайтцон уи ышәала!..

Җажәак ихәон апсышәала,
Хажәак ихәон урысшәала –
Ихьзыртцарцаз «профессор!» –
Аха ихьзыртцазеи? – «Уор, уас, уор!...»
«Ажәахә» кайтцеит, далгеит, далгеит!
Хай, дышцаехәои, шәанаңалбеит!
Аха ихәалааит хәа иҗамцеит...

Ааи, Мазлоухеит, агьангъаш! –
Шьта дакәымтцзо дкакашт:

– Атцара шьарда истцахьеит,
Аусура сацәыхкьеит,
Снапы аеага итцнакьеит!..
Сара исышьтоуп Зегьзлоу хәа,
Сус каламуп: «Чесни слова»,
Иуахауама, с-Кәчыр,
Сеиқәа аусаз икәычыр –
Нас изеипшхом сажәа аңыр!..

Еи, Кәчырраа, шәрәшәала,
Сажәа цыргы шәацәшәала!

...Уара унықәны изжәуам азы,
Уара умсит, уара жәацы
Уцәажәон – уаацсеит, ижә азы!..
Уара уеипш хара данхау,
Атцыхш хагхом, иуахау!..

– «Чесни слова, понимаешь!» –
Саныхәычыз сеипшын аеш,
Иахья «от работы задыхаешь!..»

Ара – Мазлоу, ана – Мазлоу,
Сыказамхеит Зегъзлоу!

Ацара змоу ауаа маншәала,
Иаауеит аус хара ажәала,
Шәара шәхандеила шәеагажәала!..
Иутахыгузеи уажә ара?!
Уца, дад, Кәчыр, рашәара!..

– Иухәашьоузеи, хай, Мазлоухеит,
Уара ухәашьала, «узлоихеит!» –
Утархагақәа урмазеихьеит!..
Уара уакәзаап уи, Мазлоу,
«Нарком – пешком» Зегъзлоу!

Мазлоу деицшуп ашәишәирбағъ,
Абжъазы иамеикуеит аапын абағъ...
Енагъ дыџуеит ашәшьырахъ, аандахъ!
Мазлоу «хатца» афенди,
Ишәымбои, амра дафеитеи!..

Мазлоу ауаа қышәла иршәуеит...
Иқьышә аамтала аџы айржәуеит...
Иқьышәқәа атахқәа ашьха хыржәоит,
Ак змыхәо уи иқьышә
Цутла ишьтнахуеит зқьи цшьышә!

Ақыта ианырба дшашоу
Ирхәагәышьеит: ухәа-шьоу?..
Иахзычхашам – ушиашо
Уахьяаз ахъ уца дырџегь! –
Унхаргылом, мап ухәаргь!..

– Са сзамын, са сзавын,
Са сыпредиын азын, аапын,
Аха абыржәы сусаз иамуын –
Ишыжәбо, шәколхоз садырхәалеит,

Жәацы санааи сшәыднхәалеит...
Иахьа уееим, уара ухәартам!..
Җара хус моу уус ахатам! –
Ус шәхәеит хәа са стынхадам, –
Ихәан ддәықәлеит еыла дкәаруа,
Инацәккыс ркыакыо, ирмақаруа!..

Еи, Мазлоураа, еи, Мазлоураа!
Енагь ажәала оума злоураа,
Шәажәа шбашоу шәмаҳазои уара?

Ажәа рацәа иаамтам, ажәа ацмыхәра
Иахьа иахьзыртцеит: ицхьартцә умағра!..

... Сихцәажәоит Мазлоу-акомғар,
Мазлоу ацәажәаф, ақәарғар,
Насгы иқәнагам шәмыччар...
Мазлоу сихцәажәоит, Мазлоу –
Хьзыс ианирҗа Зегьзлоу!

АБАС ИКОУП АФЫ АЛЕИШӘА

Ирууааза ацәца андыршә –
Амфәан иасуан атрышә:
Иақәымшәеит итатаз анышә,
Иағәасит афьжәфы иқышә!..

Иқышә шықаз икәапза,
Иазхаит, ичит ихәапза!..
Инхықәгылеит ихы абза,
Итәагьежьюеит ила амца!..

Афы амцала ихы шуеит,
Ибла тәыуоит, игәы шуеит,
Адуinei абар ихәашьюеит,
Уаха илшом, дхьышьшььюеит...

Абас иҗоуп аф алейшәә,
Днахыргеит аарла аишәә,
Дкәашоушәә, даара җеишәә,
Уи азыхәән игым җышәә...

Ицроу амца иҗы аанартын,
Ихәоит: «Рерашья, шьяратын!»
Дҗеиҗьза дықан уи дартын,
Ихшыф гьеҗьуан – идардын!..

Ифандаз уи атцкыс анаша...
Дбыр-быруеит, афашья:
Дақәшәом ажәа ахәашья...
Деигәыдырцоит «рерашья!..»

Ари аапса, ари акара,
Иабеигеи, мшәән, иара ицара?
Имлашыуеитеи ихы-ихшара,
Ицнатәатцәкьеит ибгашшара!..

Иус ихаштит, хәи, ариоума!
Исахауазеи: ассир, аума:
Амш арзра иахья имариоума? –
Усда иқәуп икамбашь Лома...

Ирууааза атәца андыршә,
Амфәан иасуан атрышә:
Иақәымшәеит итатаз анышә,
Иафәсит афьжәфы иқышә!..

УО РЕРАШЬА, ПЫШӘ АБАША!..

Шәак наххәанда, уо рерашья!
Иузамтазо уи ахәашья...
Арас рытцач, атәаша, ахаша,
Уо рерашья, уо рерашья,
Еилагылан абна баша!..

Атдыхәабаба иамам цсыхәа,
Арас иалоуп уи атдыхәа –
Кәти кәатеи ирымто цсыхәа,
Ирдыц-дыцуа, ирдык-дыкуа –
Амфа иқәуп рыба тыхуа!

Ацқәа хцәаца уақа ақәыцма
Иамфахьазыз Гыцәа ицма!
Аха ацшатлакә иарқыцьқыцма?..
Еилагылан абна баша,
Уо рерашәа, уо рерашәа!

Аколхозаа хәит, амарца,
Абри абна хас ианхақәа,
Ишәты какачха уақа абақча
Иқалоит хәа Пышә ианреихәа,
Аколхозаа леит ағьефхәа!

Ари, ишаабо, даара ишьахәуп,
Абақча ахьыкоу адгьыл чахыуп...
Аха ижәбома Пышә дыччархәуп,
Ижәбома дшасуа уи атрышә! –

Аколхоз аиқабы Пышә
Ихәда иқәушәа шьхак еидарас,
Ихахә абаба, ихахә арас,
Имоушәатцәкәа уи хьантарас,
Абан, дахьнеиуа Пышә афашәа!

Унан, хкыдкәа, унан, хгәаша,
Алахь фаша, Пышә абаша,
Бзи жәуит хәа ажәак ихәашам!..
Хәи, дышпацсу, иахауеи!
Нас иреихәеит: «Ишәмахауеи,
Аус шцажәуеи, шәзырхьантәзеи?
Шәара цәхәынтызи ацәхәыкьантази,

Ас шэыбжъаханы шэызкәтәази?
Еи, шэышпаңу, шэнагәагәа,
Шэлымха нышәла ижәжәагәа...
Еи, шэышпаңшу шәдысза,
Атаххәа сшәыс шәеизысцап,
Шәпахны амшын шэынхыстцап!
Еигъуп, дадраа, шэыццаки,
Мамзар шәастап Салавки!..»

Ас анихәоз иңы ашәах
Шпаңачуаз уа, ҳай, аллах!..
Изеихәозгы: «Ахымзаах,
Ахымзаах ҳаихәеит, акаамет,
Акаамет, аума ҳала иабеит!
Шьта утахызаргь упата!..
Рхәан иңәеимпит еипхытта...
Ипкышза иалцит их ада!..

«Кәыкәу, кәыкәу!» – иархәеит Пышә
Уи атқкыс ифанда анышә!..

Пышә ихьзыртцеит «Ахтацәы!» –
Ишыжәбо, иахьыршьит ихәы атцәы...
Нас даарышьтит даеазәы!..

Шалуа Тцэыцъба

1912–1987

ХЪААС ИСЗЫНХАЗ

Сара шаќа гѣаќра схызгахъоу
Шамаха ихимгацт азѣгы...
Мап, ихътаз, имлаз иѣысшѣахъоу
Хъаас хѣа исымазам акъгы.

Ргѣаќгас, гѣырѣа дуззас исзынхаз –
Исцѣынхаз ауп иќатцамкѣа:
Ѡажѣа шыќѣса нќакѣкѣа иахъцаз
Ѡымќа затцѣык сзацымќакѣа!

АТЦЛА

Ишшапаза игылаз атцла цырќон,
Ишцатахыз ацсы тазарц иара!
Аиха наахацыпцъаза итрыслон,
Бъги махѣтеи еилаѠѣуа еилан цѣгъала.

Амч зегъ пнашѣеит, аиха иаѣагыла,
Аха аиха цар иара атѣы иагеит:
Ихбыкъны акаҳарахъ иандѣыќѣла,
Атцла, атцлатѣќъагъ: артцѣаа аатнаргеит!..

ТАГАЛАНТӨИ ТАИГА

Еикэацхон таига иссирха, илакэха.
Икаччоит тагалантөи амра хааза.
Ишьтоуп иөеижьза Колыма арха,
Ирхэыцгаха, игэыцшаагаха зынза.

Тынчроуп, рахатроуп, еигьу калома,
Абгьыц, абгьытцэ́кья цъара имтцысуа!
Угэы иаанагап: хысыбжыкгы газом хэа,
Ды́казам хэа итцэ́ыуа, игызуа...

ИЦОН АГБА

Агба ықэха Магаданка ицон.
Арымзаа афызцэа сыцны стан.
Амызгэытцэа афэа-фэа рыхгон,
Аокееан ду ицэ́кэырцон, еисуан.

Агба Магадантөи шытахька ицон.
Иабакоу сфызцэа? Са сазэыкны стан...
Амызгэытцэа афэа-фэа рыхгон.
Аокееан ду ицэ́кэырцон, еисуан.

АЦСЛАХӨ

Снеиуеит амфохэаста-па санны,
Сеавак абахэ афыбгара.
Икакэ́кэа инталт ацслахэ рханы,
Ишабазтцэ́кья сара сцэаара.

Иашоуп, бцъарла сеибытоуп сара,
Схызатцэ ахарагь инеиуеит...
Умшэан, абаацс, истахзам ушьра:
Зыжэла мачзахаз уреиуоуп!

ИЗЫФУЕИТ АСАЛАМ ШӘКӘКӘ

Сгәлалашәарақәа еиңыфлоит,
Лассы-лассы сара исдырфлоит
Асалам шәкәкәа Колымака –
Сыла иҗахәхәоу адгьыл ашка.

Са сахцәажәом ахәра исымаз.
Изыфует ашәкәкәа гәыла-ңыла:
Сқәыңшра-сыңкәынра ззынсыжыыз,
Сгәы азымбылуеи ашьха тәыла...

АЦСУА ПОЕТЦӘА РАХЬ

Иапахцароуп ажәеинраала шыахәкәа,
Ирықәнагоу ацәа рхатца,
Атоникатә система ҳахәоит –
Ианаалоит ҳабызшәа цәгьаза.

Ожәраанзагь ҳара иаадырхьан,
Уахь ҳамфә кьақьаза ишхаз.
Уи азәырфы хаха иазнеихьан,
Ишьтарцеит ауасхыр иахәтаз.

Ожәшьтарнахыс ҳарт ҳамч-ҳалшара
Цхьака уи аитдыхра иазктәуп,
Иҳахәом ауасхыр мацара –
Уи ахаргыла аҗахуп.

Җдунеи еиқәшәоуп, еиҗекаауп акала –
Закәанк-закәанк рзауп зегьы.
Ишаахҗаххаз ҳафует макьана,
Закәан ҳәа иахзыңцәам акгы.

Атцааи атцааи еилаагоит,
Ианахтцом урт ишэа-изаны.
Ацá хэаны, зны áца наагоит
Ирфыжуа азлымхак ианкны.

Ачá, ачá хэа шаххэо, áча
Иахьатахзам инахарбоит.
Ацэá хшахцэажэо, ирлас áцэа
Амтцэыжэоа хнытцакны ҳагоит.

Абжықэығгәгәара хажэа иацуп,
Ишақөнаго иушыр, иухәар.
Ртыц еилагахоит ацөи нас áцеи,
Ацáреи ацáреи мамзар.

Зегы ирдыруеит, ихәатәума,
Ашәага змам афра мариоуп.
Хпоетцэа амариа иазкума?
Ишьтырхырц ахьанта рыхәтоуп!

Аритм ааныжь арифма хашьтоуп,
Арифма бзиақәа рыфра.
Аритм аныкамла, нас башоуп –
Иахзымфит жәеинраалак ҳара.

Измам аритм афымта дадоуп,
Мчык амам, еимытгоит лассы.
Аритм еиқаагоуп, ихразагоуп,
Аритм – хыртәагоуп ҳара ҳзы.

Иацахтцап ажәеинраала ғыцза,
Ахызатцә еипш итқьартә иара.
Ахызатцә ахыртәага итытцт ауп
Изнеиуа ағывхәа хара!

Афызцәа, апоетцәа, сшәыхәоит
Шәыхшыф азышәшьтырц шәара...
Атоникатә системахь сшәыпхьоит –
Уиала иаамтоуп шыта афра!

Михаил Гочуа

1906–1941

ДЫГӘ ИЖЫРА

Дыгә ижыра мыщ зымхәауа,
Пату зкәйтцо, креилзыргауа,
Ғычи-қәычи знапхауа,
Ирасатраҕы итәоуп ицшуа.

Дыгә ижыра ф-цырҕьоуп,
Ааигәа инеиз изы цәгъароуп,
Жәәантә мчыла еибаркуп,
Шьтәаш тәыә-дула аҕсы тоуп.

Ашьтәа шкәакәа, мыцхәы излоу,
Зкәац атқкыс зышша еихау,
Зтәыәа дуу, зпатца шлоу,
Артқәа роуп иара зышьтоу.

Дыгә ижыра зәыр абозма,
Ф-цырҕьамзи, азәы ицәшәозма,
Дгьыл нцәамзи, ипхашьозма,
Иара ижьра-цәара аанарцшуазма!

Аха акыр шықәса цахъеит,
Дыгә ижыра кыр ишәеит...
Наск, агәымца, аф-цырҕьа,
Илеит ишиашаз асаара.

Дыгә ижыра шәеит уажәшьта,
Ишәеит иуалхәәф еихартәа:
Агәы еисуа ацсара-цсара
Ицаршәуп ирасара!

Степан Қәычбериа

1912–1942

СЫҘСАДГЪЫЛ ДУ, СЫЛАШАРА!

Сыңсадгъыл ду, сылашара,
Сгәазырхага сызкәыхшоу!
Кыка хшыла ан лыхшара
Шылаазо еиңш сзаазахьоу!..
Сыңсадгъыл ду, сылашара!
Уара иухьуа – саргь уи ауп,
Ахәра унылеит: саргь уи ала
Схәуп, аха сҭахом, сыңгәҭоуп.
Ажәа устоит са ҭоубала –
Сгәы уа ула еисуаны –
Сыузықәпафуп псыла, шыала,
Мыц зымхәазо сабцъар кны!
Сыңсадгъыл ду, сылашара!
Утынчыз – угәыҭра гәгәаз,
Ирацәафуп – игылт ухшара,
Схата сеиңш ҭоуба зуқәаз!
Харт хәхәлоу амца шыра,
Ухьз шырхәоз иҭахақәаз
Рыхьз ухаштрим, сара стәыла,
Аидыслараф хьзы згақәаз!

Қыаазым Агәмаа

1915–1950

АСАЛАМ АҚӘАҚА

Сара избоит, қаса сықан,
Убақча сытқан, сыңсы шыо...
Иуахәаччоушәа уақхәа, анақа,
Амшын – уғықәан еилығеө.

Азын дуқәа ақхын бақчеипш
Ашәапыңбаң рхашьшыын...
Ахатқарашәа анихәоз ахыча
Ухыз еитеихәон, дузыпшыын.

Сара узбеит; уа уғы сықам –
Уажәахә сымоуп уи бласы,
Аиааира сыман нас Ақснықа
Саргы снейуеит уахь лассы.

Сара сеигзом сшыа икақәоугы,
Сыңсадгыл иастеит атоуба,
Иатаххозар, сыңс итоугы,
Рақхәа ишасто агәра га!

Снейуеит аапын аға ангыло,
Хтәыла иақәлаз дтарханы.
Сыңс еипш избо сара стәыла
Ахәра иамоу қақәаны!..

АҔСАДГЫЛ АЗЫ АШӘА

АҔсадгыл азыхәа апоет иажәабжь
Акы еипшым, хара инафәуеит,
Амра иафәзоуп, игылаз ашьыжь,
Агәафәы инеины ихааза итафәуеит.

Гәыртәыла избаз рапхәа сара
СыҔсадгыл реиғын уи хатала,
Амреипш иафәын аҔхара –
Ашәахәа неиуан са сгәы италарц!..

БЗИА ДЫЗБОИТ ҚӘИҚӘИ

...Сафәхәроуп сара аҔар ааҔынтәи рашәа,
Срыфәхәроуп ашьха дуқәа, зхызфәы тахәхәоу,
Бзиа избоит АҔсынтәыла аҔша кәанда,
Ашьха зырфәашгы шыкәоу жәбанда!..
Кәыдры ласгы ссирым хәа дарбан изхәоу?!
Акыр иаҔсоуп са сзыхәа, мазгәытла ичацоу!

Ерцахә аҔәырцсафә заҔбал назгаз,
Ерцахә ашлагь, асыҔса зкәыртәоу,
Қәатуан архагь – сыфәуа сахъаваз,
Ацакәа фәшагь – Абырскыыл дахьфәхәоу...

Уи схәеит хәа: ашәтқәа канзахуеит ус ишнеиуа,
Акарматҕыс ашәагь иаразнак изытуеит,
Ахәыцрагь шааиз еипш еитацоит ишеишеиуа,
Уртқәа дреиғьуп Қәиқәи – аиаша схәоит:

Егәа дызбаргы – дсызбом уи ееила.
Бзиа дызбатәымзеи абас еипш икәоу?!
Лашькындар дафәзоуп – лзара цшзоуп,
Лыхцәы аҔтыхәагь – уи даннәкәо
Лышьхәакынза иназоит.

Апоет изыхэа уи дгэыртэыгоуп, дгэыкзоуп,
Бзиа дызбоит уи, мшын ҕықә кэароушэа,
Апхын пшахьшэашэа дафызоуп сара сзыхэа,
Дгэилны дызбоит, агэил фы дахэтоушэа.

Сандэықэлос амшаз уи лылахь еиқэын,
О, абыкь ишцасуаз адэыгба дуқәа!..
Бзиа узбоит хэа салхэеит дықэны,
Сара слазцааит: назазоума ари?!
Атак лхэеит: назазоуп, иумбари!

Уажэ схэыцуеит, ашьыжътэи ашьха реипш,
Схэыцрақәа еимбгьыжэаа цьаргьы ицазом.
Сзызхэыцуа рацэоуп, ажэак схэаргьы баша исхэазом,
Сашэақэарҕы иреиҕны ажэа иалоу –
Бара ибзыскуеит, сымш, уи бара балоуп!

АСОЛДАТ ИХАТҒҰЫН

Ахэакэапра аиатцэараҕ
Апша ахьтэыуа уахынла,
Хатҕэынк гылоуп амацара –
Икэабоушэа лағырзыла.

Солдатк дыцэоуп, дҕыхазом,
Иан дылбашам шыта иара.
Иахья урт еицэыхароуп –
Ирыбжьами адамра.

Азаза анлеиуа апсабараҕ
Ахатҕэын агэы иныкэтэалоит,
Иакэша игыло апсагэара
Ан арыцха дныкэтэалоит...

Амра цара налапхар
Азаза ныкэбоит ахэаҕы,

Ан икалтəо алагырз
Иазырбашам ус акы...

АЦСНЫТЭИ АШЬХАҚӘА

Ацхын ашьха акатцəараф
Ашьац еишьбылза адгьыл хөө,
Икəымшəышəу абгьы иатцəараф
Акарматцысгьы ашəа анахəо, –
Игəазырхаган, ицсыршьаган
Ацша кəанда уа ислоит,
Ацла рхыцəқəа еимнадоит.

Убаскан ахьча ирахə има
Ашьха цəхəыра уи дафəоуп.
Игəы тынчуп, хəара атахума,
Гəырфак знеизом игəафы...

Еилаарцыруа абахə апшькəа
Амрахəага анырхацеиуа –
Урт ифызоуп ицəоу апшқа,
Хкы рацəала икəеицеиуеит...

Нахьхьи, хара, ашəах катцо,
Арфаш леиуеит ихьгəеала,
Бжы рацəала рашəа хааза
Ацар чыр-чыруеит хахи-еынлеи!..

Иахья амра уа ишкəеицеиуа,
Цытрак ашьтахь иаахəлауеит,
Адыд-мацəыс гəатəиуа,
Ажəфан атца аахнафəоит...

Ацыр-цырхəа имацəысуа,
Агəыр-гəырхəа иандыдуа,

Атық-атықхәа ианхысуа –
Угәы архатцоит аамта уа!..

Ерцахә ашла, зны, иеырбоушәа,
Ацацаә рзыхәа агәы былуга,
Ашьал шкәакәа ахарцоушәа
Акьатрацаә нарылхәа игылоуп уа!..

Баграт Шьынқәба

1917–2004

АГАРАШӘА

Акармара ыцәан тынч, пшьаала,
Атцых еимыггон.
Итцкьан ажәәан зыжь цштәыла,
Митәы бла лбааччон.

Амза хәмаруа, ахра иахысуа,
Алацш ахнакьон.
Аалзга хьшәашәа, афхаа итысуа,
Ацыцхь канакьон.

Цхәыск дмыцәа, лымацара
Фныкае ашәа лхәон.
Лысабигьы тынч агара
Илацә еикәнацсон:

– Сиацә шаша, шыри тали,
Сычкәын ахьзыркы!
Са смыргәаккәа ацәа утали,
Сымра, сыгәкы!..

Убла тыцха қаруа шами –
Ахьшьыцба ахата,
Ухәда шкәакәа сакөыхшами –
Шәтышуп уцәарта.

Сфелдышь цтѐаха, сышѐт ацштѐыла,
Уцѐар узхалап,
Убарфын хахѐы еинышѐшѐыла
Итцегь ицшзахап.

Са сгѐырѐада, бырса ѐыча,
Уцѐа, сыгѐкы!
Узаазаша хѐакоуп ѐыцѐа,
Иарбан аѐакы!

Аетѐақѐа кѐиц хѐтами,
Апырг еипш ицхоит.
Хѐыхѐи цыси рашѐа тѐами,
Уцѐара ргѐацхоит!

Расамыхѐтцас уѐатароуп,
Амза еипш укачча!
Уаб иусқѐа имудароуп,
Арцыс еилѐача.

Са сгѐырѐада, бырса ѐыча,
Уцѐа, сыгѐкы,
Узаазаша хѐакоуп ѐыцѐа,
Иарбан аѐакы!

Аетѐақѐа кѐиц хѐтами,
Апырг еипш ицхоит.
Хѐыхѐи цыси рашѐа тѐами,
Уцѐара ргѐацхоит!

КОФТА ШКѐАКѐА

О, бара, уа инеиуа,
Кофѐта шкѐакѐа зшѐу?
Сымыш боума сзыргѐаѐеиуа,
Мамзар аѐазѐу?

О, бара, уа инеиуа,
Кофта шкәакәа зшәу!
Арахь баапшишь, хир зымбаз,
Исхәо бмахауеи?!

Зыены бызбаз аены нахыс
Сазкуам адунеи!
Арахь баапшишь, ахцәы қамыз,
Исхәо бмахауеи?!

Ашәтқәа сразтаан, ихырқәақәеит,
Ажәтцыс нақ иприт,
Ләыза слыхәан, дсымбац лхәеит,
Нас дабацеи ари?

Сыгәтыха схәартә сбықәымшәац,
Ашәтқәа ҕыц ишәтуеит.
Аетцәа исбырбаз уа икыдымшәац,
Цәымзан ибылуеит.

Таха снатом бхәынга цшза,
Сахьцалак избоит.
Снеир, цшами, ихьшәашәаза,
Быкам, сгәы сажьоит.

О, бара, уа инеиуа,
Кофта шкәакәа зшәу!
Сымыш боума, сзыргәатеиуа,
Мамзар аеазәу?!

Бара бакәзар, игәарантәаз,
Исхәо аабырха,
Ацстазаараҕе хәимфалацәаз,
Сыхаара атыцха!

АМҲАЦЫЫРАА РГАРАШӨА

Згэы шытытсуа ацэкэырцакэа
Уа уртысуа урымами,
Ацша унырдоит ацра шлакэа,
Аимтэаө игба угарами.

Шыышь, нани, шыышь, нани,
Уцэа, сарцыс, уанани,
Рыоны укам уаби уани,
Амшын Еикэа уамами!

Ацша анырзас гэгэалашэа,
Ртэыла хэычы рымнахырц,
Амшын шатцааз угэаларшэа
Амхацыыркэа рылагырз.

Урыцхара угэы иалазарц
Атэра узыцшуп уацхьака,
Аха уцсадгьыл хаштра ақөымзарц
Атөым жөфан ацка!

Шыышь, нани, шыышь, нани,
Уцэа, сарцыс, уанани,
Рыоны укам уаби уани,
Амшын Еикэа уамами!

Уандухалак Амшын Еикэа
Ур, уоныжэкэа имыззахьоу,
Акарма рыкөных архнышьнакэа,
Амца еикэутцап ицэахьоу!

Асаба ақэтэа аоны архэараө
Иубоит ахэа мөашьахуа,
Икных, икных! Уи ақэцараө
О, изылшода иалшахуа!

Шьышь, нани, шьышь, нани,
Уцәа, сарцыс, уанани,
Рыџны у́кам уаби уани,
Амшын Еиқәа уамами!

Нас уи ахәа уцсадгылаз
Ахьыз зларгоз уабацәа,
Ахатца-ихатца, уцсадгылаз
Рацхьа унагыл ақәпацәа!

Шьышь, нани, шьышь, нани,
Уцәа, сарцыс, уанани,
Рыџны у́кам уаби уани,
Амшын Еиқәа уамами!

ШЪАРДААМҢА

Шъардаамта, шъардаамта,
Хшеибаргәырғьо, хшеилац,
Еихымсыгьуа ҳаччаамта
Зықнашықәса хнеиларц!

Аџы шьтысхуеит, аџы цьбара,
Абар икәеикәеиуа.
Ашәа еимыжәда уа џыцьара,
Ашәа, хгәырғьа аиуа.

Икәымшәышәза ажь еилашуа,
Абар, иалтц жәбома?!
Ачарахәа аџы еилашуа
Уқьаф камтақәа инхома?

Лыбла ихызбалт аџынаҳа,
Са сызгәыкра шызбоу.
Зегьы ижәдыруз, зегьы ишәаҳа,
Уи гәыкала дшызбо.

– Дышпанхажбуеи уа уиетца,
Узгаб – ишеишеиуа,
Зегы ишьтаххып уи лныхаафа,
Хатцацакха шнеиуа!

Гэыргъа-ччара иагэылхэааны
Истахуп ишэасхэарц,
Зегь хачкэынра еигэылтэааны
Иштэтышраха имфасларц.

Сынтэеипш абас зықнашықэса,
Уаха еипш акыр фаха,
Ахы, ахыырцар, инақэшэыцса,
Шэатцацакха шэырфаха!

Шьардаамта, шьардаамта,
Хшеибаргэыргъо, хшеилац,
Еихымсыгъуа хаччаамта
Зықнашықэса хнеиларц!

ЛЫХНЫ АШТАҒ

Апсынтэыла икаччоит амра кацхара,
Игэыргъоит иахъа, иштэтуеит ацсабара,
Алада ихэмаруеит ага цэқэырцара,
Афада игъаз-гъазуеит ашьха фаскъара,
Лыхны ашта иазымкуа еизеит жэлара,
Ныхэоуп абрака, – илашоит Апсынра!

Лыхны ашта, ажэлар агэакра ианалаз,
Абрака ирхасабуан ацсадгғыл агэы иалаз,
Хынфеижеи фба шықэса атоурых ианхалаз,
Абрами рацхъаза амца ахьацралаз.
Апсынтэыла убаскан игылт, еилашуан,
Шэақымца лфала ажэфан хэашьуан.

Иахья итәуеит Лыхны ашта ахауа ччабжьыла,
Шьюук аштахь инеиуеит, абирак рхаргыла,
Шьюуки ирхәоит ашәәқәа рееиошан гәыртәыла,
Азә җитүеит акыихәа, дышьтасуеит шьамхыла,
«Шәнаскья-ааскья, амарҗья» – игоит абыжькәа,
Арпызбеи аҗхәызбеи кәашоит иццакуа.

Шьюук җыжәлан, «Азар» хәо инеиуеит ихәмаруа,
Урт ашьтам аеыбгаҗ тынч рыпсыршьар уа,
Ныкәашәала ишнеиуа, идәықәлоит икәаруа,
Аеказара иаццыхәан иашьтоуп аҗаруаа,
Зны-зынла аҗеөхәа ркамчы шьтыбжьы гоит,
Урт рызбахә еилахан ашлақәа ирхәоит.

Шөгәырғяла абас, ишәхәала ашәа гәыртәыла,
Излакоу иаццан ишәтааит Ацсынтәыла!
Игьацааит ашәыр-шьап абрака хкы-хкыла,
Игылааит ихьырхәан абахча еижәхышьшыла,
Имачымкәа иҗалааит ажь азахәа,
Урт зегь аоыҗоит амра ашәахәа!

АХРА ИАЛИААЗ

Ажәоан иатцәа иалакнаха,
Ус иакушәа җяара мчык,
Храк агәаҗы, амахә раха,
Иаҗагылоуп тцла хәычык!

Ишцаҗиааи ахахә кәамца?
Иназгазеи уака абри?
Зытра зхауаз ашьха уарба
Иаҗытшәазар камлари?

Зегьы иҗбаршьоит уи злагылоу,
Ахахә дацла еикәыччо,

Иаха-иаха иртцауло
Иалнацэцэауеит уи злачо!

Ашьанцара, ахахэтцэцара,
Алөеипш атта анаҕачу,
Уи аттла хэыч амацара
Қэцароуп, хыхьчароуп изҕу!

Ацша анкылкьо, уа, шьхатэыла,
Наанытэ ацьқэа анхыжэжэо,
Уи аеахьчоит ахэаҕыхла,
Ахра аеадкыл, агэы мшэо!

Ацса ҳарак гэыдымзала
Итцөыр ашөыб ианаго,
Икоуп аттла, ишыкац ала,
Амчи алшареи рыгэра го!

Иазтаатэума уи злабгамлаз,
Ма изламгьежьыз аблахатц?!
Ахра агэы амоуп ахра иалиааз,
Ахра иаласоуп адац!

* * *

Нас мышкызны сыцсы схытцып,
Слеиқэыхьшөашөап – уаха акгы.
Алахөажөқэа реипш испыртцып
Сыдгылтө гөакрақэа зегы.
Аха, сымра, уааи умцшыкөа,
Сылахь иқөырш ушөахөа.
Са сызхьымзас сусқөа-схөысқөа
Сацхьа ииаг еицрыхөхөа!

Сухөоит усқан: ан лыбжы хаа
Слымха итарыө «шьышь, нани!»

Слымха иҥарыѳ, арѳаш мчымха
Ѣеихак шамам уахи-ени!

«Уаридада!» – днаргоит тацак,
Уи ашәала сгәы шышыы!
Урт ирыцта цсыуа хатцак
Апқацаҳәа иҥамч абжыы!..

АЖӘА

Есымшааира ашьха скыдуп,
Аѳадара уалны исыдуп,
Уахь сызцозар – са сеибыҥоуп,
Мыц зымҳәазо абҥар сыҥоуп.

Ажәоуп уи нас, ажәа хысгоуп,
Уи лабашьоуп, ахра аҥысгоуп,
Ихәрыбҥыщуп, игәырдысгоуп,
Иҥоурыхыуп, шыатамырзгоуп.

Ажәа – хыцдырта катцәароуп,
Жәѳан иатцәароуп, имѳаццәароуп,
Ажәеи ашәеи еилазароуп,
Ажәа аныҥам – ашәа нцәароуп!

Ажәа – изышуа изыхәа зыхьуп,
Итцаулоу мшын еихсыҥуп,
Уарлаҳәыртә еипш иара чыхьуп,
Иара гәыхьуп, иара хыхьуп.

Ажәа – жәцдысуп, гәырҥаҥәхәашоуп,
Даеазныхгы – лаҥырзашоуп,
Ажәа – ҥынчроуп, имза шашоуп,
Ажәа – ҳацхәа иҥалашоуп.

Ажәа – амалқәа зегъы ирмалуп,
Зны иҳарамуп, зны иҳалалуп!
Зны инасыцуп, зны иаңьалуп,
Зегъ еизызго уи саркьалуп!

Есымшааира ашьха скыдуп,
Аәадара уалны исыдуп,
Уахь сызцозар – са сеибытоуп,
Зегъ иреиғъу абцъар сытоуп!

ХЫНӘАЖӘА

Саниз аахыс сықәра шәа,
Саннатцазаап иара асиа,
Ахәы ихытцит хынәажәа,
Иаасыдгылоит: уа мшыбзиа!

Санацәгылаз наскъашәа,
Исызныкәоз цъысшьон ҳақла.
Саргыларцу хынәажәа,
Ашәыб иатцоу цла ҳасабла?

Избазаргы уамашәа,
Саңылароуп схылца схыхуа.
Садымхаларц хынәажәа,
Цшьаала снаәсып, иргәыбзыңуа...
Сахынаңшуа наскъашәа,
Ерцахә гылоуп илах-ҕыхза.
Иамузозар, хынәажәа
Уахь ихәнызгап, сыжәәа инықәтца!

О, аф зысша, хынәажәа,
Ирацәамзаргъ, мап, егьмачым!
Уажәа бцъартцас еиқәыршәа,
Уаршлазаргы, уаҳа акгы амчым!

СЫҔСАДГЫЛ, УГӘЫНҚБЖЫ САҔАУЕИТ

СыҔсадгыл, угәынқбжы саҔауеит,
Тынч сызлатәарызеи?
Рыҕсы ухтныртцоит, утцеицәа еибашьюеит,
Сызхәартахарызеи?

Уи ахәыч баҕча цәкьарас иказтаз,
Уатцәтәи хамш ауп иишьуаз!
Иан иҳалхәоузеи агыгшәыг дзаазаз,
Илымоузеи хәыхшьас?

Атакәажә дывдәылцан лыфны дырхәит,
Акәцәалтцәкьагь лцәыргеит.
Атанккәа најәлан қытак аадырхәит,
Фнызатцәыкгы нымхеит!

Нацънатәгы идыруп: ақәылаф дшәеиуп,
Иуафра ихыхуп.
Уи джышьуеит, дшьашуеит, цсыла дымлашьуп,
Игәы акәзар – хахәлыхуп.

Ҕацсадгыл иақәлаз ар-еикәных ртцысны,
Шьала зымфа хызтыз,
Цсыуа зхылахәо данымкәа Ацсны,
Нас уи аума изқәикыз?

Жәлар рышәи зышьталаз уи мра изкацхом,
Амаҕ шхам дагәылхуп.
Жәлар рышәи зышьталаз лагырз изкатәом,
Анышәтцәкьа дацәымгуп!

Къыршьал Чачхалиа

1918–1970

ЕИМАРКУАЗЕИ?

Кычын иман ахәакәа,
Хәычи дуи жәабака.
Уи изгылан ахәатра,
Ахыбгы еипшын аматра.

Ахәатраф ахәакәа җыҗуан,
Иашан, улымхақәа тырхуан.
Кычын истеит азтаара:
– Ирылалазеи абант убра?

Еимаркуазеи ухәакәа,
Хәыцгы дугы жәабака?
– Ус дук рыман хәа егызблм,
Аиашами, усызжом.

Еимаркуеит, – ихәеит иара, –
Зегы агәтаны аиара!

БЗИА УЗЫЗБО УБРИАЗАМИ, ТҚӘАРЧАЛ!

Сыцстазаара абрака адацқәа ахазар,
Абрака саазазар, абрака сызхазар,

Сатцагылазар абрака са суал, –
Нас бзиа узызбо убриазами, Ткѣарчал!..

Абрака скаҳазар, абрака сгылазар,
Аха усгыы Ткѣарчал сыргылазар,
Ахра, ашьха смаацсакѣа санхал,
Нас бзиа узызбо убриазами, Ткѣарчал!

Абрака суаѣхазар, абрака сыѣуазар,
Абрака сгѣаѣы амца еибакуазар,
Уара улашараха сгѣатца уантал,
Нас бзиа узызбо убриазами, Ткѣарчал!..

Иреиѣу сышықѣсқѣа устеит уара,
Шьта сыуаѣыбжара сахысуеит сара,
Сгѣы аартны уаины! Уст ацацха!
Иубап сашѣақѣа – излоу ашьацха!

Уара убзиабара иахылтдыз абра
Сара исылшоит цхьака агара.
Убриоуп сгѣырѣара, убриоуп сара смал,
Нас бзиа узызбо убриазами, Ткѣарчал!

Уара са усашѣоуп, сгѣатцаѣ уиит,
Уара сгѣаѣы ухытцит, уахьынтѣ уприт...
Икам мазарак, икам ѣа малк –
Абзиабара атцкыс еиѣишьѣо Кьыршьал!

АМБАКѣА ИАХЦѣИГОИТ ИАХМЫРБАКѣА

Амбакаѣа иахцѣигоит иахмырбакѣа,
Цшьаала, усс икамтцазакѣа...
Аха абри атѣы цѣырымгазакѣа
Иаҳазныжьуам имхѣазакѣа.

Хәа-чахк лшыын жәаха Кәакәа,
Зынза еипшыын ацыца шкәакәа...
Аоны азықәан акы лтәхқәан:
Аматәа-өытәа, атәәца, асаан...

Абазараф уи ахьналгаз,
Акәац ауыха иахьыкналхаз,
Уажә ибазма ани атәы Амбакәа
Акәац ацәгашьа иахмырбакәа!

Ахәынацқәа уа иркәашьыызшәа,
Ашша ахьақәыыз реиқәа азыршәра,
Дасны аихала интәафәкәа,
Инытәаижьт икәардә атәака.

Цабыргуп хәа дгәыгит Кәакәа,
Уажә ибама абри атәы Амбакәа:
Дхәычы аахыс абри дафзоуп,
Аха Кәакәа арака джьоуп...

Зныкгы гәәарас икалцеит,
Аха насгы дыцхашьейт.
Аламыс мыжда кыр иацсоуп,
Адәы хзыкәуггы убри азоуп.

Цшьяала, ашышыхәа, акгы мхәазакәа,
Ишылдырызгы имырдырзакәа,
Лкәац аашьтылхын нак данца,
Лгәыцәмакәа инантәа...

Илцәызгеит хәа илмырбазакәа,
Амбакәа имаграқәа тыркәакәа,
Иаашьтихын имақан
Интеитцеит –
Уи акәын изакәан...

Акапанга, нас агыра...
Амыщхэ игоит иара ақыра...
Избан акэзар уи ажыакца
Иара иамоу уа ианацла –

Иахъа хэлаанза акыр калоит,
Иара убриалагъ крирхалоит –
Апапирос уи «Казбек»
Аханаршэалоит иара ичек.

Ачек аѳра даманшэалам,
Ацифрақәа уа ак аншэалом,
Иблақәагы ускак ирбом,
Аха ирбозаргъ – бзиа ибом.

Шака игаша усгы идыруеит,
Ускан иблақәа цырцыруеит.
Абас Амбакәа цәгъала дшоуп,
Акгы анитцом акарешок!

Амбакәа дшеильскааз абасоуп,
Азэырѳык алоуп икружок...
Амбакәа дзыкоугъ убри азоуп...
Аха сгэы иаанагоит ирхэап хәа: «Стоп! –
Амбакәа, иуфахьоу узхоуп!»

ХАЦЫГӘАТ, АХАЦЫГӘА АТ!

Иуаѳу ихәоума иахалак?
Насгы ихәома иахьабалак?
Иаххэап, икоуп ак хәатәуп,
Даеак ыкоуп – уи цәахтәуп.

Ус дук уархәеит угәра рган,
Цьоукгы ироухәеит нак иуган...

Зеггы урдырит узакәыз,
Узбахә иман жәаха Кәыз...

Иазызырфуаз, хатыр зкәыз,
Зеггы уеицгәартеит ушхәакыз.
Уара духцәажәеит нас Аугъан:
– Уеилахәаражә еилыбган,

Илахәақәаз уақа ажә-мыжә,
Афыртлажахә, акъынтыжә,
Иумдыруеи, агәам-сам,
Уафы имыхәо, ак иацсам,

Ишадмырбо афныргәы,
Ишанырцо атәыргәы,
Иршәны иштарцо ахцыста,
Аха ишахъзым апхаста...

Абри еицш ажәақәа затәаз
Инаиархәеит убра дыштәаз.
Абри акнытәи, дад, Хацъгәат,
Уф итыцуа уажәа гәат!

Сызлаухәо убри ауп даеакы,
Уагәра уаахан иуфакы!
Иабалак тымцлартә уфы,
Уажәнатә, иахъанатә,
Хацъгәат, ахацъгәа ат!

ТЫШӘКӘА

Ушысымбацгы усгы уздыруеит Тышәкәа,
Улабз-фобзуа утдыхәа рышәшәауа.
Тышәкәа, иумоуп фоба здыруа ақьышәқәа:
Акы – ицхауа, егы – узырбзауа.

Тышәкәә атыцаҕ Тышәкәә анырхәә Тышәкәә
Итцаруа идәыкәлоит, итцаруа, икәаратцо...
Ак ахыыкоугы, ак ахыыкамгы ифшышәуа,
Ак абазшәә иупхьо, угәеантцо...

– Ла бзиазаап, – ихәан ацшәма Тышәкәә
Идикылеит бзиа акраҕатцо,
Аха ианбашаха, аттахәә иагәыдтцо анышәкәә
Аштә итицеит, агәымха-лажә цхатцо!

Тышәкәә рдырит хаблеи қытеи акгы нмыжкәә,
Тышәкәә азыхәан быстахыгы рымтцәахзеит.
Уи нахысгы ахыыз уаха Тышәкәә –
Тышәкәә ахыырхәоз уаха исмахазеит...

Иван Ғарба

1921–1994

АПСУА КАМА

Иғъазғъазуа аңсуа кама
Аға ибаф иалахуп,
Изкыз мамзар баша икъама –
Аиааира усаф иалахәуп!

Ацыңхь афытцуан икәеи-цеиуа,
Икын уи аңсуа гәғәалаза,
О, иалшазеи амца анцеиуаз,
Данеибашьзоз далашзан.

Аидыслараф ыза цсахым,
Изду амам дақәеырбарц,
О, уи уақа бцъарс ишьахәын,
Иацлеит ахьз ақәпараф.

Иатцахоума абцъар ахәа –
Иназо икоуп уахьынза,
Аға илшыуа, ашьа цхьахәо,
Инеиуаз имоуп ахьызра.

Ашьа иқәпоз ианылт ишьта,
Аиааира шытихит еышәала,
Ақәпаф иоуит ажәлар рымта,
Иашәахә аафәуеит цсышәала.

Игъазгъазуа ацсуа кама
Ага ибаџ иалахуп,
Изкыз мамзар баша икъама –
Аиааира усаџ иалахџуп!

БАРА БЫДА СЦОМ АЌӘАКА

Са сандәықәла Ақәака
Агәтацәыра згома, нас?
Сыламысгъы сақакап –
Бара бныжьны сцома, нас?!

Амшын хықәаџ сымала
Агәґыгъ саго стәома, нас?
Бсахъа сыла ихгылалап,
Тынч ацшьара збома, нас?

Цъарак хџыцъагъ хақазар,
Бсыдымгыло бтәома, нас?
Хцәашъы азыркуа ихахаза
Сара схала соума, нас?

Аус иаауаџ – џызара
Ибеигъны инықәызгода, нас?
Хамџа аеашар џыцъара –
џацхъа ҳақәызтцода, нас?..

Са сандәықәла Ақәака
Агәтацәыра згома, нас?
Сыламысгъы сақакап –
Бара бныжьны сцома, нас?!

АЦСНАЗЫ АШӘА

Исызхәарыма ашәа иуатәоу,
Иуқәнагоу ажәа сґам,

Укэакькэа срылоуп сара игэато,
Амѡа сызкэу усгы интѡам.

Саанымгылацт снапкэа сгэйдкыл,
Сшьапкэа еитамтцау, пхьа срымго,
Ушьха зышкэа рапхьа сгэйдкыл
Срыма инеиуеит – зыгэра зго.

Зынза умачзоуп адгьыл хсаалаѣ,
Уеипшны укыдуп амзаѣа.
Урыпхушэа ажэеинраалан –
Уазеимымдац са сшьаѣа.

Ашьха схалан – иаапшит ага,
Амшын ихылеит иара аххэа,
Са сгэы шьтыпрын саргылт снаган,
Сеитанавалт ацшахэа.

Ага еиужьра сылацш ххалоит,
Сапхьа икажьуп уи еитцхэа.
Амшын цара насгэйдтэалоит,
Сзапырцуама нас, ишэхэа?!

Агеи ашьхеи ирыбжьаршэу,
Апсынтэыла – блас исхоу!
Уара убла цшза тыцьцьароуп
Адунеиггы са исзырбо!..

Сѣы зырцэажэаз рапхьа ацсышэоуп,
Цсышэоуп сыхшыѡ еилзырга.
Уи нахысггы исоуз – цышэоуп,
Амѡа ду ахь са сызга...

Апсуа цхэызба леипш уеинтэыла,
Учча, ухэмар, уеырба!..

Уара уѣацъа, Ацсынтѣыла,
Иахъа ишьтастоит атоуба:

Са сыцсадгъыл сыцсахуазар –
Алашара сумырбан!
Уан узааз аз духаштуазар –
Иузылуазеи даѣазѣ иан?!

СБЫЗШѢА

Абжы ссиир ахоуп ахъахѣа,
Сышьахѣа рѣынтѣи илашьтуп,
Иныжны бызшѣак ахъ сызъахѣуам,
Са сзыхѣа имариоуп, иласуп.

Иаралоуп усгъы сышхѣыцуа,
Сгѣы итаскуа аанмыжъкѣан изхѣо.
Сбызшѣа ссир – амбатѣза зхытцуа,
Абжыцъа еицамкуа изхоу.

Сабацѣа ршьала изрыжѣу,
Санацѣа ргѣала ирпхоу,
Ацсуа иеипш аамтѣѣ иеыжѣу,
Ацсуаа ирыхзыза ирхоу.

Аамтѣкѣа ирылго, еидкылан,
Сыжѣлар иахъанза иаазгаз,
Ацшѣа хазына – иѣагылан
Ацсуаа рыгѣтыхѣжѣа зхѣаз!

Агѣакъ бжъазы акѣхап изырхѣоз
Даараза ицѣгъоушѣа атѣара.
Ацсуа дацѣшѣоназ дыцсыр хѣа
Далацсны икгѣышьан иара?

Ирблырцаз амца зыцрартцоз,
Шьала инеиужьзан ишәыз,
Зтәылаҕ еилараа ишьтартцоз,
Зсахьагь ашәымта ашәыз.

Иааиуан икахауа, игыло,
Иааиуан ацсахәага еизго.
Аццышәра иалтцны иџагылон,
Апцтазаара еснагь агәра го!..

Ирзымгеит ацсуа иааиҕыхны,
Иҕоуп ишыҕац уи иҕны,
Иааигеит бирактцас ишьтыхны,
Ихеигалт иахья ихаракны!

Абызшәа ссирқәа ирнаалан,
Сгәы итаскуа сбызшәала изыџуеит,
Са сашәагь ажәџан ианхало –
Ажәларқәа аанҕасны изырџуеит.

Сбызшәа хазына, зда схәартам,
Са исыциз, насыцны исыниаз,
Сгәы амаза хтыгас иансырта –
Җаицрымшәо назаза ҳаимаз!..

АХАҚӘИТРА

Акы затцәык ауп – иҕоу иароуп:
Сыцсадгьыл хазына Ацсны

Хақәитроуп – ауаџ иџны данацшәымоу,
Ипцсадгьыл данахым атәым,
Иан лбызшәа абцъарс ианимоу –
Уиадагьы шьамх итахым!

Зыхиақәиту иоуп ишиашо игылоу,
Иқәгылоу зыдгьыл уаџцас,

Инаскыа-ааскыароуп зыбла дыхгыло,
Ҙазшазгы итахуп иара убас!

Пхарей лашарей агым Ҙапсабара,
Ацсны игыло амра еицшым Ҙеа мракы.
Аха Ацсны иагын ахақәйтра лашара,
Уи еиҘаугы Ҙазхыуам аҘеакы.

Сыуаажәлар игәакхыоу, сыуаажәлар гәымшәа
Мацк ауп ишәыгу – нас ишарккоит:
Азы ырцан ишалырхуеицш афымца
Шәықәцара иалыцхашт ахақәйтра лашо!

Цицико Цьонуа

1915–1975

АИЦЫРТЦРА

Унхажьуеит, Аќәа, аамтала,
Гәыблыла ҳауцыртцуеит уажәшьта.
Иудыруеит, иахьхацхьаз хәта-хәтала,
Ақәпарахь ҳцахуеит еита!

Аибашьраҕ ашьа катәароуп,
Афронт ахь афызцәа, шәласы!
Ҳақсадгьыл азыхәа ҳақәцароуп,
Ҳақсадгьылаз ҳаигзом ҳацсы!..

Ахысыбжь атәыла ианыџуеит,
Рацхьа хьзы жәгарц шәыццакы!
Ашәахәабжь есаaira еигәныџуеит,
Шәнеибац, шәнап гьеџқәа еибаркы!

Унхажьуеит, Аќәа, аамтала,
Гәыблыла ҳауцыртцуеит уажәшьта.
Иудыруеит, иахьхацхьаз хәта-хәтала,
Ақәпарахь ҳцахуеит еита!

Аибашьраҕ ашьа катәароуп,
Афронт ахь афызцәа, шәласы!
Ҳақсадгьыл азыхәа ҳақәцароуп,
Ҳақсадгьылаз ҳаигзом ҳацсы!..

СЫМШЬАМБА

Са сгәы уақәшәоит, сымшьамба!
Убри азами азәгы уимто,
Сцәа-сжьы узаду. Нас сеибыто
Абзабаа цқьа исырба!

Зны усытцоуп, зны усықәуп,
Зны сутцоуп, сымшьамба!
Абзабаа цқьа исырба,
Уахгы-еынгы амәа сықәуп.

Аисра салоуп, ацса еилышьра,
Асакараҕ хьбра змам,
Ахьта цәгыами, уи мариам,
Аха исылшоит, о, ахысра!

Аға дахьыкам са срахатуп,
Уи дапырхуа сцоит умбои,
Акыр зычхаз акыр имбои,
Сцәа-сжьы иаду, ушахатуп...

Ацса еилышьра иахья иубама,
Ашьа ануқәтәа иумычхаи!
Уи са исцәузон, иумахаи
Зны исоухәоз: икоу убама,

Хусқәа убасза ицарым,
Җнак ханылар Ацсынра,
Узбахә расхәап уа жәлара,
Ахтыц иунугы ззахрым.

Ашьа шуқәтәоу сызқәа укыдтан,
Уа сней-ааиуа усырехәап,
Убасқан еихагь бзиа узбап –
Сыңсы хаара уара иудтан!

Аха убраанза, сымшьамба,
Зны усытцоуп, зны усықәуп,

Зны сутцоуп, амѡа сықәуп,
Абзабаа цқяа исырба!

ЧЛОУТӘИ АТЦХ

Ишаз цыышыан тцхыбжьон сгылеит,
Сеааиласхәан сыццак'уа,
Аѡны сналбаан ашта сықәлеит,
Зегь тынч ицәан икаууа.

Цсаатә бжыкгыы уа игазомызт,
Атцх каххаа илашон,
Дәаб хазына шьардак бжьамызт,
Сааигәа ишәахха илакьтон.

Ашьха дукәа цшуан изыѡза,
Икалазеи нас уаха?
Ажәѡан снаццашт, амза игылаз
Аеыларкәны ихәыжжаза,

Сқыта арццзоит. Схәыцра иалаз,
Ашта сықәуп са сшанхо,
Исаҳазеи, сцәа-сжыы иацралаз,
Уаха сызмырцәо, исгәацхо?..

Сишь, зәыр фитма? Уа сынхьацшит,
Ашьха цәхәырахь хараза,
Сгәысеанзамкәа сылацш рықәшәеит
Жәѡан цәулахь ихаракза,

Иалакнаҳаз икәеи-цеиуа
Аетцәақәа ѡба цшзаза...
Итцегь смачын, зны, ишеи-шеиуа,
Снацәкьыс рықәкны хәылпазза,

Азэы илсырбеит уа, усгыы лахэо:
– Урт ха хэыцьягы хэхыз рхыз! –
Дара реипш харгыы хаигэныоуаз,
Уи бхабмырштын, итцэхыз! –

Уа хаипыртцит... Хзеибадыршам
Шьта хаипылар еацъара.
Уи апцхэызба лыхыз схэашам,
Ус азеигъуп сгэыбылра...

Шьарда тцеит шьта, сыказамкэа, –
Аибашьрахьтэ схынхэит сара...
Лызбахэ сархэеит: ла дкакачуа
Цаоак дамоуп хэа цъара...

Аха, икалап уи дыцэазамзар,
Гэоарак лоуны, имцаха,
Аетцэакэа дразцаауазар:
Са схабар рхэарц уаха?

* * *

Уара скарматцыс, абжыы ссир ухоуп,
Сааигэа уныкэтэан ашэак сызхэала.
Са сгэы насыцла ахьаа ацроуп,
Ахьаа санаргэакуа сыцсы сырвала.

Сэыза гэакъа, убжыы нытганы,
Саамта ааир, интцэар сыгэхэара,
Амахэ уныкэтэан, схатгэын аханы,
Уаразэк уакэхап ашэак зхэара.

БЕИГЭАА ОМАР УАХЬ

Беигэаа Омар, ашэала утэны,
Амшын узхытцит ацелуанкэа уманы.

Убацэа зхылцыз стэыла хэыч Ацсны
Итабуп хэа уанахэоит – унапы нкыланы!

Уфымта мцапшықэа зегы-зегь рацхыза
Апсацэа асырпхьеит амхэыр ақэтаны...
Сара уи сахыгехэоит, сгэыргъан сгэатцанза
Уара иуасхэоит – тцаказа схырхэаны...

Апсуа поет ду, са сүхэоит гэыкала,
Хамтак уахтаз, аха уцозаргь иамукэа,
Уахънеиуа игэыдкыл сыхызала
Сашыцэа ахықэынхо адгьылқэа!

Алықьса Цьонуа

1920–1989

АХЪЗ РЧАЦОН

Ишэартан, хтынчра аға ихэцэирзуан,
Хааигэа дхықэгылт ахрақэа.
Аха лбаатэи ххьырцар цэырцуан,
Аеқэа ирыхон рагэрақэа.

Аееимаа хьеиѿбжь иармацэысуан,
Абахэ амца хэытыччон.
Бнатэ шэарахгы митэ рыхтысуан,
Арѿашз ыцо ихэытыгееон.

Ххьырцар рабцар уа мцы ахэозма,
Ххьырцар казан шьхадгылан.
Ршьацха баша уа икатэозма,
Абахэ шэыгэра реадкылан.

Игылт, игылт, атцеицэа еизхэыцуа,
Ицэыртцит рыбаѿ атцарра,
Ркама нықэыршьт рнапсыргэытца:
«Абыржэоуп ха ххатцара!»

Абцар гэамцуа уака ицэажэон,
Аға дызхымтит хашьхала,
Ихшыбаѿ кэакэа анакэз ажэуан,
Икажын ихэатхажэ хаххала!

Хьзы зчапоз ха хар ду жэylon,
Ага дхырцеит хахракэа.
Нхытцка илбаан убрахь гэышпыла
Пхьака ицон ха хагэгэакэа!

АТЫНЧРАЗЫ АҚӘПАРА

Атынчра закафы иртахыда,
Атынчразы закаф кэпафыда!
Тынч анхара, тынч апсшьара,
Тынч аазара, тынч атцара,
Тынч уныкэо, тынч уцэажэо,
Тынч уеыхо, умыгэжэажэо –
Убри ауп иахья изызку
Сыжэлар ақәпара изеу.

Тынч уус уанахагыло,
Игэыргыо амра-шэахэа уцыло,
Тынч унап иану уазхэыцуа,
Умч иаццо, уиааира реыцуа,
Тынч ужьиуа, ашэа ухыоуа,
Угэыргыабжь азауад ионыоуа,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжэлар ақәпара изеу.

Тынч абахча дукэа еихоухарц,
Аеаора беиа шуоуз еитоухэарц,
Тынч уеыхэа-тоуган уақэтэан
Уаалеи-өеирц адэду агэтан,
Нас чоухэа утцкьан, ушьхэа арбо,
Ргэы кауцартэ нак-аак узбо –
Убри ауп иахья изызку,
Сыжэлар ақәпара изеу.

Тынч уонатафы уаннеиуа,
Гэырға умамкэа, угэы рызнейуа,

Изеигәырғаша, изеилахаша,
Изырчаша, ргәы кәзтәша
Жәабжык ухәар, игәнырымкылои,
Тынч имыцәои, тынч имгылои,
Убри ауп иахья изызку
Сыжәлар ақәцара изәу!

Ауафи ауафи гыҕеибамго,
Ауафы ишьразы бцъар еибамго,
Итынчза ажәларқәа еишьцәахарц,
Еилымшәо риашъара дыргәғәарц,
Адунеи зегь ықәзарц тынч,
Иаздырхарц рцашә, рцынць,
Убри ауп иахья изызку
Сыжәлар ақәцара изәу!

АШЬЫЖЬ ЗАЗА...

Ашьыжь заза бырлаш-цыран
Икацсоуп тәка,
Ашьац иатцәа сахъаркыран
Иарцшзои зака!..

Сахәацшуеит уи ацшзара,
Сыблақәа ахьыхәхәа...
Исыкәшәонда сумацара,
Еимхәыцтәс еитцыхәхәа...

Напеимдахъас илысымтәози
Сыхаара атыцха!
Счара ағәхәара цысымтәози,
Сгәы лзыртынч иаха...

Аха иабакоу, са исацысуан
Амра ашәахәақәа,

Урт исцәыргеит, иаамтцадырсын,
Сбырлашқәа еизакуа!

СЫҔСАДГЫЛ

Сыңсадгьыл гәакьа, о, сыңсадгьыл,
Сгәеисра зыргауа,
Уара уоуми згәыхәңы садкыл
Спеицшхәу заазауа!

Зегьы иргәаңхоит уцшзара,
Убла атаңшра.
Зегьы иртахуп умра-цара,
Уара уахь аара.

Аха сара соуп узңьынңу,
Иухьзызта Аңсынра.
Уа уәоуп сыңшәмара ахьтынчу,
Сгара ахьдыртысуа.

Уара иуеигьасшьо акгы шсымам,
Уи еилкаауп – идыр!
Сара сзыхәан – уара уансымам,
Еиңгуп заа сыңсыр.

Аңсҕазаара иалысхуазеи,
Уаныҕамла аены.
Адгьыл хьшәашәа иқәысхуазеи,
Ҕсадгьылда сзатңны.

Дрыцхауп, дгәаҕуп, дагьеитымуп
Ҕсадгьыл змам уафы...
Дахьнеилакгы иара дтәымуп,
Ипхеишьауеит ихы.

Сыцсадгьыл-нышэнап хэа игэы хьаауа
Данзыкамла убри,
Дарыхьташыуа, игэы татцаауа,
О, иеызмеидари?!.

Сыцсадгьыл уфоуп са сабдуцэа
Рыбаоқэа ахьцэаху,
Урт угэакра атдыхэтэа аныццэа –
Ашэтра ауп узэу!..

Рхы шуқэырцоз урт ацкьақэа
Схы уқэыстцап саргьы.
Иажэхьазаргьы рцацхақэа
Хэыштаароуп са сзы...

... Уа уоуп са исыламысу,
Са сцеипш, слабэба.
Уара уус ауп саргьы исусу –
Иустауеит тоуба!

Са сгэакынза ба бназазаап,
Сгэы шуеит амца-шоура ахкьо,
Са смыртынчуа сгэатца бтазаап,
Уи насыцуп измаану!

Бансыдгыло сыпхашьозаап,
Сбацэажэауеит са сқацшьхо,
Банысымбо сгэы гэырфозаап,
Уи насыцуп измаану!

Зынгы ыымтуа бааигэа стэозаап,
Ба бхафсахьа сазыцшло,
Уи цсшьароушэа са избозаап,
Уигь насыцуп измаану!

Сыцэаргь цхызла ба сбышьтазаап –
Сҕыхаргь схэыцрақәа зызцо,
Аус анызуагь сымч быргәғәозаап,
Уи насыцуп измаану.

Сыблақәа ыџуа ибыхьзозаап,
Аха сгәы ауп иапысны ицо,
Ибцәыззом – быбзиабара акәзаап,
О, абарткәа зегь змаану!

Сандро Сангәлиа

1911–1976

АМШЫН

Уцыпхь сықәтәо уааигәа сгылоуп,
Ишьтытны ихалоит уцәқәырца,
Алым гәрымра уа уафызоуп,
Уасуеит, уасуеит аҕәара.

Нак утақа, амца еикәушәа,
Ахәарахәа ушуеит иахья!
Иуршәуа ацыпхь разын зушәа
Ихамлои хыхьза еилыпха.

Аҕәа ааныжьны аҕба неиуеит,
Гарас уамоуп уи уара,
Канцьяқәакгы хара имфасуеит –
Избоит зыкәтык иаҕара...

Уцыпхь сықәтәо уааигәа сгылоуп,
Ишьтытны ихалоит уцәқәырца,
Алым гәрымра уа уафызоуп,
Уасуеит, уасуеит аҕәара!

ПҔХӘЫЗБА ХӘЫҘЫ, ДАД ДБЫКӘЫХШОУП...

Шьта сычкәынам, сахәы шлоуп,
Ихытны италаз сымшқәа еишьтоуп,

Ба бсабииуп, бцәеижь цшқоуп,
Бықәра абақоу – зеижә быртоуп.

Бара ибасхәауа – схәычыхәоуп,
Алаф арақа ицхашьароуп...
Цхәызба хәычы, дад дбыкәыхшоуп,
Бәырбоит, аха са сышлоуп!

СХӘЫЦРАҚӘА

Ашьхытдә шәеипшны шәысхапапа
Шәысхалойт шәаины схәыцрақәа.
Шәгылойт сацхьа шәеивцарыцхаа,
Тынч ацсшьаха сымтакәа.

Слымха цшьаала шәтахәыт-хәытуеит,
Ацәгы-абзиа еилыргауа.
Дәезныхгы шцыла шәнеиуеит,
Аиаша, ақьиа дыхьчауа.

Шәыспырцангы зны шәдәықәыстцеит,
Зны амца шыра шәаласыжьт!..
Уа шәа шәбылуаз цысшьауан, –
Шәымца қьоуқьадны шәгылауан!..

Нас уаха шәабазгари?
Азы шәагаайт, шәаस्ताуеит,
Аха азгы шәабагари,
Цәқәырца дукәан шәжәылауеит!

Шәнаган абнафә шәыстәахит уа,
Тынч са сықәиан сыцәарцы:
Қарматцысшәа шәныкәпраауеит –
Ашәа хаала схышәхрацы!

Сахьцалакгы шәсышьтоуп, шәсыцуп,
Саргы са сакәым – шәыкамкәа...
Ацстазаара баша тәыцуп,
Иреихауп ахәыцрақәа!..

Шьалуа Сангәлиа

1922–1982

БЗИАЛА

Бзиала, бзиала –
Са сызлытца!
Сымџа сықәлоит
Абраќа шәныжъны!

Сыгәра жәга
О, са сахънеиуа,
Ацсадгғыл хьчара
Са сазгьеџны
Сшыќалауа сыгәра жәга!

Сымџа сықәлоит –
Абраќа шәныжъны,
Бзиала, бзиала, шәхынхәы!

АЦСНЫ

Сахьцалакғы уара усыцуп,
Зразкы сразкы Ацсынра.
Хан лашала иахъа уџычоуп
Са сабдуцәа рхәыштәара.

Нартаа рымца ацхара унатоит,
Еихсыгъра амазам иара.

Исасны иааиуа – угэыкра рыутоит,
Узбахэ шрымоу ицоит дара.

Ушэтыуп, узфыдоуп, ес-уёыцуп,
Умѡа лаша гоуп хара.
Сахьцалакгы уара усыцуп,
Аха усзымбеит сызхара!

* * *

Анышэ итцашэтца ахы ѡарха,
Ишэтахызарггы – ахы ларха,
Зегь азеицшуп, иазхауеит иара,
Қыфла ижэжэра шэнатоит шэара.

Мшэан уи арбану хэа итцаауа:
Иузыкатцозар – иахьзуп азахэа!

Алықыса Лашәрия

1927–1959

* * *

Даниуа зегь еигәырғоит ауафы,
Ацсабара иапхъа ихырхәоит асаара.
Аха ирзырхәахьоузеи нас шақафы:
Дмизар еигьын хәа хара?

Мап!
Ауафы дықанатц мрәшәа дыпчалароуп,
Амра еипш ихы-иҫы цқьаза,
Даныпсуатцәкьагьы, ипсы мратцас итәшәароуп,
Жәлар ргәәҫы дынхартә длашаза!

САЖӘЕИНРААЛА

Улаҫыхьыз сажәеинраала,
Улаҫыхьыз, улаҫыхь!
Ацәа иалоу цәамтхаала
Уиханы дырҫыхь!

Амыщхә зхәо ибз иҫабыл,
Уи далақьтцас уиҫагыл,
Ацәгьа зыршо – ицәа дтабыл,
Бзарбзантцас уицгыл!

Ухәмар, учча, иахьынзауаамтоу,
Ианықәпатәха – ужәыл, уқәца!

Уцстазаара зхәәырц иашьтоу
Их акаб еицш еикәырца!

Улахәыхыз сажәеинраала,
Улахәыхыз, улахәых!..
Издыруада уаныларгы
Ацсуа шәкәыѿора аѿоурых!

Уаныларгы, уанымларгы –
Уара утәы катца:
Уа узтаху уеигәырҕа,
Указ угәгәаза!

САХӘШЬА ЛАХЬ

Сыбла еикәа, Иарна, сыхаара сахәшьа,
Асалам шәкәы ибѿыз соуит башья.
Сацхьеит, сеитацхьеит, сыбла сзакәгом,
Сахәшьа быбзиабара еихау акгы збом.

Ибыѿеит: уахәшьа дуззатәуп, Алиас,
Иумада Урыстәыла уа гәыгыртас?
Ирхәоит аурыс зынра гәгәоуп оума?
Ахьта узычхаума, ацдаа узыхгома?!

Сабацари, уахәшьа, ахьта уакып,
Арцхага матәақәа сырхиеит, инастиип,
Ахьта уламлааит, уеичаха ухы,
Мери иузылтәахып атцәрѿа – ухәы...

Сыбла еикәа, Иарна, сыхаара сахәшьа,
Асалам шәкәы ибѿыз соуит башья.
Азынра цәгьоуп Урыстәыла, уи цабыргуп,
Абар уажәы еиѿжәаны аҕьеѿхәа атцаара иаѿуп.

Агъгъахәа иасуеит ауырт адәахы,
Уи сценцьыр иазыәуеит зных әеыргы.
Хәарас иатахузеи, гәгәала ихьтоуп,
Аха, Иарна, аурыс гәы тбаауп,
Аурыс гәы цхоуп!

Бысцәымшәан, Иарна,
Бнапаәы сыкәшәа ицхәза,
Москва схылацшуеит, сыкоуп сыцхәза!..

САРЕИ ААЦЫНРЕИ

Бзиа избоит сара аацын,
Ахаа-цәа ахыкәкәа,
Уи агәы тбаа сзаанартын
Исзыцшуп игәыкуа.

Ашьхеи, агеи, мшыни
Зегь еибарганы,
Ацхынра хзыцшыми,
Уахь хнеиуеит хпырны.

Нас уахынтә еиужьны
Тагалан хазцоит.
Иахьхыртыз аужәра
Ацыкәреи зазоит...

Халачан тагалан
Хәынаххоит хара,
Хкаарашьтыра хталан
Азынрахь сасра...

Аха сара аацынра
Сыщуп есқынгы.
Бзиа избоит сара апырра
Асы анауагы...

Иара зшоу са сзын ауп,
Сара – иара азы.
Иарггы сарггы ҳақкәыноуп,
Еилатәоуп ҳақсы.

Еибадыруеит ҳцәәә,
Ҳказшьәқәә еицшуп.
Зны ҳафәоуп афәәә,
Зны ахәәфәы иахзыцшуп...

Ҳаицны ҳахьымфәахытцлак,
Ҳа ирахтоит хәарта.
Ҳаицны ҳахьымфәахытцлак,
Иччауеит рлакта...

Бзиа избоит сара аапын,
Ахаа-цәә ахьыкәкәә,
Уи агәы тбаа сзаанартын,
Исзыцшуп игәыкуа.

АЦХЫЗ

Сыцәән суадаф сымацара,
Атцх ықәҳа ицон.
Еифәаҳа амза азара
Схафәы иқәтәән ичацшьон...

Цхыз,
Сахьынацшуаз, ҳазлагара
Ахуҳәә илагон.
Иртцысуа сан агара,
Агарашәә лхәон:

– Уфәыха, сычкәын, сылашара,
Ацәә уагазеит.

Иукәыршан ацсабараҕ
Икоу умбазои?

Улашәхама, иамбо убла,
Улымҕа – иамаҕауа:
Иухыччоит узла-укәла
Уара ианумаҕауа.

Льцәа тынчым, сылашара,
Уан, анышә иагаз.
Сцәа станырзызоит ари абжъарак –
Утцәабжъ игаз...

Иалартцазшәа узкәа ахәызба
Уан, акацәа избоит.
Узаххылтцуаз уи азы акәызма,
Схәыцыр сеилагоит.

Уаб уара уанииуаз дхысуа,
Акихәа дкәуан.
Дхатцоуп ииз хәа,
Агәырҕа дагауан.

Аха, нас, ажәынтацәҕа,
Дажьама илахьынтца?!
Иахзыцшызма ажәра-цәҕа,
Җшыҕказ хгәырҕатцәа!..

Уара иуеигьым ухыччо
Җабла изабарыыз?..
Изакәызеи, сшәахәа-чча,
Абас еидш узыбрыз? –

Исзымчхазт артцәаахәа
Саапшит сцәырхан!

Сылағырзқәа аеырқәа
Идәықәлеит икьасан.

Сан, бычкәын арығьала
Иахьарнахыс сгьежьит!
Санымфахытц арымала –
Снапала бысшьит!

Амала, сбықәоит сшьамхышла,
Мап сцәыбымкын бара:
Иныбжьаршә-аабжьаршәны пхызла
Ма бхы сырбала!

Константин Ломиа

1928–1999

СЫПСАДГЬЫЛ АПСНЫ

Сара усашәоуп, сара усажәоуп,
Уңышьара дыргоуп сара сзы,
Сара усдацуп, сара усцашәоуп,
Апсны хазына, Апсны!

Сара усгәуп, сара усашьоуп,
Умра рҕацхоит са сдақәа.
Сара исхоу уара убжьоуп,
Ирхыџуа ухра, уа ухәқәа.

Сара усымчуп, сара усҕынҕьуп,
Сыбзиабара, сгәыбылра.
Уара уахьсымоу, са сгәы тынчуп,
Сгәацпыхәоит акрура.

Уара – сыччара, са слахҕыхра,
Сара схәыцра, са сгәыхәтәы.
Уара – сыџны, сара схыбра,
Сара сашта, сара сдәы.

Уара – сыламыс, са саҳаҕыр,
Сара сгәыҕра, сымш уатцәтәи.
Уара – сычқәынра, са саапын,
Са ишыстахыз умышәти!

Уара – сбааш, са сиааира,
Бзантык изқәым еитцахара.
Са сгәы зырхатцо есааира,
Сымч иацызтцо аҕара.

Иахья уҕоуп уара уеинтәылан,
Насыц змоу Ацсынра!
Уара уахәшьейтцбуп Урыстәыла,
Уалоуп иссиру атаацәара!

АЗЫН АХӘЫЛЦАЗ

Ажәџан злагарахеит,
Иланашьтуеит асы.
Зегьынцъара цшзарахеит,
Амахәқәа шьтассы.

Цшахьк аабжьалан,
Инеи-ааиуеит маза.
Иартцысуеит цшьаала
Ашәапыцъац рцатца.

Амш еилабыцуеит,
Ахәларахь еихоит.
Атцаа атра итытцуеит,
Амч арғәғәоит.

Омашәа ишцеицшу
Ацсабара уаха
Акасыш зхаршәу
Иадмыртыц абаҕа.

АМѠА ИНАГОУ РИТЦАҒА

АмѠа инагоу Ритцаҕа,
Ацста италан икәаратцоит.

Ашьха дукәа рытқа
Ацәахәа иатцәа шытанатцит.

Амашынақәа шытхысааны –
Ишзахәо ицит, ицит.
Бзыц азиас ххыланы
Ҳазсоушәа хгәы иабоит.

Ашыц махәқәа нышьтышьны,
Ари амәа ршәызшәа абра –
Аиатцәара неужьны
Ҳаблаә иакәзам нтцәара.

Абахә дукәа рзамәакәа
Шәчы иатцәала итаҳәхәаны
Иахчынгылоуп амәакәа,
Рыжәәахырқәа еидтцаны.

Сишь, закәызеи? Ҳацхьяқа
Иаадыртызшәа апарда,
Ажәәан аапшит. Ритқа
Амәа цоит, ицит әада.

Ҳашьхақәа ркасы иатцәа
Ҳхапыр-пыруа иласза,
Ҳнадгылеит абла иатцәа
Ритца, Ритца – пшзаза.

Ритца азиа ихызлазшәа
Ҳамәа аантцәеит абра,
Уи Ритца иакәытцәоушәа
Хгәы иабеит хара...

... Ацтақәа ахалашо,
Ритца хгәы азнархауан.
Абахәқәа афькәырша,
Амацәаз блеипш итыцьцьауан.

АПОЕТ ИГЭЫ АХЫ АНАЛАМЛА

Ақыртүа ир Аќәа ианалала,
Рацхъаза изеихсыз – Дырмит ибаќа!
Аха апоет игэы ахы аналамла,
Иуcqәа шееимхоз идырит аға...

Апоет дхәуп, аха даагылазар
Дзышьцылаз ами – ипызтцәахъаз игәахы,
Омашәа ибатәзам Дырмит иааникылазар
Аға итирќъаз рацхъазатәи ахы.

Уи дымцеит иќалаќъ гәакъа далтцны,
Аға дшәазызоит дынтапшыр илакта.
Сгәы иабоит дгылоушәа игэы иалсны
Имшираз ҳахъзымеизаз ифнаґа...

Иќалаќъ агәґан дышгылоугъы ихала –
Аќәа ахы ишақәитхо агәра игоит.
Цабыргуп, аға ихтыпцқәа инпыќќалоуп,
Аха деицакуам – дыш-Дырмиту даанхоит.

УАРА УФНЫ

Уара уфны Ацсны иагәашәын,
Сасгъы ацшәымагъ уи рзатын.
Уара уфны – уара уахажәын,
Уцеит, уцеицәа ацсќы дуркын.

Уара уфны жәлары иртәартан,
Ирыгәтыхахәартан жәлары.
Агәы тынчымызт дќалар азә дшәартан,
Ма иахъакәым уи даныбры.

Уара уфны ацәгъа аршуамызт,
Ифнашәышәуамызт ацшағъы.

Цьоук адкылан рхы ашышыуамызт,
Цьоук аргыломызт адэахы.

Уара уоны апоетцэа хытцны
Ууацъақ иакэшан иаатэалон.
Азэ дацъар жэеинраалак ғыцны –
Угэыргъан ухағы лашалон.

Уара уоны иахьягъ убжыы оныоуеит,
Уаадэылымтцуазаргъ улаб-чашь кны.
Уцэашыы хха-ххоит, улфатцэ оеиуеит,
Уахь жэлар рнеира камлац ицкны.

Уара уоны – хахьеизоз уакэын,
Уа хаизалоит иахьягъы.
Уара – жэлар рпоет ду уакэын,
Уи иахья хгэы аздууп еихагъы!

ГЭЫНДА

Амра иакэырчахоушэа бара быхъз,
Шака зкыы шықэса тцуазеи – ак амыхыцт.

Иаауеит ицкъакэакэараза, еилыхха,
Иажэит хэа азэгыы имыргылацт настха.

Аамта наскьяцыцхьаза, мыцхэ бзиа ибаны,
Гэында хэа зыхьзырцо гылоит ирацэафны.

Гэында леицш бкалааит хэа атыцха хэычы,
Илеигэыргъатцэа дырныхэоит ес-шыжыы.

Шэф-еишыцэа брахэшъазатцэын бара анкья зны,
Иахья азэгыы дбыхэапшуам Гэында бзатцэны.

Гэында захьзу Ацсны иабжоуп иахья,
Уи ба ибыбзоурами...Ус иказ фацхья.

Цьота Тапагәуа

1924–2013

ЦИЦИ-КӘАКӘА

Цитци-кәакәа,
Цитци-кәакәа,
Уцо цыушьоума
Җа ухамбакәа.
Цитци-кәакәа,
Маахыр-цаца,
Узгылоузеи
Уц хырцаца?
Цитци-кәакәа,
Цитци-кәакәа,
Җхәарта уталан
Җа ухамбакәа...

Цитци-кәакәа,
Маахыр-цаца,
Иуфеит хашәха
Уц хырцаца.
Цитци-кәакәа,
Маахыр-цаца
Уаагыл ушьтахтап
Ухы тарчача!
Цитци-кәакәа,
Атак мхәакәа,
Ишәан ибналт
Ихамбазакәа!..

СЫМПЫЛ

Атрым!
Атрым!
Уцо, уцо,
Зны ушьтасуа,
Зны ушьтыцо,
Сацхъа унеиуан
Укэыр-кэыруа.
Саргы сушьтан
Сыццакуа.
Аха иамуит,
Са сухымзеит:
Уара ацара
Узакэымтцзеит,
Уқэсын уцан
Уахькашэаз –
Убракоуп
Уцсы ахьухшэаз!
Ишцакастцоз –
Стэыуеит, схьит,
Уцсы сызтамцакэа
Схынхэит...
Ус умур –
Иацгы,
Жэацгы –
Ҷаицызаарын иахьаггы!

УААИ, СФЫЗА!

Ацсынтэыла –
Уи са стэылоуп,
Амра тэылагь –
Сара стэоуп.

Амшын Еикэа
Сыбла ихгылоуп,

Ашьха дукәа
Са сырцоуп.
Ауаѳра ахьыкоу
Тәылоуп стәыла,
Аламысгы –
Иара убас.

Сара стәыла
Даеа тәылак
Иеицшым,
Иамоуп ахатәцас.

Ҳабацәа рқабз
Са садгылоит,
Уи аз исылшауа
Кастцоит.

Уааи, сѳыза, –
Зегь хайдгылар
Ацсынра
Иахагы ицшзахоит!

Гъаргъ Гублиа

1928

САЛЫБЕИ ИАШӘА

Кзаутла Ацсны аибашьра ианалага,
Агъеѡхәа иаақәгылаз али-пси рыбжьара,
«Уа хатца указар, иахьоуп», анырхәа,
Аѡызцәа еидкыла ацхьа инагылаз,
Жәлар ргәеисыбжьы згәеисыбжьыз
Салыбеи ахатца!

– Арт ҳа хрыхәом, ижәпаѡзоуп иҳабашьуа,
Еиқәныхла бцъар хкыла дара еибытоуп...
–Хәи, абаацсы, ас ахьбашәхәо, шәгәы трысма,
Азәк шәѡык данреѡсуа аамта ҳтагылоуп.

Иѡызцәа ахьырцар «Уааишь» хәа днарцхьан,
Аибашьраѣ драцызарц ажәа иныртцеит.
– Шәара шәымѡацгара сара исылшарым,
Апышәеи агәагъи атахуп, ихәеит.

– Агәагъ иумоу ҳа ихазхоны аадыруеит,
Апышәа аидыслараѣ иҳауп, иҳазар.
Анарт рхылтцшьтра ѡашьара ақәума,
Аҳаҳаи, Салыбеи хатца, агәеитцамха!..

– Уан уара дукәахшоуп, сычкәын блаацшыра,
Пышәара дук аѣацхьа унагылеит.

Хьымзгык угар хәа сшәоит, уа ушхәыдамгьы,
Апсадгьыл адтца хьамтоуп, нан, имариоума?

– Афызцәа сыдгылоуп, сара сазәума,
Гөышьамхыла ашьханыкәаф иапызго.
Урт срыкәгәыгуеит, сан, ахьымзг сдыргоума.
Уа раида гәышьа, Салыбеи ахатца!..

– Аазара улазтаз удлапса хрыцхамы,
Ухәыч хьөежькәа ргәы тачацап, ухы гәата.
Ашәакьымца уалагылашт, уи хароума,
Сцәа сызаагоуп уа узы, с-Салыбеи, уана...

– Ага ихымта сефсып, са бысцәымшәан,
Азәгьы сизышьтакуам, напы хәымгак схьымсыр.
Уацхьа иааиуа дшәартам, сызкәа реихарым,
Пхьацароуп, шәеитцамхан, амарцьякәа...

Акәа аныргоз ицыз Асақания чкәын,
Амфәа ацәхыцафәы дызгарыз ахы аниқәшәа,
«Акәа хәаима, скомандир?» – анихәа,
«Акәа хәаит, иагьяагеит, умшәааит» – ихәеит.
Днымфәахга тцака ашьацраф днышьтеитцеит...

Аибашьраф ага ихымта иафамшәаз,
Уцәеижь иахьысаргь иалцыз еибга-еизфәыда,
Дарбан шәаргәындоу ицәытатәан ихысыз,
Уан лгәы кылблаа, ушьацкья зыблакяда?

Дарбан ашьеи ачеицьыкеи еилазтәаз,
Ихы ижъеит узгәагьыз амахагья –
Шьяк ахькатәаз итцәыгьан афәарах гылоит,
Жәафык гылоит итахаз ихатыцан...

– Абзиара ашьтахь бзиара ыканда,
Цәеикәатцәа ахәда ахәызба атцаркуазма?..

Аирак иҕаз азэы уиластҕомызт, уана,
Уан абас дрыцҕахоит хэа сыҕазма, уана?

АПХЭЫЗБА – ИТАХАЗ ЛАБ
ИЗКНЫ ИЛХЭАЗ АЖЭА

Ажэфан тҕлашара атҕ наҕ инахеит,
Дгылы жэфани айхккара иаҕуп.
Амахэқэа лахҕыхза рыцсы талеит,
Апсабара блахкыгоуп, ажэфан хтуп.
Заа иҕыхеит архагы, ахэгы,
О, саб уҕыха, уапыл уаргы.

Арахэ еибараауа аштақэа нрыжбуеит,
Ахышэқэа, аҕенцбырқэа лашарак рынчҕоит,
Ашыыж – ауаа аусурахь ирыцхҕоит,
Амҕақэа лахҕыхза шытыбжыла итэуеит.
Уи хагхан иҕалашам бзантҕгы,
О, саб, уҕыха, унеи уаргы.

Ашколхэыцқэа амҕахь ицэыртцит,
Цкэыни зҕаби ашколахь иццаакуеит.
Рапхьатэқэа мазеиуп, ршэырақэа шытырхит,
Шьюкы инаскыаго харантэ ирызпшуеит,
Лапшы хаак иарҕыхеит амфан зеггы,
О, Саб, уҕыха, снаскыага саргы.

СХЭЫЦРА АШТА

Амра нықэпхон ашыжымтан, уи ашта,
Ахэы харакқэа рыбжыара ишытан,
Иахыагы исгэалашэоит, исхаштуам,
Ибзарыбзаруа, ахызы ахырышан.

Асы нықәхар, икәашза, сыбла иаахгылон,
Ибыкзза, харантәгы иара убон.
Еихыкка-еитдыкка, сахьақәак анылон,
Ғада ашьхарахь ашәапыцяц хнакьон.

Хгәарцағ, хгәарабжьарағ асы нықәтдыр,
Уи краамта икан, игәыргьатцәа ицшуан...
Аадын, зааза ацхара нахьысыр, –
Аиатцәара ықәышышь ахағы аатуан.

Знык уахь сшымнеицгы, сыла ихьтцуам,
Схәыцра иагәыларшәуп алакта хааза,
Какацла ихьаны сацхьа ицәыртцуан,
Изтаз «аидара» кажьны нак хараза.

Владимир Анқәаб

1928–1987

СЫШЬХА ЗИАС

Ағықә ағоуми са сахыз, –
Бзиа избоит са сышьха зиас:

Мап, уажәакәым уи анғыха,
Хаҳәи шьантцеи зеггы ңыххаа,
Абахә, ацакь нак еиоыхаа,
Илнахижьтеи амџа тгәыхаа,
Мап, уажәакәым, акыртцуеит,
Сышьха зиас ңхә ицауеит.

Цаимбар тыцуп са сахыз,
Цкәа игәашәтишь сышьха зиас:

Иахағызғыздуеит абахә дукәа,
Ацста еиужькәа иахьтысуа рыкәа...
Абахча хырхәеит ласкәа ағықәахь.
Цшак ғәгәкуа ааигәа идәықәуп,
Архакәа ацашьшь иара ржәуеит,
Нас аеаџраггы пжәауеит!..

Еигьу абакоу са сахыз!
Игәазырхагоуп сышьха зиас!..

Ақьдкәа кылнагоит еижәцала,
Аңықәреи иалнахуеит ашыла,

Илашоит, сгәараҕ иҫашыла.
Анкъа сныкәалон са ыла,
Уажә сахьцаша сагауеит,
Уи аеатцкыс иццакуеит!

Агәыжәлара цәгьоуп сахьиз,
Амщцәгъа ацәымгуп сышьха зиас:

Амш аныцәгьоу, анаатә анасуа,
Игәрымүа, иууа, игҕыца-гҕасуа,
Ацқәатцәкьа ытцхәа ирыгәтасуа,
Ирбылгьо, икыдкьоуп ишымѳасуа.

Ускан кәыцьмоуп, имлашьуп,
Алактатцәкьаггы хәашьуп!..

Имратәылоуп са сахьиз!
Тынч имѳасуеит сышьха зиас:

Атынчра анықәу ацсабара,
Ахәыцқәатцәкьа амра ацара
Иацәыхьча, иархьшәашәоит ағгараҕ...
Иаѳызаха ахыткьара
Итрыс ицозарггы, закәи?!
Гәыкыроуп иаҕықәу ишеибакәу!

Ацсынцры дууп са сахьиз,
Акы иннакылом сышьха зиас:

Ашоура цәгъа иазтарбашам,
Ихәынча атцаа захатәашам,
Цъара икыдхалан калашам,
Цъара инытцабанггы ицашам,
Амшын ду аилашраҕ цъара,
Хәтакны иалалоит иара.

‘ЕААНБЗИАЛА ШӘГӘЫРҒО ШӘНЕИЛААИТ!

Җамшын кәанда иацәшәа ипхьатцын,
Җашьхақәа рахь ицеит азын.
Урт гылоуп итаҳәхәа сыла,
Атцаа итазны ишьхынцсыла.

Убрантә җашықәс җыц абарцаз,
Иахьа хгәыргъара агәра агарцаз,
Азын, харантә иантцыркьакьа,
Асы ацрышәшәеит пақьа-пақьа...

‘Еаанбзиала сҗәарц асрапа
Шьтысхырц агәарц ашқа снапан,
Аха саақәхеит уа сбыбышза –
Исымкәытцазтит ихышза...

Асрапа акәым, исышәт атәца,
Астол снахагылеит сқәацәза.
Аха, җаи... Санду бтәами,
Бзышза шәышықәса бнархысуеит –

Бажәа кәышуп, бажәа хысуеит,
Атәца рапхьа ба ибыхәтами!..

Быхтыс тоурыхуп Ацсны акра,
Ианызбаалоит Ацсны агәакра...
Санду, атәца шьтых, ибатәоуп –
Бааҳақәныхә...
Лықәра ишаурыз лыбға еитцыхны
Санду дғагылт, атәца шьтыхны...

...– Ес-аашар шәа шәзы илашаран,
Ес-аашар иазҳауа шәылшара,
Шәцья иацны атынч цсшьара,
Шәцья иалтцыз шәара ишәцыло,
Илбаажәдо аҳауа тынч гәыртәыла,

Шәатцәцахә гәыргъахәны ицхеипцхеиааит,
‘Еаанбзиала шәгәыргъо шәнеиааит!

Бара атыпқа, абла тшаша,
Бгәара дтало ибгәапқаша,
Арцыс, иугәапқаз илхаран
Угәарцағ иқало ачара,
Шәара ахылтц изгәақуа згәарағ
Шәгәарағ инагыло агара,

Уара аиарта иахъа иагәылоу
Ушьамхы утцпраауа усагыло!..
Шәатцәцахә гәыргъахәны ицхеипцхеиааит,
‘Еаанбзиала шәгәыргъо шәнеиааит!..

‘Еаанбзиала, зегъы, нанраа,
Уаха аибашьра амбааит хамра!
Шәтцеи дышәпымхааит ани аби,
Насыц шәауааит чкәыни згаби!

‘Еаанбзиала, апцзы казтәо,
Ацъықәреи аазрыхуа, афы тазтәо,
‘Еаанбзиала, итәаны ихәыцуа,
Адгъыл иқәу, цқака ихәытцоу.

‘Еаанбзиала, смата иқәла,
Аетцә рахъ уатцә амца иқәло!..

‘Еаанбзиала, ажәфан иалоу,
Адгъыл иакәша нақ ихало –
Шәатцәцахә гәыргъахәны ицхеипцхеиааит,
‘Еаанбзиала, шәгәыргъо шәнеиааит!

* * *

Зегъ акоуп иахъоу, уахоу,
Бара боуп сзызхәыцуа.

Бара боуп, ааи, цсыс исхоу,
Сахънеилак исыцу!..
Снеиуеит ухагъы сзатцѳа,
Хыхъ амза шеишеиуеит.
Аетцѳақѳа еикѳағѳа –
Еилыцѳыцѳаауа ицѳеипцѳеиуеит.

Бықѳасыргыларын снапы,
Аетцѳа рыгѳѳа бѳага!
Ажѳѳан иамоушѳа мшацѳы –
Бкацѳартѳа бгѳазырѳаган!

Ажѳлар хъарцѳшны идсырбон
Быш-етцѳа хазыноу!
Башѳахѳа сѳѳаларын сѳырбо...
Сзыѳоу – бара бзыноуп!..

Ажѳѳан цагѳа агѳѳаѳы
Иахѳбахѳоу етцѳамзаап.
Бѳацѳхѳа еицакит ахаѳы –
Иамабѳуазеи амза!

Сынасыц-хѳы, са сразѳы –
Сыетцѳахѳа банкыдла,
Нас уиауми зегѳ рыцѳкы,
Бгѳы ѳалал ансыдла!..

Зегѳ акоуп иахѳоу, уахоу,
Бара боуп сзызхѳыцуа.
Бара боуп, ааи, цсыс исхоу,
Сахънеилак исыцу!

Цъамал Абыгба

1929–1997

АХАХАИ, АМАРЦЪАҚӘА!

Зеггы нықәибаҳәа ицеит,
Ицазеит ҳаихабацәа.
Еибыхәан аиатымра ҳзырызбазшәа
Гәығыртакгы ҳзынмыжьзакәа,
Ицеит, рышьтақәаггы нытцабеит,
Анкәаггы адунеи ианзамызшәа.

О, шәабақоу, шәанацъалбеит?..
Зны-зынла сғызуа сыхәхәалоит,
Рыгәхәагара мцаха инсыжәлауа,
Ирхыргахьоу агәәкрақәа
Рызхәыцрацәкьа санахәәеуа.

Ҳаи, абаақәа, иахзыжәузеи?!
Абас еазнык снағызуеит,
Еитцбык ихәтала ишсатәамггы,
Шәнеитаргааит хәа сыцәхауеит,
Саргәамтцзаны сырнызбауеит
Ҳахьынрыжьыз цсадгьылда.

Аха феидас иамеи рнызбара?!
Ибақаху, изтцаз рыхьымзг иахәәехьеит,
Рыбаққәа атәым дгьыл иафахьеит,

Азы зтабаз апсыз хафызаса,
Хиаанзагы акәарейқәатәә хақәдырхеит.
Аха, сишь!..

Нырцәынтә иаауашәа ицәытцыәуа
«Шәеиха, амарца, Апсныка!» хәа,
Абас быжықәак сахауеит,
Ишей-шейуа игылаз амрагы
Моахәаста зыргак снарбауеит.

Ахахаи, амарца, хачкәынцәа!
Хацхәа шәнагыл шәеибаркны, –
Хазмырзран икоу уи амәа ахатоуп.
Иазхоит иахцәоухаз хасасра,
Хымызгыда ацстазаара ахьхауа Апсноуп!

* * *

Исфо – амгьал,
Изжәуа – азы,
Сыцсытцәкәа
Уаароуп.
Уатцәы сыцсыр,
Исықәрыцсо анышә хьанта
Уаароуп.
Ашьха иақәоу,
Ага иқәны избо зегь
Уаароуп.
Уа исцәызыз сыдгьыл гәакәа,
Сара истәу – ура уоуп.

АГӘЫЦРА

Иахьатәи амш цазаргы,
Уатцәтәи ааип хәа

Санахэоит
Агэыгра...

Адстазаара сархеит,
Саҕьеит, саршлеит,
Сыцсадгьыл ахь инагоу амѡа
Сымбазакэа.
Хшамкэан хазшаз Анцэа!
Сыгэжэажэара уацшны
Мѡак сырба.
Сзынамзаргьы,
Ма исатэашья –
Адсныҕа амѡа сшықэу
Адсра.

Сазыразуп, –
Уи акэхааит сынарцэымѡа, –
Сгэаҕрақэа рынтэара.

АДХЪАРЦА АБЖЫ

Адхъарца арахэыцкэеи сыблақэеи
Еидхэалоушэоуп,
Унархысыр,
Сыблазқэа рѣылархоит.
Иахэалааит,
Иахэалааит,
Сыблазгьы
Ахаеахэа ицалааит.
Аха иахэалааит.
Ацэымса зқэылахьоу
Сгэы арцсахэааит.
Сухэоит, архэаѡы,
Уаанымгылан, иархэала,
Абжы нышьтакшэа

Ирғызла.
Иархәала,
Ицсуагы, ицәоугы
Арҕыхап,
Җацсуара ацсахәага штоу
Җанахәап,
Иархәала!
Уаанымҕасын, амарцъа, –
Иархәала, –
Җацсуара шмызуа ала
Гәыграқәак
Снаҗап,
Иархәала!..

Анатоли Аңынңал

1930–1977

* * *

Абар ашьхае асы цәыртцит,
Ицырцырт абахә ржәоахыр,
Саңхья руапа шкәакәа еитцырхит,
Истахуп гәыкала исшьышьырц.

Сахықәгылоу сышьха дгылае,
Азын иаахоит анапы,
Зны ашәыб фалоит атла рзамоае,
Инталахуеит зны ицыгеы...

Апта кәашқәа, шыжь игәылтцыз,
Бымбан абахә ирәахәуеит,
Зны инкяпыштоуп, аңша анрытқас.
Ихало цшьаалаза ицыруеит.

Ахра дуқәа ркамбашь тәыоа
Асы неины ирыбжәтәоит.
Урт сырәалан, снейуеит сыоуа,
Сышьтра фыцқәа ирызхауеит.

* * *

Икадсеит абығқәа.
Ифәахаз ажьқәагь канзеит,
Аха уртгы рәышәшәеит,
Ана-ара ажыц ирәадсеит.

Алықьса Гогәуа

1932

АЦХЫЗ

Цхыз узбеит, сыцсықәра, Ацсны,
Сабитцас ашьхақәа ургәйдкылан...
Уағацәа амшынахьтә итцысны
Иаауан уеимырцәарц иқәылан.

Ашьхақәа зымтысуа игылан,
Сабитцас уара ургәйдкылан.

Агағантә иуеихсит укылкаан, Ацсны,
Ухьашьшыны урымтаҳаит ашьхара зышқәа,
Урт иуқәдыршәит уахьыркыз ушьны
Анарма цшқеипш ацстхәа кәымшәышәқәа.

Изымтысуа ашьхақәа гылан,
Ғымт лабжышла уртцәыуан...

Цхыз избеит, Сасрыкәа аетцәа кыдпааны
Харантәыла дааиуашәа, Ацсны,
Ишацшапауа уи угәы инықәтцаны
Уеиқәирхарц уцсы дахьзаны...

Ус, ашьхақәа рыгрәахәахт,
Аетцәа кыдхуа ихәхәахт:

«Ацсы уахъза, Сасрыкъа, уласы!
Уанбахэо уцсадгьыл уажэада,
Икэурпшуазеи адунеи тацэ бласы,
Ианшьаба Нарттэыла тынхада?!»

Ашьа иашэыз ацстхэакэа ҳаракы,
Бирақтас ашьақэа идыркы!..»

Адрама «Амиуаара» аќныта

АХРА ИАГАЗ ИПЦСЫ АМХРА

Ашэеикэатцэа зшэу ҳэсеи хацэеи ахра ашьапафы
ишьамхнышгылоуп, рыгэта дгылоуп
акэымжэыхэа зшэу

Акэымжэыхэа зшэу /инапқэа раҳаны,
ибжыы ытыганы/:

Ахра ду, адгьыл атцэашра,

Хыхь – ажэоан, тақа – уара!

Ҳмааит уара уфы ҳара ашшра,

Ҳахэоит ҳачкэын ипцсы ауаара...

Егьырт /иньтцакны/:

Ан лгэырса ашэы азырхазом,

Анақэоу еипшуп, ицом, изытзом...

Акэымжэыхэа зшэу /ишихэац/:

Ҷамоак иадамзаргь иафыхэаз уа узыхь,

Уа дутэуп, унапы иануп уи ипеипш:

Деипхызуеит уинахыс иуқэшэу уа хыхь

Анақэоу бырлаш, анцэахша леипш...

Егьырт /ишырхэац/:

Абгьыц еипш дыфшэоит ахра ауаф-хша,

Дахьлеиуагьы асаркьеипш дцоит дхэаш-хэаша...

Акэымжэыхэа зшэу /ишихэац/:

Еснагь изышьтыхуам ауаф аҳаракыра,

Апшәмара амтәыжәәа иоузшәа дажьоит.
Аетдәа акыдшәареипш ашәарах аңара,
Ииатәахә уи акәушәа иафазо дагоит...
Егьырт /ишырхәац/:
Ахра ду, ахра тәытцшара уара,
Ихәт, ихәт хәчкәын ицсы ауаара!..
Акәымжәыхәа зшәу /ишихәац/:
Дыкәнатц ицсы уара иумадан,
Игәазы унацшыртан, уихан бласы,
Уажә ибаф, уара ахра, иумазаз,
Хә хәқәйттә, ихәтәашья ахәаша ицсы!
Егьырт /ишырхәац/:
Иангы ишцәлури – ицсы далазоит,
Ибаф шкәакәәқәа уара иуалразоит...
Зегьы /ишьамхышгылоугьы фагылан
рыбжьы фаҳаракны/:

... Ибаф уара ахра иумазаз,
Хә хәқәйттә, ихәтәашья ахәаша ицсы!

Адрама «Амишуаара» акьытә

АЗИАС

Азиас, зиас,
Уцоит уиафрны, уиафрны,
Уиафрны...
Ауафьтәыфса игәыцрақәа
Урылырфаан
Ахыз еипш аамта уатдыкәкәоит...
Иабақоу уаргы саргы ихаҳхыз хәшә –
Хразкы, ханасыц?..
Инитдыргы фынфықәра
Уафы изеидкылом анасыц ашәаза,
Икәашза, ицхаза, импытцамзо...

Уи, инацэкъарақәа ирыбжьыкәкәа,
Инкатәоит ихызха...
Ма, апҳарагь, ататарагь анацәызлак,
Инхоит ихьшәашәаза,
Иџа-ицсы,
Кәыкәыблак иақараны...

Уаргы уцоит, азиас,
Уиаџрны, уиаџрны,
Уиаџрны...
Угәы ззыбылуа, здагь ухәартам
Узыжьқәа унапала ицыжәжәо,
Зегьы ықәызәзәаа:

Узеилаҳан иуцәыз, иухыз ахаҳәқәа,
Акыкахш еицш усырз зуржәуаз атцлақәа –
Зегьы, зегьы,
Зегьы –
Унапала инаган иоутоит амшын...
Уцоит уиаџрны,уиаџрны,
Уиаџрны!..

Иаажәлап, нас, җамџа-җамџа
Җхәара змазам уаргы ҳаргь ҳгәырџа...

Ароман «Асду» аҕынтә

Мушьни Миқаиа

1932

АН

Атдыртыр имацэысуеит алашьцарае,
Ашта атдыхаеф ѿ-хатгэынк неимкьоит.
Дтэоуп ан лычкэынцэа рыбжьара,
Ацэазыз ргэытдыршо ѿ-цэашьык лашоит.

Деихазпштэалоуп ан еитазымхэаз,
Лылағырз нтэахьеит, уаха иаазом.
Лычкэынцэа тдыхэтэажэк лазымхэаз,
Еихык-еитцык абааш агэатца итапсоуп.

Дтэоуп лшэы еикэатцэа леылахэан,
Ашэзанз афыртлаха лыбла итапсоит.
Ан рыцха лхы лзаамгеит мчылахэа,
Рыцсадгғыл рхы ақэыртцеит, убриак деикэнархоит.

Уажэы-уажэы инеимкьоит атцх лашьцара,
Атцхгыы агэы атра итагылазом уаха.
«Шэан дшэыкэыхшоуп, саанхеит смацаран.
Срыцхауп шэарамыжда, шэыбжьы насшэырха.» –

Дцэажэоит лымала...
Ажэѿан лашэуп, атцх дагэоуп,
Абака иадгъазкылоит ан луаз.
Атцх ахэынчоит атынчра гэыткыага,
Гэыжьжьагас ан хахэуп илзынхаз.

Атыртыр имацэысуеит алашыцарае,
Атцх насыпдагы алоуратцэка аеуит.
Дтэоуп ан лычкэынцэа рыбжыра,
Ан дцэажэоит лымала...
Ацэаызы ргэытыршо ѿ-цэацэашык лашоит!

ИУГЭАЛАРШЭА

Зегы-зегы угэаларшэа, сфыза,
Ахрагэ иафалашоз шыыжь шэацшы,
Ага инықэырс ахрашқэа ркынза,
Рхы еикэызхэалоз ацэақэа агэацшы.

Иугэаларшэа,
Амцабз шкэакэа зхибахэоз,
Ххэычра иақэлаз рапхыатэи асы.
Амахэ иамкыз ашэыб рыбқэа, зфалашоз,
Бырлаш бырсан ишырхаршэыз ркасы.

Зегы-зегы угэаларшэа, сфыза,
Аркыра илгоу сымфэхэаста уаныцшыл...
Унеи сығэхэарамш ахықэ ақынза,
Сугэаларшэа убыскан, хамтак уаатгыл.

Иубома,
Хэылц шэацшы амзаша еицралоит,
Цшаласк шасуа убома икашышы.
Абарт зегы схэыцра азыхшыах иххалоит,
Аарла илашоит са сажэра ацэашы.

Уаатгыл, сфыза,
Гэыблыла уқэыпсычқа,
Сыбзиагы угэаларшэа, сыцэгыагы убас.
Саатырқка гэгэазаргы, убригы снычқа,
Сара абри адунеи снықэмыххит гагатцас...

Шамил Цлиа

1932

НАРТ-ЗЫ

Адыд-мацэыс цэырцит,
Иарцэажэеит ацста.
Ажэфан еиматцэан
Ибгоит ҳагеита.
Азыхьқәа абакоу?

Ижэылоит афар!
Мзымта иагэыдлан
Ишьтырхит абар!
Ацқара ацэызит,
Иахалеит еа цэак,
Ахахэ былгьоит
Иахьлеиуа итцызэзэаа.
Ашьамака, ацсаса
Гылоуп илахэын,
Ашэапыцъац ракэзар –
Рымахэ еикэахэын...

Ех, иахауеи,
Цъара цхарак,
Ихэыжжаза изыцсаз!
Анакә сашьтуам,
Уаха сылшом,
Шьта саапсеит,
Саапса...

Жәѡан еимк̄язшә –
Иаамацәысын,
Сацх̄а икаццеит.
Абар ассир!
Зыхк̄ кәеикәеиуа
Иаасыниейт!
Аѡар шжәылоз,
Хәашьра зламлаз –
Сзавымсит зымѡа...

Сгәы иснаҗейт:
Снахагылан –
Илбааздарц җамѡак.
Снахагылейт, издырит,
Издырит Нарт-зы!
Нартәа адауацшькәә
Зырҗыхоз ргәы.
Иааиуейт аххьаҗәә –
Ишааиц ицк̄аза.
Маҗаршәә аччаҗәә
Еилашуейт цәгьаза.
Ашьшьыхәә сахзызо,
Снамцаиан Нарт-зы,
Нартәа назҗыхәоз –
Снаҗыхәейт саргы!..

Уи акәхейт,
Слахҗыххейт,
Сымч даҗакхейт!
Саацсара абаҗей?
Нак̄ инасыхк̄ейт!
Сыцан сынәыжәлт,
Бзоу ытцк̄ейт еик̄әных!
Амра сазцарц –
Иаазгарц уи ак̄әых!

ГАРЦ ЗЕГЪ РЕИХА ИХАРАКУП

Иахъа хэыцрак акэа старшэын,
Сахъа шыахэкэак сырзыцшуа,
Сгара сан илыртцысуазшэа –
Цшыаала аҕба сартцысуан...

Ацхыз салахар хэа ишэозшэа,
Аҕба сама ашышыхэа ицон.
Ацэкэырцкэа мазак рхэозшэа
Сацхъа ишааиуа инкабон.

Ацныш кэашкэа сгэы картцоушэа
Исхапыруа ашэак нархэон.
– Нан, убацои сныжьны? – лхэозшэа
Сан лыбжьы хааза исахауон.

Ажэтцаракэа тцыцх ихытцыз
Еиҕах хбарццэҕ рытра картцон...
Аҕа-маҕа ҕыц игэылтцыз
Гэыграк лыма илчацон...

Хамзырхаҕы ашыац иатцэара
Дылагылан дысыцшуан...
Икэеи-кэеиуа хафны, хгэара
Ахы атдыхэа еилырган...

Сгара аҕеөхэа илымкэытцкыазшэа
Аҕба трысын – инсыхкэеит...
Ацэкэырццкэа сымч цыршэозшэа
Ақәпарашка схы дырхеит!

Ақәпараҕыгы насыц ыкоуп! –
Дон Кихотгыы абра дықәцон...
Ацэкэырц – сынасыцгыы рылоуп,
Урт сдыржьакцом – тынч сдыртэом.

Сан сызкәыхшоу, сылашара,
Сара издыруеит – хьаас сыбкуп...
Сгәырџабымган – ҳаикәшәоит убрака:
Гарц – зегь реиҳа ихаракуп!

АШЬА

Ацәкәырцақәа еижәхыс илеиуан,
Сынхықәгылт Мзымта.
Урт санырба, икәеикәеиуа,
Иаанҕасит ҳамтак...

Ашьа ахала аеадыруеит,
Сырдырт арт ахахәқәа,
Азы итыцеит атрим-срымхәа,
Ирхыкәкәо ацәкәбарқәа.

Исгәйдцалоит азы итыцо,
Урт – сбара иаргәақуа,
Сахьгылоу сгәы атыц итыцо
Исархәоит: Уабаказ?!

Снапы рхысшьуеит, снапы рхысшьуа, –
Ишьышьуеит гәыблыла.
Фымцак сысуеит сахьыркысуа,
Исзыркәыхуам сыбла!

Аибға цагья рхқәа еиҕажьны
Еибырхәоит мажажәк:
– Зышьта ҳну дабацеи ҳныжьны, –
Исахауеит ирхәошәа...

Ахрақәа Сасыркәа иеышьта
Рыҕгоуп ирынпккала.
Гәында лцәа цқя ахоуп Мзымта,
Гәбаа-дәы қәцгоуп лнапала!

Апсабара зегъ аафыхан –
Игылт ишанхазшә!
Сгәыдыркылт – рнапқәа иаарыхан,
Ан лца дылбазшә!

Никәала Җашыг

1932

АРТЦАФЫ

П. С. Шыакрыл ихъзынфыланы

Нартаа урхылтцшьтран, иулан Ауафара.
Угәы карыжьюамызт ахьяа, агәырфә.
Угәы тбаа итытцуаз ажәа разан,
Итцәахызтәгы атцәахуан – имазан.

Агәы тбаа итазо изакарои изакара!
Апсуаа рхәыцкәа зегь тазон убра! –
Улацш-хаа харт мрәшәа хәрпцахъан,
Унапы разкәа иагъараан хәхкәа ршышьхъан!

Хабла уанхыпшылоз, ма ианхаутоз адтца,
Иагъараан уазхәыцхъан хә хлахъынтца.
Иагъараан, тцхыбжьонынза атцых ганы,
Хфымтәкәа риашо цәа убон угәаны...

Ууаажәлар ангәырфоз, ианрымаз ахьяа,
Мамзаргы игәыргъан ианыччоз ахьяа –
Урт уржын, урцәан, угылан рыгәта,
Рлахъынтца улахъынтцан,
Ргәәта угәәтан!..

Агәы тбаа итазо закарои, изакара!
Адсуаа рхәычқәа зегь тазон убра! –
Улацш-хаа харт мрашәа харпцахьан,
Унапы разқәа иагъараан хәхқәа ршьышьхьан!

Иагъараан, иагъараан, атцх ганы,
Хөымтақәа риашо цьа убон утәаны!

АЖӘТЦЫС

Ахәычқәа рашәа

Учырчырла ажәтцыс, ажәтцыс,
Учырчырла, учырчыр!
Ашәа ххәоит, иаххәоит уа уатцкыс,
Уи уажәнатә идыр, идыр!

Уацны уааиуеит аацын цхара
Адсынтәылахь уцырны,
Нас, ианмацхо амра цхара,
Уеитацахуеит уцырны.

Ускан уашәа абжьыхаа абакоу –
Учырчырбжьык хәхазом!
Хә хәхыкоу – хгәыргьо хәкоуп,
Хашәа гәыргьахә еикәтәазом!

Кәаста Гьерхьелиа

1933–1996

УАРИДАДА

Атх тәцара, атх тәцара,
Иушо злахьынтцада?
Абар иқәлоит уажәшьта ашара,
Аха иамам тыхәаптәара –
Иааиуеит Уаридада.

Уа дызхәада, уа дызгада,
Уафы имаҳазакәа,
Уаха ҳқытан еимыртәада,
Иззырхәада, дызтыпхәада,
Уаридада мақәа?

Ахәса хәыцқәа рыцәа кьалан,
Игәжәажәо иқәзырхәада?
Урт амалагь ргәы акалан,
Аацын цшахаа рхы италан
Икамзи тынхәа!..

Дышпафыстаау урт рфыза,
Шәыпшишь, имхәазакәа,
Илтәахит лыпсы иахмырза,
Бзиа ишылбауаз дахзыза –
Уаридада мақәа...
Иагәылахәхәа атых каххаа,

Ашәа гоит аккаҳәа.
Иаҕәымтцуандаз, шыри, уаҳа –
Иқәыпсычҳауеит ахәхәаҳәа.

Уаридада, уаридада,
Дрыма ицоит аҕаца,
Уаридада ахыџуеит Ғәада,
Анаҕьалбеит, пҳәыс дызгада,
Ма ицада хатца?

Мақа лоума, Шьақа лоума, –
Пҳәыс дигазар Қәақәа?
Ҳаи, цыушьт, асеипш жәбахьоума,
Аус злоу убри аума, –
Ирҳәалааит иҕымтәакәа,
Уаридада мақәа!

Мшәан ицәгьоузеи, ара ус еипш,
Иҕалазеи ихәартам?
Маза игәырғьеит ани аби,
Зегьы ирдыруеит, чкәыни зҕаби,
Уаридада шшәартам!

Уаридада, уаридада,
Уаридада мақәа.
Уа дызҳәада, уа дызгада,
Пҳәыс дызгада, хатца ицада?
Аус злоу убри акәым, –
Ирҳәалааит иҕымтәакәа,
Уаридада мақәа!

* * *

Ахәыцра иагазшәа ашьхақәа,
Иҕьашза икапсоуп рхахәы,
Иреипшха адаш-ду ашьтақәа,
Арџашқәа алдоуп ргәахы.

Зынғы ианрықәчу ацтақәа,
Алада итарлашыцо ацста,
Ишцареицшу абырг ицьымшьқәа
Еимарцахә, иангәауу илакта.

Ҷазных ианрықәшу амра-ца,
Бырлашшәа урт еилыцьцьоит.
Угәазхара рбаха уамраза,
Амра иҶагылаз, ташәоит...

ИцыҶцыҶуа иахьгылоу ахрақәа,
Доуха мчык рымоушәа збоит,
Хахәык наҶшәаргы, ахара
Ашәеицш ианыҶны игоит.

Са исбартоуп урт рыцстазара, –
СлымхаҶ ирхылгоит агәгәа.
Исахауеит ргәеисра, рцәажәара,
Еидушәа даргы саргы хагәкәа!..

АЦӘЛАА НЫШӘТУА

Ишәасхәап ацәлаа азбахә,
Ссиршәоуп ишыкоу иара:
Ахра, ацакья, абахә, –
Уаха иизом Ҷацъара.

Асытхәа анҶынтуа азын,
Ишытцәран уи қатәаза,
Аетцәара аныкоу ибжъазын,
Иччоит иарак иатцәаза.

Абыгъ-лымхақәа рыгәта
Иаркуп еимхәыцк қацшьза,
Ихәыцуа иахьгыло, иеыгәза,
Ссирк ахәытхәытүеит маза.

Аха, иссиртѣкѣоу уи акѣзам,
Иссиру ѣакыми зынзас,
Ишѣасхѣап ацѣлааз лакѣтѣас
Слымхала анкѣа исахаз.

Схѣычын, исзымкыртѣ ацѣмаа,
Сабду сахьигаз хьчара,
Ѣнак зны сахѣарцшуа ацѣлаа
Абасгьы сеиѣѣеит иара:

– Ацѣлаа – хазшаз итѣиаауп,
Ицкѣоуп, ицшьоуп, дад, ихѣшѣоуп,
Ишубо ахра иаѣиаауп,
Ихьышьаргѣытѣа ихьыцшуп.

Иамоуп доухала ашана,
Изшаз иазишаз кѣзшьас:
Уафьжѣлак изгѣамтарц аргама
Ианышѣтуа иарбан аамтѣас.

Тѣытѣындрак еицшны икѣацшьыхѣза,
Абгѣагѣта иѣалоит ашѣыр,
Ианышѣтуа збоит хѣа уцшьыхѣзар –
Икѣалоит анцѣа уахьирхѣыр.

Ирхѣоит: ианышьѣтоу асыцѣгѣа,
Ашѣарах амла иакыр,
Изызымкуа иааины, ихьыцѣза,
Ацѣлаа сѣоит хѣа инафѣыр, –

Уатѣѣкѣа ингѣылшѣан ишѣѣтуеит хѣа
Ацѣлаа, афѣы лахѣауа,
Убаскѣан тѣеикгьы дииуеит хѣа,
Ажѣеицшь-пѣха лгѣы зыткѣауа!..

Иахтѣыгѣло уи аимгѣеимцара –
Ирхѣоит икѣалоит хѣа иѣахѣы:

Диоуеит дызмамгы ахшара,
Рахэ змамгы – иоуеит рахэы...

* * *

Ацэлаа иснаҗоит агэахэа,
Ианышэтыц ишэтлааит иара!
Ашьабыста, абахэ иаҗахэмар,
Ацэлааҗ иаалааит хэра!..

Нели Тарпқа

1934

АПСУА ХАХӘҚӘА

Апсуа хахәқәа...
Апсуа хахәқәа...
Зқышықәсала ҕымтуа,
Ахәажәцәа шәкәынны,
Шәғаха-дагәаны,
Шәзыкоуи
Шәылахь еиқәны?
Шәанцәажәогь,
Шәзымцәажәои
Шәажәа неитцых?
Хтоурых абгыцқәа
Акака неихых?..

Апсуа хахәқәа!
Апсуа хахәқәа!
Избан,избан,
Адгьыл шәзытцахаз?
Быжьра-быжьтцәа
Шәзытцәаххаз?..

– Хыхь-хыхь ишьталаз
Ахахәкәа хпыгехьейт.
Аамта ҳарфашьейт,
Ҳазит,
Ххәашейт. Еицакит,

Еитасит
Җахьыз-җацша,
Иаххыкәласт,
Җабҗарцеит,
Җаицәнарзит ацша.

Иахнымаалаңыз хныртцеит,
Иахнырхит иханқәаз.
Баша хчныза хахәқәак
Реицшоуп хшынхаз...

– Ацсуа хахәқәа!..
Ацсуа хахәқәа!..
Зтацара нымтәаз леицш,
Ишымцәажәоз иажәыз,
Адамра аамта
Ата итәахыз,
Ана-ара шәцәытцтуа
Шәзалагеи иахья?
Шәцәырызгеи,
Шәзырцәажәеи?
/Икалоу ма шәхәахья?/

Ма шәфәхәы шаххәаз,
Шәшеитаххәаз
Азымхой ижәбоу?
Ишәхәаз хзымхәоу,
Ижәбаз хзымбоу,
Ишәзымхәаз хамхәоу?..

Ахахәқәа! Ахахәқәа!
Ақашана тыз цахқәа!..

...Җырымтит...
Җырымтит...
Имцәажәеит – имцәажә!
Сара уиаахыс,

Уиаахыс
Ахэыцра саражэт:
Еиҫа иҫахахау?
Ма са исмахау?
Ахахэқәа, ахахэқәа...
Ацсны дгьыл ахахэқәа...

ДИИТ АПОЕТ

Ушьаҫа иацҫа,
Адгьыл!
Агэыдыхэа уныкэа! –
Диит Апоет.
Абырскьыл уихымгэырҫан,
Уимыцхьан Сасрыкэа! –
Диит Апоет.
Ауаатэыҫса!
Шэықэгьежьяан,
Агэырҫаеқәа шэырҫы! –
Диит Апоет.
Аҫеи даниуеицш,
Хысбжыла
Ахэы-арха еиншэырҫы! –
Диит Апоет.

Дызтэыда,
Дабатэида? –
Адуinei алымха тышэымкьан, –
Саҫанеитцэқьа длыхшеит!
Абахэ ишавҫаз,
ҫаҫарак ихашылаз
Амреицш
Имышэкэан дшылаз
Ацҫазаара дахьзеит.

Ахэыцра –
Хэаада еибарку –
Мтцэыжэа шкэакэала
Еикэиршэеит.
Ахахэ –
Лагырзыла еилартэоу –
Атом еицш,
Еикэиршэеит.

Абырлаш еицш игэылихит
Быжыхык ирыцсоу.
Бжы-мэак рахытэ
Мэак алихит
Аетцэ иазхоу!

Нцэа дыкоуп рхэазар –
Иара усгы дынцэоуп.
Адунеиаэ хра аныкамлогь –
Иахрагь рацэоуп.

Хай, ижэа
Знапы натцданы
Ицнеилак хара!
Игэеисра
Зхы-згэы надцданы
Ихэыцлак хара!

... Ушыаэа иацца,
Адггыл!
Агырахэа уныкэа! –
Диит Апое!
Абырскыыл уихымгэырэан,
Уимыцхэан Сасрыкэа –
Диит Апое!

СШЬАМ ДГЬЫЛ

«Дасу ицсадгьыл шьям еицш ибоит».
Аңсуа жәаңка

Сшьям дгьыл,
Сыцсадгьыл,
Сыхаара с-Ацсны!
Ухьзала адә иқәу,
Ухьзала сыцсып!

Иацтәи умш хьантә
Иамтан сышлоуп.
Уацтәтәи умш нархаз
Схы-сгәы лашоуп.

Етцәак уцәкыдшәар –
Шәы-цсык, о, исцәагоит.
Мрак узкыдыцхар –
Шәы-мракны исзыцхоит.

Шәты цшзак узфалар –
Азын аацынхоит.
Бгьы цшзак кашәаргьы –
Сгәы еибарххоит.

Махәык уцәыхжәаргьы –
Дак сцәа итацсуеит.
Шәырк уцәдыршәшәаргьы –
Шьяцмоушәа исфәацсоит.

Сашәа уоуп,
Смыткәма уоуп,
Сажәа хьантә уоуп,
Сажәа ласгьы уоуп!

Усжьироуп,
Усныхоуп,
Нцѐа рхыхьггы
Усынцѐоуп!

Сагьуануп,
Сагьуабуп,
Зных-усхѐычуп!
Анык лыхшара дшизымгѐаѐра,
Агѐаѐра саѐуп.

Сухзызаауеит,
Суашьапкуеит,
Сгѐы зеггы
Узтыхьтшьаауеит!

Избоит, уи псынтры наза,
Иашан, иазхѐам.
Аха уа уѐказ, уѐказ! –
Уахаггы сѐахзам!

Умарымажахарц ажѐлеипш
Схы-сыѐсы сшоит.
Гѐытбаара хѐаамаха,
Ухѐаадан усшьоит.

Сшьам дггыл,
Сыѐсадггыл,
Стѐыла ссир, с-Аѐсны!
Ухьзала адѐ иѐѐу,
Ухьзала сыѐсып,

Еиѐш ѐсра бзиа нас
Азѐггы илахьынѐам.
Уа уѐказ, уѐказ! –
Уиоуп здазхѐазѐам!

Рушьни Ыюпуа

1934

АЦСНЫКА

Ашьхақәа ирыцтәраа
Инеиуеит адәығба,
Инеиуеит иқәкьа,
Инеиуеит илакьуа...
Ахрақәа иргәылтцәраан,
Акаршәра ианылеит,
Каршәрала инеиуеит,
Икаууа...

Аамта еикәшара,
Сыцкәынра иапықәслаз,
Ацаоқуа срынкьо
Саман ицоит...
Илакьы-лакьуеит
Амџа сызнылаз,
Амшын ду схушәа
Сдәығба засоит...

Ицәкәырцоит азы хәашь –
Сыцстазаара зхыршәлоу,
Адәығба-цшатлакә
Хәхәоит, итцәауеит...
Ацта еикәара,
Амш ианыршәлоу,

Иагәылкѡан иаѡеицшу
Аѡеицш иазѡаеит...

Ицѡаѡеит аха –
Сгәы сазырѡынчуам, –
Адәыѡба иѡегь
Иласызар сѡахуп!..
Избанзар уи –
Аѡсныѡоуп иахьнеиуа,
Аѡсны – са сыѡсоуп,
Сыѡс уаѡа иѡәахуп!..

Уласы! Уласы!
Сгәы сазырѡынчуам! –
Сара саанхеит аха
Сгәы ѡеит иѡыѡрын!
Ех, ура адәыѡба,
Сгәы уаѡрахәандаз –
Шаѡа ирласны уѡоз убарын!..

ЏЪАНАТ АГӘАШӘӘҘ

Сааныѡжны шәѡеит, абри адунеи хышәашәәҘ,
Снеир хайѡәшәәрушь Џъанат агәашәәҘ?
Дызбарушь Аазиз ду, еснагь абѡа сызѡоз?
Сыгхеи, сыѡәҘиареи, блатѡарыла игәазѡоз...

Уажәы асцена ирдыдып Леиуа,
Ма уа иѡалап аѡсуаа, атеатрахь инеиуа,
Минадора, Медеиа, еиѡа лыбѡбы лыргахып,
Ашәѡыѡ, Анна – Дездемона дызбахып...

Шәарах, Иаго – ашхам дыхәмарып,
Разынбеи аѡаза, игәы ѡаѡафырып.
Мишеи Ваниеи ароль иазыѡшума,
Иасон «Макбет» аиѡагара даҘума?..

Самсони Ыбарнаси, рлаф кьатеи птцаага,
Ахкэажэ Катиа, апхэыс пшза нага.
Мажареи, Сергеи, Мидеи еицыми,
Атцахэартае икоуп, абрахь зегь мцыми...

Наазим аглам, апатхь укума?
Марица, ачкэын ироль баеума?
Верей, Марусиеи, Жьениеи лахэыхуп,
Ыбанат агэашэае шэахэарак иаеыхуп...

Етери ароль лумтар калома?
Дмитри икэиргылаша апиеса иоума?
Амиран иацитцап иссиру ихаесахьа,
Ыбанатаа аршанхап, Алыкъса ихаесахьа...

Светлана ақэра наза лмоуит,
Дызшаз дигеит, лыпцстазаара имроуит,
Азэы игэырфа еазэы изгэатом.
Шака шэыгэхьаазго хэашьа сзатом.

Икоума аеар, шэара шэзыпсахша?
Аазиз иеипш, ажэа неитцых изхэома?
Актриса казак, Ацсны ахьз тызго?
Мралаша, мрашэахэа иацызго?

Абри адунеиае сыканатц шэыматц зулап,
Шэтеатр апарда асырклап, иаасыртлап.
Аказара дуаз еицтазыршэуаз ахта,
О, ишпастаху сыказарц шэыгэта!

АШӨАХӨА

Иахьа снагэылапшны избоит уатцэашьтахь,
Амра ашэахэа – сапхьа, сышьтахь.
Атэаха змада, пхьа сцалароуп,
Мөак нтэар, еамөак сыпшаароуп.

Схы саиааироуп аиааира згарцаз,
Адгылаѣ атѣѣан нарс сынхаларц.
Аетѣа ськѣа ианѣашѣоу хѣа сьмпшыроуп,
Еилашуа сгѣатѣа иѣегь ишыроуп.

Мѣоуп сара пѣстазаарас исьмазоу,
Амѣаѣ ипѣсшѣеит мчыс хѣа исьлазо.
Исьмбо сьетѣахѣ хара икѣеиѣеиуеит,
Ашѣахѣа ськѣлан амрахь сьнеиуеит...

Платон Бебиа

1935

АЖЪА ШКӘАКӘА

Сара абри ацхәызба сеилалгоит,
Дсылахәмаруеит пшқатцас.
Абри ацхәызба дызбеит — сгәалтоит,
Акәарахәа сцоит сеитцас.

Сара сзыхәан цас дыршама,
Змоурахә мызыз амзаҕа?
Илашьцама афны лашама,
Иахьеихылго уи лшьаҕа?

Сылацш лыкәшәа-лықәшәа-лықәшәо,
Лыбзиабара сист, афаст!
Амитә лыкәшәа-лықәшәа-лықәшәо,
Лара дмарахәуеит абас.

Сахзызо, сгәы иҕоу сахгәакуа,
Санцәажәо, снапыркәыцуа,
Ажәцарақәа ааит хәа Акәа,
Зибнакоуп ла дахьыцшуа.

Са сгәы тыҕыҕаа акы саҕызар,
Ахәытцаччара ла даҕуп.
Иахьа дааиран уи слырцшызар,
Уатцәы дубап, са сыцшуп!

Санеилахоу – ла лзы сусдоуп,
Са сангәау – ла дыччоит.
Илзымдырзошә – сызустоу,
Дсывсуеит, сдсахы еикәыччоит.

Нак сылцыртдыр, дшыкоу усоуп:
Дыоуа дсышьталоит лыгәкә!
Ажә шкәакәа зкыз сиоызоуп,
Арахь сағашәеит лыцәкә.

Сара сгәааит, сара схырхәеит,
Сара сыччеит, лытцшәа збом.
Адсышәала уи сылмышәеит,
Ааигы салхәом, мапгы лхәом,

Сара абри адхәызба сеилалгоит,
Дсылахәмаруеит пшқатцас,
Абри адхәызба дызбеит – сгәалтоит,
Акәарахәа сцоит сеитцас.

Са уи ләацхәа исымоу ғыкоуп,
Ларах – сақәлыршәоит оума.
Исзынхаз – акы затәыкоуп:
Саб иғыхәа, саб иоупа!

АЛАДАРЕИ АФАДАРЕИ

Аладара — хылағъароуп,
тышақәоуп,
Гәаоақәоуп, тақәа-тағәақәоуп,
тыжаақәоуп.
Азырфашқәа цоит алада ицхеибатца,
Ақыдбажәқәагь кәымпылуеит
ибгеибатца.

Сымѡа иацгылоит, аха снейуеит
схьамтцзакѡа.
Скаѡауазар – иаасылымшо уаѡагы,
Аѡада схы шхоу сара сагькаѡауеит.
Аѡадара – бѡацамкыроуп,
шьантцароуп...
Ианаѡѡук ухатцазар,
ухьамтцыроуп!

АҶЕЫХӘА

Иуа Коҗониа изкны

Аѡацшьаѡѡа аѡѡа риааин,
Ихырсысуеит, атцх цѡеуп.
Аѡсра хьшѡашѡа абартцѡѡе иааин,
Аблаѡѡа цархѡылан ицшуп.

Аѡсреи абзареи ргѡы тынчза
Изеихѡаѡшупам, еикѡѡауеит.
Атынчрагы жѡпахьантыѡыза,
Иара затцѡык ахра ауеит.

Агѡлымтѡѡах аѡѡарта дылоуп,
Дкаѡсеит, имам ѡыртысы.
Иан дыгѡжѡажѡо дихагылоуп,
Иаѡѡшыѡѡагь гѡѡѡеуеит хазы.

Аѡсабара аапын ааира
Ишазыѡшупу еипш, изыѡшуп.
Аха, аѡѡаѡѡашь еипш, затцѡаира,
Затцѡаира абылра даѡеуп.

«Анаѡѡалбеит, ипсы мѡандаз!» –
Маза итѡѡыуоит урт уажѡшьѡа.

Ихчгы итдырххъан ашамтаз,
Абар, абар, уажэы-уашьтан...

Аха ус, аеы кыркырит,
Дабом апшэма амзырхафэ.
Дытрыст ачымазаф, идырит
Ицсы зыгэхэараз аеы.

– Шэсыцхраа! – ихэан, дхыкэдыртэалеит,
Аеггы кыркырит еита.
– Шэнаскья! – ихэан, иеирманшэалеит,
Блала зеггы-зегь иеимда...

Иеаариашан, нас дфагылеит,
Ишьап цсыдакэа рмаршэа кны,
Днеин ахышэ днылагылеит,
Днылагылт нак-аак икны.

Апша абахчаф игэатеиуа,
Итэыуо митэ канатцоит.
Ацэыкэбаркэа цака илеиуа,
Алабжыш еипш, икацсоит.

Аеыхэа натцкьеит ишьтыгууаа,
Инатцкьеит адггыл рдыдуа.
Ицоит агэарабжъара ибжыгууаа,
Ицоит мтэыжэфада ицыруа.

Ицоит адэы иатцэа ианылан,
Ашьабста еипш, икахэхэа.
Нахъхы амра шаша гылан,
Амфа қэнатцоит ашэхэа.

Ақэрахымза илацш ыфэуа
Аеы иашьтан. – Уи цахъан...
Аха ашьтыбжъ игэы ианыфэуа
Дышгылац дгылан дыцшуан.

Борис Гэыргэлиа

1935–2012

АХАТӘЫ БЫЗШӘА

Сара сбызшәа рҕытцакуп
Сышьхақәа сзыхшаз.
Урт адунеи иахаануп,
Уи акәхап изышлаз.

Сара сбызшәоуп ирхылтцауа
Сырҕаш трысқәа бжыыс.
Са сқытақәа, сыбла ихымтцауа,
Сбызшәоуп ирхоу цсыс.

Сара сбызшәала ицәажәоит
Сыдгыыл – нас ишца?!
Сара сбызшәала игәжәажәоит
Сымшын ацәқәырца...

Сара сбызшәала ицәажәом
Миллионфыла ауаа,
Аха сбызшәала ицәажәоит
Зқышықәсала ауаа!

Ицәашәымшьан хатәы бызшәада
Сгәеисыбжь цқя ишәмахар,
Сан слаазар хатәы бызшәада –
Иалшон сҕахахар!

САРА СИИТ АҘСНЫ, АҘСЫУАК ИҘНЫ

Баша , машәырны,
АҘсны санамхеит.
Сара сиит АҘсны,
АҘсыуак иҘны.

Сыжәәан сатҗапшын –
Уи са сеилаҳаит!
Сыдгғыл сахәәпшын –
Уи иалан сыҗсы!

Сан сылзызырғын:
– Сыҗсы уфааит! – лхәеит,
Саб сизызырғын:
– Устынхааит! – ихәеит...

Сыдгғыл са сықәлеит,
Сыҗәәаншыап ҳауа.
Сбызшәала сҗәажәоит,
Адуinei иаҳауа!

Адуinei сара сзын
Аҗсноуп ахы ахьякуа,
Абызшәәқәа рсапат
Аҗсшәоуп иазыртуа!

Убри ауп адуinei
Изалоу сыҗсы,
Адуineiғы аҗсы
Изалоу с-Аҗсны!

Убри ауп изыстҗо
Адуinei абызшәа.
Адуineiғы изатҗо
Сара сбызшәа.

Сара сиит Ацсны,
Ацсыуак ифны.
Адунеи сапаны
Скалароуп сыфны!

АХАХӘ ААМЫСТАШӘ

Иахьарнахыс еиха хатыр укәыстцойт
Ахахә аамысташә – издыскылаз сыцсы.
Сычкәын дахышыштоу ихазгылара удыстцойт,
Уи дамеигзазейт уара узыхәангы ицсы...

Иахья сара сқыбаф, сгәыбылра уластцейт,
Уизгыларц сарцыс-еибашьфы бакас.
Ихәыцрақәа уытан амфа укәыстцейт –
Шәыцстазаарак ирызхойт,
Урт цсыс иухаз!

Сарион Ғаркбыл

1936–2005

* * *

Шьхала имәсуеит аңтақәа,
Шьхала имацәысуеит зынғы.
Азын ааиуеит иҳазгәамтақәа,
Ҳшазыңшым зынзағы.

Иңшасуа, иқәасуа ишықоу,
Иаалырқьан, енак шарқазы,
Ҳанындәылтқлак адәнықа,
Иаабоит ишкәакәаза асы.

Ажәфан хыхьынтә асы алагоит,
Адғыл тақантәи иңшуп,
Аамта шкәакәа абас иалагоит:
Зегь шкәакәала ишәуп.

Иаххәоит: «Ғаанбзиала!
Асы еиңш, ҳанасың лашаз,
Асы еиңш, ҳагәқәағы цқьаз,
Ҳнеиааит ғаанғы бзиала!»

Нас уи асы кәәҳаны,
Ҳабжығы адунеи иарҳаны,
ПҲьақатәи ҳааңын хазцоит,
Зегьғы
Ҳгәәхәтәы хахьзоит.

Баша хусқәагғы бжъазуам,
Ҳазну амҫагғы ласуп.
Макъана ашьха иҫоуп азын,
Макъана ашьха иҫоуп асы...

СЫҔСАДГҔЫЛ

Сылашара сыҫсадгғыл,
Абас улахь зеиқәузеи?
Д. Галиа, 1920

Улахь зеиқәузеи, Аҫсны?
Уҫарадам иахья, ухәыдам,
Уҫеицәагғы иахья ихыдам,
Рыҫны иҫоуп, уара уҫны.

Улахь зеиқәузеи, Аҫсны?
Наҫ иагазгғы арахь иаауеит,
Амҫа иашьтоуп, иҫшаауеит,
Амҫагҫ иқәлоит иласны.

Иаадыруеит,
Сара избоит:
О, хьяак анумам ыҫазам,
Умшәа-умырҫа узнықәазом,
Зегҫы хзыхәан
Уара ушәоит.

Ламыс змазам цьоукгғы
Уара уҫәылхра иашьтоуп,
Аҫәарағ ркуп, аха иашьтуам,
Ныхак иашьахаит даргғы.

Ҳазшаз ибоит,
Зегҫы ибоит:

Җамак дагоит зҗама җызхыз,
Ахы дагоит ашәақь шыҗызхыз,
Шҗамла итәугьы шҗамк дагоит.

Җамш еилгоит иахья-уатцәы,
Апҗа еишьылқәа цоит ихытцны.
Зегь аабазшәа усқан цхызны,
Агәра зымгогь дҗкалашт азәы.
Нас улахь зеикәузеи, Апсны?

ШӘГЫЛ ЗЕГЬЫ!

Җадгьыл җапхьеит, җажәфан җапхьеит:
«Апсны атцеицәа, шәгыл зегьы!»
Иахья инхажьыз – уатцәы ихагхоит,
Аган шәавамхан азәгьы!

Иахьюуп данубо ихатцаз,
Иахьюуп ианызбахо зегьы –
Иахья зәыззаз, иахья ихьатцыз,
Дыцсит, уи дыҗам зынзагьы!

Апсны атцеицәа, Апсны атцеицәа,
Апсны зықәгәыгуа шәара шәоуп!
Шәаамҗа ааит, шәгыл ағьеџцәа!
Шәаамҗа ааит, уи – уажәоуп!

Шәнеибац, шәнеибац, шәнеибац,
Апсны бзиа избо зегьы,
Ахақәитра мра кацеиларц
Апсынтәылан есқьынгьы!

Мап, ахьатцра залшом уаха –
Шәышьтахь иҗоуп шәаб ишәхымс!
Ибоит Анцәа, ишәыдлом гәнахақ –
Шәхыс! Икылкаан шәхыс!

О, җаиҗацәазар – җаиҗацәоуп,
Нас җаилгап иахья нахыс.
Иахныртцаз ахәрақәа рацәоуп –
Урт рзынгы шәхыс!

Шәхыс – Ацсынтәыла ахьзала
Итаһаз зегы ршьа ауразы!
Шәхыс – ахақәитра ахьзала,
Шәхәычқәа уатцәтәи рцеицш азы!

Шәнеибац, шәнеибац, Ацсны атцеицәа,
Ацсны зықәгәыҗуа шәара шәоуп!
Шәаамта ааит, шәгыл агъеџцәа!
Шәаамта ааит, уи – уажәоуп!

Заур Кэарциа

1936–2008

АЗЫХЬ

Амитə аџбабаа баны,
Арахэыц еицш ипаны,
Ичхауа атакар, ачыхь,
Адгьыл иалтџэраа иааит азыхь.

Алагырз еицш ицкъаны,
Излыс, излиааз цакъаны,
Аха абжы аргазом,
Ихыш-хытџэогь иубазом.

Амра пхеит хэа итабазом,
Амш цэгьоуп хэа ихэашьзом.
Уи зегь рыла ацсы цшьоуп,
Иацлом, иагхом – иаказшьоуп.

АШƏА

Уа, лахџыхроуп ашəа ахыкəу,
Уи наџьнатəгьы иахəо мцым.
Ашəа еиџу иарбан икəу,
Изыцсоузеи ашəа зцым.

Ушьа-уда итысны пхьака иухоит,
Ашəа иунаџоит амч-алша.

Ахәра гәәкраҕ ашәа ухәоит,
Ашәа, идууп ахыцша!

Ашәа хәо, аҕәҕәәхәа ихысуа,
Нартаа дукәагъ анкәа зны,
Тынч ашышьыхәа, еихъыс-еипысуа,
Ртәыла иалалон – Ацсны.

Хьызрацара ианцоз акәзаргъ,
Иара усқангъ ашәа рхәон.
Урт ирызку ажәабжь – лакәзаргъ,
Урт ирхырхәааз ашәа нхон!..

* * *

Амџа сықәуп,
Кыр сыцхықәуп,
Инасыцуп –
Аацынра ааит;

Амра аацәыртцит,
Ашәтқәа гәылтцит,
Ацстхәа хытцит –
Аацынра ааит.

Хәык сынхытцит,
Цшак насхъысит,
Иаахәыт-хәытит...
Аацынра ааит.

Адсаатә чырчырит,
Уртгы ирдырит,
Зегъ еицгәыргъеит –
Аацынра ааит.

Цхъака ак сыхеит,
Сгэы ак тыхеит.
Адгьыл фыхеит –
Аацынра ааит!

Терент Чаниа

1937

АНЦӘА ИАЛИХЫЗ АЦСНЫ

Агеи ашьхақәеи рыбжьара,
Баҳча ссирла иқәтцаны,
Адгьыл лакәқәа риатцәарағ
Анцәа иалихит Ацсны.

Ари ацхын еицш икәандоуп
Хнапы разқәа реибаркыра.
Дарбан ари ажәа зхәамтоу,
Хьзыс иузтаз Ацсынтәыла?

Амра аштағ илашароуп,
Иатцәахызаргь ацта зны.
Ҳа хазхылтцыз дара ршьалоуп
Ахы ишақәитхаз Ацсны.

Ари ацхын еицш икәандоуп
Хнапы разқәа реибаркыра.
Дарбан ари ажәа зхәамтоу,
Хьзыс иузтаз Ацсынтәыла?

Агеи ашьхақәеи рыбжьара,
Ажәәан алахь ус анын:
Иказ ацсуа илашара, –
Анцәа иалихыз Ацсны!

Ари ацхын еипш икѣандоуп
Хнапы разкѣа реибаркыра.
Дарбан ари ажѣа зхѣамтоу,
Хьзыс иузтаз Ацсынтѣыла?

ДЦОН АПХѢЫЗБА ЦШЫХѢРА

Адгьыл хѣын, ишѣын ашьяцра,
Ажѣфан абла еикѣатцѣан.
Цхѣызбак цшыхѣра дцон ашамтаз,
Ларцыс диашьяпкуан Анцѣа:

Уатѣхѣа уи сымза-сцѣашьы,
Атцхгы, итцегь ушѣшьы!
Сбыхѣоит, бахыца ацсра,
Срыцхабшьозар сара!

Атцх цѣкъан, ишын ахымѣас,
Хгѣыгра шѣытак аннатцон.
Ажѣфан акѣын гѣыграс имаз, –
Адгьыл къакъа уи дакзом.

Уатѣхѣа уи сымза-сцѣашьы,
Атцыхгы, итцегь ушѣшьы!
Сбыхѣоит бахыца ацсра,
Срыцхабшьозар сара!

Уи дтахеит ага дынкылан,
Ажѣфан иалшѣеит ѣа етцѣак.
Зегь аками хѣылцазыла,
Арцыс диашьяпкуеит Анцѣа:

Уатѣхѣа уи сымза-сцѣашьы,
Атцыхгы, итцегь ушѣшьы!
Сбыхѣоит бахыца ацсра,
Срыцхабшьозар сара!

Ибла хәуп, игәы таҗачоуп,
Ацәа далтцеуеит дцәырҳаны.
Ускан дшибац еипш деихаччо,
Ажәџан дкыдуп диетцәаны...

Уатәхәа уи сымза-сцәашьы,
Ажәџангы, итцегь ушәшьы!
Сбыхәоит бахыца ацсра,
Срыцхабшьозар сара!

* * *

Иаашанхазшәа знык ақыта,
Шарпазынггы ацәа иалан.
Анапы тшыуа алакытца,
Иааиуан тынч ашара хиаалан.

Кәчышьк акалат иатцахазшәа,
Иаакбу-сыуит амацара.
Мрагылара сцәыпхашьазшәа,
Иазцәыргомызт абла хаара.

Ажымжәақәа еикәыншәылан,
Ихьантаза хыхь икнахауп.
Уцсы цәгьамзарггы, цьым, ашәыраз.
Икныумхыр, ных, игәнахауп.

Атцәа кацшь – акәиц иацәызго,
Амахәтаҗы ажәџан иалан:
Аҳ ичараҗе иеихс иҗызуа,
Изгаб диитоит инапала...

Иаацшит амра. Абла хәыцқәа
Ажәџан аҗа ду қәыртцеит.
Атцла еимала са сазхәыцуан –
Бҗыцк ампытцшәан, икашәеит.

Цьума Ахэба

1937

ААЦЫН

Азын хьшэашэа, имццакзоз,
Ицеит аеаршэшэан.
Ацсаа рашэабжь, имгазоз,
Ихдыртлеит шьжьымтан.

Аацын ааира еигэыргьо,
Анакэ аахылт.
Цсатала адгьыл ырцсахэо,
Аеыларкэ ихчылт.

Ацша кэанда натцатцо,
Ашэапыцьац артцысуан,
Иахьагхаз ицхашьа-цхатцо,
Амрагьы ццакуан.

Адгьыл ахьта алнахырц,
Ашэахэақэа цэыртцт.
Ажэџан атца инатцазырц,
Анакэ нак инхытцт.

Ашьац цшқа қақаза,
Иџеиуеит икато.
Азаза разынцсараза,
Икатџоит иахьыкэкэо.

Ицәхәыз амахә хахаза,
Апаткәырқәа птит.
Ашәт абла шашаза,
Агәы цшқа аанартит.

ГӘАДУРАС ИУМАЗ

Уацсуазар, указ цсуатцас,
Ацсуа цасқәа ныкәгала.
Узаазаз уан лгәыпцхәыхштцас,
Убызшәа хәтыр ақәтцала.

Утәыла амцапшь ықәтцаны,
Уқәыхра иашьтаз ышәала,
Убацәа, ианкарцоз иқәцаны,
«Ацсадгьыл!» – рхәон псышәала.

Рабицара мфашьарц рынахыс,
Ацсуа хьызқәа рыхьзыртцон.
Дацсуазаргь, ацсуара данынахыс,
Ижәла ихыхны дықәырцон.

Хәаак аиушам инарха
Жәлар рхақәитра иадгылаз,
Ацсуара зхы ақәызтцоз Инацқа,
Ашьа казтәоз зыцсадгьылаз.

Ацсуа намыс цхьацаганы,
Измоу иқәуп еитцамхара.
Инхеит ага изы игәыткьаганы,
Ацсуа Кьахьба ихатцара.

Гәлиа, хеигзара ззымдырзоз,
Хәцсуара дашьатоуп.
Коғониа ибжьы хаа цымтәазо.
Ажәлар ишрылац ирылазоуп.

Ацанба, зажәәхә камшәәзо,
Ацсуараз дыхьзырхәагами.
Лашәриа, игәеисра еикәымтәәзо,
Җпоезиа даапынны далами.

Нас арт ирхәоз ацшәә,
Иахьа икәнызшьа дарбану?!
Агәәкраә ипышәоу абызшәә,
Изалшом ақәра аманы!

Иееим тасқәак упылозар,
Ацсуара иатәны, уацәымшәәкәә,
Пхьа рцараә ужәлар ирмыхәозар,
Ирылблаа, икажь уаеигзакәә.

Аха атцас бзиақәә, инымтәәзо
Реихаҳара уашьтааз.
Атцас ауп амилатра зырпшзо,
Умилатра гәадурас иумазаз!

Убызшәә ҫашьартә ианыхәашьха,
Уаға изы гәырцсақәшәароуп,
Уабацәә имырзкәә ианеикәдырха,
Уара иазҳарц уцлаблароуп.

Уацсуазар, указ псуатцас,
Ацсуа тасқәә ныкәгала,
Узаазан уан лгәыпхәыхштцас,
Убызшәә ҳатыр ақәтцала!

АШЬАУАРДЫНҚӘА
(М. Чкату итемала)

Ашьауардынқәә, ашьауардынқәә,
Кавказ пхьартас измазоу,

Ацсадгғыл ахьчараз санықәуа,
Шәфырхатцашьоуп сгәы итазоу.

Ашьха пхәызба шәа шәанылбо,
Ишәзылкуеит лашәа игәыкзоу.
Атахмада шәара шәанибо,
Игәнигоит ичкәынра ицахьоу.

Ахақәитраз уи данықәпоз,
Дызтцашьыцуаз шәара шәоуп.
Ирашь рапхьаза данақәтәоз,
Издикылоз шәара шәоуп.

Ашьауардынқәа, ашьауардынқәа,
Кавказ аныс, абыс измоу,
Избоит, еитцых шәымтәыжәәа дукәа,
Шәызхапыруа ахра закароу.

Ахы шәықәшәан адгғыл шәықәтәар,
Шәтцас ала хьымзгыс ишьоуп.
Шәзыцәнымхо ахымәас шәықәшәар,
Ихатцароу – шәшыпыруа ацсроуп.

Ашьауардынқәа, ашьауардынқәа,
Ахақәитра цсыс изхоу,
Ацсадгғыл ахьчараз санықәуа,
Шәфырхатцашьоуп сгәы итазоу!

Мушьни Лашәриа

1938

ИАҒУП АЖЫҒААРА АПСЫНРА

Иағуп ажығара Апсынра,
Ажы иаңсадгғылуп ара.
Адгғыл, амра ашәахәа –
Шәышықәса андыртцуеит азахәа.

Рдәыноуп атцлағ ажымжәа,
Амахә хыдышьшьит амжәа,
Ал ду сылапш ахьзозом,
Ишаацсазгғы аزازом.

... Амтәышә, атцлахь уццакы,
Ухаңыц амахәта иаркы!
Ашаха, жәған ахь уназа,
Иахьа хытцлакы урыхьза!

Акалатгғы ухьанґаха,
Тґыпхцәатәи афы зґаха
Апшәма изаацсахьоу акыр,
Афы уамшьааит, ауалыр!

Адгғыл итцоу аґапшьа,
Дыссирхеит атцлакны уахәшьа:
Лыхцәы шыґасуеит асаара,
Илґахуп уа уахь ара...

Игәағы, аңхәызба, шыта сынтәа,
Арпыс, аҳардан татәа!
Тыңх даеаңара иагаз,
Асас, сынтәа ҳа уаҳтаз!

Иафуп ажьтаара Аңсынра,
Са сазхәыцуеит афара...

Абығқәа цәажәоит: шыта даага,
Уфызцәа, уқәлацәа еизга,
Иануоуа знык ауп афара,
Иргәырғьа, уацныкәа ура!

Аҳауа иалоуп ажь аффы,
Атцла дықәуп анхаффы,
Атцла амахәта аңсашьоит,
Ицоит, афада еихоит...

Шә-мазак азааиуеит са сфара –
Иафуп ажьтаара Аңсынра!..

СТАМПЫЛТӘИ АҢЪАРМЫКЪАҘ

... Длымтиир – уа длыдыпсылон,
Длымтиир – еиха еицәан.
Илзыпшыз зегь лыбла ихгылон:
Амла, ачымазара – нцәан.

Дцәытцагылан, цфара, акәакъаф,
Дааит зегь рапхъазагь шыжьы,
Уа, Стампылтәи аңъармыкъаф,
Ирылыфуан ан лыбжьы:

– Сычкәын иоуп, дсаазеит снапала,
Дал – Аңсны пшза агәаны,

Сшэылахэаахэтуам сара сшьала,
Дыстиуеит имарианы...

Лпа затцә дихэацшуан, дуазыруан,
Мап, илбомызт даеа мѳак,
Даазхэоз тэыс дќаитцон, илдыруан,
Аха имоурыз ча-ќатцак!..

Апа рыцќа цшьаала дгылоуп,
Иан длыхэацшуеит ибла траа,
Апагь, ан леипцш, гәаќрак далолуп,
Уажэы-уажә длазцаауеит ус уа:

– Сан, бызцәажәои тырқә бызшәала,
Арт зынза ацсшәа рмахәзои?
Былагырзқәа зцои еиқәхәала,
Сан, Ацсныќа хамцазои?

– Сычкәын иоуп, дсаазеит снапала,
Дал – Ацсны цшза агәаны,
Сшэылахэаахэтуам сара сшьала,
Дыстиуеит имарианы!..

– Сан, бызцәажәои тырқә бызшәала?
Сан, бызцәыуеи еиматәаны?
– Сшэылахэаахэтуам сара сшьала,
Дыстиуеит имарианы!..

... Длымтиир – уа длыдыцсылон,
Длымтиир – еиха еицәан.
Илзыцшыз зегь лыбла ихгылон:
Амла, ачымазара – нцәан.

АСАР РЫМЉА

Асар рымѳа, жәѳан ацсаса –
Ус ауп саб ишысирба...

Ажәѡан иалхәа игоуп, еицарса,
Аетцә гәартә рыцәкәырца.

Асар рымѡа, схәыцра иуцыз,
Изуам ашьтра, сгәы итынтцәо.
Зцаарак ыкоуп са сзыргәамтцыз:
Умѡа иахьалаго, иахьынтцәо.

Сдәыкәыргалон, уахь исыхон,
Уахь – зегь рымаза наскьоуп.
Сара сымѡа сияанза илхын,
Уи аракәашьтра хароуп! –

Ицоит, ишнеиуа цъара изуеит,
Ахабар умбо ишьакоуп...
Зцаара гәартәк уа еицәыртцуеит,
Асар рымѡа иацыркоуп!

Еитацәыртцуеит: адәы сзыкәу,
Адгьыл сзыкәу са сшаны.
Ацсабара аґапхьа исыгу,
Сыкоу сыкаму сразны.

Еитацәыртцуеит схәыцра иацыз –
Икалашам сгәы итынтцәо,
Атак сауам са сзыргәамтцыз:
Сымѡа иахьалаго, иахьынтцәо.

Ҷакәша-мыкәша, асытәхәа анаѡуа,
Цъара цәымзак ҳа иаҳзакуп!
Амѡа –
Дгьыли-жәѡани рымѡа,
Асар рымѡа! – уҳаракуп!

Еихдоуп, амѡақәа еиларсуп,
Цъанат-цъаҳаным узго...

– Абас ухэама, Мушьни, дад? –
Дсазцааит чаракаҕ уи зны...
– Исхэеит, исамхахэеит, Баграт,
Скъафгыы ыҕан уи аены!

Кахуажэыртак аҕ ауп, цыара,
Хайкэшэеит хахьеикэшэалац еиҕа.
Шаецтэк дрылыпхон абра –
Кофта шкэакэа лхата! –

Хайбарччеит хөыцьягь хазхара,
Ихиркэшеит уаҕа иатцэца кны:
– Иахжэып, ихапшыап абра:
Амуза иатэу амуза иатэны!..

– Мап, Баграт, абраҕа сшыы, –
Имаскуеит ацааимбар:
– Уа уоуп хпоезиа Апсха, ацэашыы! –
Ара имыцхэуп ҕазэ ихабар...

– Ацъ ду акэша тциаа иизом,
Уи аума иухэо? Ашэахэакэа
Раанкылара аузом,
Иакыз икаххаа ацэашькэа!

Итабуп, Баграт, ухэыштаара
Заҕаҕ арцыри тцэантцэы!
Уи хэаак амоу? Ишсызхара –
Убра исызхаит, изап ҕазэы!..

Иакуп сцэашыы, ишаку шэцэашькэа,
Иакуп цэашь гэартак ахьаку:
Исыцапызтцо ацэахэакэа
Иныцсах-аапсахуа ишэҕаку:

«Иафуп ажытаара Ацсынра!..»
Машэырны иалыпрааит аены!..
Исхарои? Сшаецдэ лоуп убра
Сзырҕылаз, усшэа сырбаны!..

Владимир Атцнариа

1938–2006

* * *

Уеумыртлан, сажэинраала,
Ушэага-зага тшэаз,
Ахыртэагеипш уееидцалан,
Уетакза амацэаз!..

Изхэартоузеи, уагэра уфьтцны,
Иудыруа зегь хэо,
Зы хэашьушэа нас ухытцны,
Агэам-чам еизыхэхэо?

Изхэартоузеи, хкаарашьтынтцас,
Угэашэқэа зегь аартхар,
Инеилахар кантаруазтцас
Иукэыршоу амасар?

Избахьада гарақэкэада
Дгарартцо азкы?
Избахьада ххьа мақада
Ацсуа икэымжэы?

Аеьуаф дееьжэлар, цқьа ирыгэгэамкэа,
Иеы ццышэ амгэырха –
Икэадыр маха иеизахамкуа,
Дцеит ауп уи хагэха.

Уеишьклахауа, мақафамхэан,
Хай, хагоу уибейт!

Ус анакәха, уг-уҕы иамхәо,
Ғахатцас унхеит...

Иудырузааит уус шрылам
Ахәхәареи аҕытреи.
Срытцашыцуеит-ишцеинаало
Аҕама аҕи атреи!

Уаха уасхәом, сажәеинраала,
Исхәахьюу азхоит:
Аиохаақәа ахьеидығәғәало
Азиас амч ағххоит!

АПСШӘА

Апсшәа! Исыцыршаз сажәа,
Гәыпхәыхштцас изырхәыхә сҕырҕы,
Цсра-зра зқәым жәлар ражәа,
Уара сыблагә, схы, са сыцсы.

Изызбозеи адгғыл табошәа,
Изызбозеи хәлар имшауа,
Изызбозеи амра ташошәа –
Цъара апсышәак са иансмахауа?

Акаамет ззырхәо каларгғы –
Усеипш анцәа хтоумырдшын! –
Машәырны сазәыкны сеикәхаргғы,
Стцаа-пшаауа са снатцысын,

Иқәблааз геи-шьхеи сырхысны,
Апсышәак ахьырхәо сназарц,
Зи-мцеи ирзымгаз насыцны
Апсыуак инхарта сыпшаарц.

«Ахәра ашәа» еицаххәап хнеидтәалан,
Илеиџеиуанатц уака хәцсып,
Адсышәала хшеицәажәо хаала
Хәцсуаазаргы – хшапсыуаау хәцсып.

Адсшәа! Уаныкам сыгәнахауп,
Сәхәы сзархәазом адунеи,
Узқәиааз адгыл ссир псраха,
Удсзом! Урхыџла геи-шьхеи!

Адсшәа! Исыцыршаз сажәа,
Гәыпхәыхштас изырхәыхә сқыркы,
Адунеи ду иакәлоу жәлар ражәа,
Уара – сыблагә, схы, са сыцсы!

* * *

Ахәылпаз, амра адсымтаз,
Икоуп зны убас еицш аамтак,
Адунеи зегь еикәызырџуа, ҫымтуа,
Ианымтысуа тцлакаҫ махәтак;

Атцарақәа ҫынла иаапсазшәа,
Ианааикәтәо ашәакгы рымхәо,
Арахәтәкьа, ссирзак рахазшәа,
Рыхқәа шьтых ианпшу, имжахәо;

Ианымго тәыуабжьыкгы, ччабжьыкгы,
Ианыкам кәашарак, шәахәарак,
Цъара мачзак иадамхазаргы,
Аамтагь ангыло цъарак...

Убасқан ахауахь сышьтытцуеит,
Са сцәа-сжьы сакзамшәа, сласза,
Зегь хәикәлацәазтәуа сазхәыцуеит –
Наунагза Аҫымтра амаза.

Убасқан игәхьяазгоит ирґыцны
Ацша лас, амра, ашара,
Агәырґьареи ашәеи инарыцны –
Анасыц, агәыгра, аґара.

Владимир Ахьиба

1938–2000

* * *

Икьыркьыруа испылт, садырын,
Зылахь чашьу сьы.
Афны инаган искэадырын,
Сьыжэлит уи аены.

– Ачу, ачу, ачу! – анысхэа,
Ицырзеит убра.
– Ачу! – анысхэа, ахэда кылхэа,
Сама ицоит хара...

Цхэызба ссирзак сымфае дгылан,
Шьта уцалап уатцэы!
Цашья смоуит, сымфа нкылан –
Сьы ашьахаит лыхцэы!..

АДУНЕИ АЗХЭЫЦРА

Афстааггы дыкоуп, уи духьзашт, – ихэеит.
Фыстаас икоу – уи дуафуп, – ихэеит.
Амаалыкъ дыкоуп, уи дибашт, – ихэеит.

Адуinei, дад, абас ишоуп, – ихэеит,
Цьара имьрхэагоуп, цьара ицшоуп, – ихэеит.

Адуinei, дад, абас ишоуп, – ихэеит,
Цъара излоуп, дад, цъара иашоуп, – ихэеит.

Адуinei зегъ, дад, иуаароуп, – ихэеит,
Адуinei афы икоу, дад, фароуп, – ихэеит.
Уахынзакоу, дад, кэпароуп, – ихэеит.
Уанатцахагы, дад, цэгъароуп, – ихэеит.

САНЫЦСЛАК АШЪТАХЪ

Хымпада, хытцакыртада сгарзан сыцсышт,
Ма споезиала сбеиан сынхап.
Саныцслак – шэысхагыланы ахалалгъы сышэт,
Ажэа ихараку шэымхэан –
Сатэазымбоз ргэы ннархап...
Сеишэа икэшэыргыла атцэца азна афы,
Зыхэ мариазоу татынкгъы амца сзашэыркы.
Скъашана ианышэтца:
«Ашэахэаф, агэыбылфы...
Аамтак икыднакъаз, иццышэхаз ибылны...
Иццышэхаз, аха ашьтахъ италаз зыцсы,
Атцэгуара зхаштны зыбла чча-ччаз абра.
Амфаф апцхэызба илхызцааз акасы,
Изцэымзакэа измаз афара...
Зыцсадгъыл агэтыхақэа згэатца иташыз...
Аапын азышэахэаф, –
Уи ашэттра иазыцшыз...»

Таиф Ацба

1939–?

АЦСНЫ АГИМН

Итбаауп адунеи, итбаазоуп,
Иагъбеиоуп, иагъыцшзоуп зқыжкыла.
Ацсадгбыл атэы даеакзоуп –
Уи ауп зегъ иреицгу атэыла.

Ишэтүаз анцэа иишаз Ацсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарцхоз иахъзаны
Ицшьоу ахақәитра лашара!

Уи ахъз-цшеи фырхатцареи згым,
Зықнашықәса иааирала ицаша!
Бирақтцас ишьтыхны цсра зқәым –
Цхьақа, цхьақа инагала уиаша!

Ишэтүаз анцэа иишаз Ацсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарцхоз иахъзаны
Ицшьоу ахақәитра лашара!

Иахъзоит изызшоу аразкы
Ахачҳара змоу Ацсынтэыла,
Ацсуара иарцшзоит зегъы,
Иартәуеит абри адгбыл цакыла.

Ишәтуаз анцәа иишаз Ацсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарцхоз иахъзаны
Ицшьоу ахақәитра лашара!

АПСУАШӘА

Уа радари, рада гәышьа,
Иаҳхаагахьоу шьардагәышьоуп.
Иаҳхаагахьоу хашьтагәышьам,
Аринахыс хшатагәышьа.

Уа радари, рада гәышьа,
Ма хқьиара гәатагәышьа,
Уа хәцсуара, хашьтра мызуа,
Иахьынзауа хажәла шьтытцуа.

Уа радари, рада рхәама,
Дгыли жәфани рылцха хама,
Цкәыни зґаби еидеырбало,
Хатцеи цхәыси рхәоу еинаало...

Уа радари, хтцеира иацло,
Уа хшәартамхо цашәла-дацла,
Ианхалымшо уа иҳахъзаша,
Иаахамданы цхәака изгаша.

Уа радари, хгәыгра хамжьо,
Ихашьталан иааиуа цхамшьо:
Уа, халамыс, хтабырг – хиаша –
Изхархаша, изыздырхаша.

Уа радари, хашәа цымтцәо,
Уа радари, хамца фымцәо,
Уа, радагья, рада гәышьа,
Еитахәашьяк хатагәышьа!..

АМРА ССИРУП АТАШӘАМТАЗ

Амра ссируп аташәамтаз,
Абла ахышәахәа тыцхоит.
Аташәамтаз, аташәамтаз
Амра акалашәа игәыкхоит.

Имариоума зегь рзыхәа
Иахья хәлаанза абылра?
Имариоума нас ашышыхәа
Зегь ааныжъны ацара?

Аха гәыѿбарак анымкәа
Игәыбзыгыуп ахаҕы,
Игәазырхагазтгы уажәынза –
Игәыҕкаагазоуп уажәы...

Зымѿа нтәода, ас изцода,
Зынза хьяас иҕамта?
Ас анышәара зылшода
Абри аҕыза алахьынта?

Амра ссируп аташәамтаз,
Абла ахышәахәа тыцхоит.
Аташәамтаз, аташәамтаз
Амра акалашәа игәыкхоит!..

Витали Амаршъан

1941

АМРА АНТАШӘОЗ...

Амра анташәоз, сыпсы ацташәарцаз,
Мацк иаатгылан исыпшит.
Сыпстазаара зынза ишшәартаз,
Сцәа ианырын – саилашит!..
Мап ацәыскит амра ацамтаз,
Изулакгы сөынсырхеит.
Нас дырөгөгых җыц ашамтаз,
Амра ангыла иаасҗаччеит.
«Адуinei хтылтда икәухуазеи,
Дыказамкәа уца гәлымтәах!» –
Хгашья змам аепныхәа снаҗеит,
Схы-сгәы салнарцшит еиҗах!
Ус дырөгөгых саргәыбзыҗит,
Сгәыднакылеит сца ицымхәрас.
Еимгеимцарак схяа еихсыҗыт,
Амра сеигәыргъеит хәычтас!
Иахьцоз сашьталт нас сымцшыкәа,
Сацташәацәкьарц ианташәо.
Аха дырөгөгых са смышьтыкәа,
Нак инзаалт еикәапхо.
«О, Анцәа ду! Ахьышьбаргәытца!
Изсуҗазеи лахьынтас –
Сеилахауа адунеи апырттра,
Пыртцшыагь сывамкәа зынзас!» –
Ас сыгәжәажәо сшылакәакуаз,

Шьарда аамта наскъеит,
Атцх дуззагъы сшыгѣактѣакуаз,
Ѣыц икъакъаза иаашеит.
Ишгылалац еипш амра ангыла,
Сеитацылеит уи ѣацхъа.
Сеитагѣднакылт гѣыблыла,
Сеитаннажбит хѣылбыгѣха.
Шьта ес-шаргъы хайкѣшалароуп,
Сца сахьишьтоу изѣытуа.
Ес-ипцлакгъы хрыцыпцлароуп,
Хрыцилароуп ес-иуа!

АЗѢК ДЫШѢѢЫКЫН...

АзѢк дышѢѢыкын хара хзыхѣа,
ШѢѢык – зкъѢыкын хара хзы.
Уараид-игѣышьа, уараид-имыхѣа,
Хакѣыхшароуп урт рыцсы!..

Иахаурызеи, хакѣшѣагѣышьеит,
Аха иахзымхъчаз рацѣаѣуп.
Хгѣатѣѣажѣпара иахкъагѣышьеит,
Атоурых шахатуп – сшѣацъхѣаѣуп!

Нак хакцхъака зкъышкъѣса царгъы,
Сыбжы мнаѣыр къалазом.
Амѣа сыкъѣуп ишаргъы, ихѣларгъы, –
Зегъ рызбахѣ мхѣакѣа сызхынхѣзом!

Исымагѣышьам уаха цсыхѣа,
Сынтгыла-аатгылауа, хрыжь-хрыжь,
Дасу ифырхатцара, ихы-итцыхѣа,
Расхѣалароуп – гѣашѢк аанмыжь!..

АзѢк дышѢѢыкын хара хзыхѣа,
ШѢѢык – зкъѢыкын хара хзы.

Уараид-игэышыа, уараид-имыхэа,
Хакэхшароуп урт рыпсы!..

АКӘА

– Ари са соуп... абар, субома?
О, Акәа, Акәа – ари са соуп!
Иузхатцома, агәра узгома,
Сыөны сахыларц сгәы итоуп!..
Санцоз исыщыз сычкәын дсыщым,
Ихы ухтнитцеит ура уца!
Адуinei азыхәан ари ҫыщым –
Адгғыл икәсхьеит иага цәкәырца!
Аха са сзыхәа иуагеимшхароуп,
Цьаханымуп, илашьцоуп!..
Уи саиааины сеиталашароуп,
Ацсны сатцеизар – ус сыхәтоуп!..
Хзыкәшәаз хакәшәеит, хгәы хәцсахып,
Ахаҫаи амарцьақәа, умшәан!
Хиааира дузза ага ибла тнахып,
Бжьрабжьтцәа дашьтып – уи амишәан!
Абылра халтцны хә хөeидасып,
ҫыц ханылап адунеи...
Бзантцы ишмызуа зегь рлымҫа итасып,
Ацсны жәлари Ацсынrei!..

О, Акәа, Акәа, ура уцьанатуп,
Удырхәашазаait иагагғы!
Уара хшьам-дгғыл уахтны-қалақьуп,
Шахатс думоуп анцәагғы!..
Уара иудыруеит узыпсахыз,
Ага уизтаз уишьақьарц!
Ушәт блахкыга знапы иғнахыз,
Ахаан уаха умгәацарц!
Уара иудыруеит иухтысыз,

Изакә гәәкроу узлацшыз.
Изакә шхаму уцә иакысыз,
Изакә гәымхоу узкыашьыз!
Урт дамығны атоурых ианылап,
Зы иазымзәзәазо иаанхап!
Уара ухәрақәа еинылап,
Уара уцәкьарстақәа харғыап!..

– Итабуп, о, сычкәын... иухәаз ажә –
Даара гәәхәас икастцоит!..
Салацәажәом сахьынзагәжәажәаз,
Уи шьарда аамта сцәагоит...
Акызатцәыкоуп сызлашәыхәо,
О, сычкәынцәа – сеиқәзырхаз!
Акызатцәыкоуп сызлашәыхәо,
Зегьы исызрашәхәа сыбжьы змаҳаз:
Шәгәы шәмыртынчын иахгеит хәа аиаaira,
Егры дырхцеит хәа хаға!
Шәгәы шәеанызаait, дад, есаaira,
Уажәоуп ианшәартоу зегь еиха!
Макьана шәалоуп арфышьыга,
‘Еила икацәкьоу жәбазом!
Абирак кнашәҳазаргь ихәныга,
Уи ала айбашьра нтцәазом!..
Шәхы шәаиаairoуп зегь шәеидгыла,
Аға шәшииаaиз еиханы!..
Итахоит, ижәдыруаз, Ацсынтәыла,
Ацсымтәра шәылалар иәкны!
Итаҳаз атцеицәа ргәхьаа мкыкәа,
Дасу дашьталар ихы,
Итцысыр алшоит, дук мыртцыкәа,
Иара хадгьыл агәы пжәаны!
Имцурамхои усқан баша,
Ахақәитра хәа ҳзышьтаз.
Шәа шәоуп дырфегьых иалзмыршаша,
Шәа шәоуп игылаша тынхас!

Заур Бытэба

1942

АМАРИАЛ АҘАЦӘА АҘОИТ

Иамоуп амариал убри еипш атас:
Иафоит иариуа аҗацәа шахшаз.
Аха акы-әба азымккәа азқәахь иацәоит,
Уа иқәлан иқәтәоит, уа игәгәахоит,
Әнакала рееибыртоит, нас, рығезаны ицоит...

– Шәыпшишь, ижәбома, исхылтцыз сҗацәа,
Иаразнак, җназатцәыкала ишрызхә!
Убас иаазартоуп сыбға ахата! –
Иағын амариал абас ахәара,
Акәәкә иацәықәлан иеиқәхаз аҗацәа
Азымфазакәа хара ианацәца...

* * *

Адстхәа аныхчыла амра арзит –
цшоуп изхаро,
Азынра анааи абгьқәа арзит, –
хьтоуп изхаро.
Азыхь аныркәашь ашьта арзит, –
хәоуп изхаро,
Дуафны дшыказ иуафра ирзит, –
әуп изхаро!..

* * *

Амжәа шгылаз итдыѳрит иажәын, иаапсан, –
Ацьма игәтан, иакәшан, иқәлан ирфауан.
Аха амитә иақәшәатцәкьаз ажыц ауп абра,
Амжәа ишақәыз ианкаҫа тҫаҕа...

Ишҫарыцсыхәо ажыцқәа, – ажыцқәа цьоукы,
Абас изқәу рытцлақәа андәықәла хлантцы?

Валери Касланзиа

1943

АИНИАРА

Ах, атыпџа ссир, беинаалоуп раџа,
Сгэы трысуеит сылапш набхысыр.
Аиашаз, быџоуп бишазшэа Анџа,
Сыблып ба бзамџа снакысыр.
Ааигэанза бабаџаз, наџзоу џара,
Ма иаалыркџан ас ибызџама!?
Ихэа нас, иббаз, бгэы шахэаз ара,
Са сапџа еа џызак дбырџама?
Иарбан, исахэа иану слахынтџа,
Изџозеи бзамџаџа тытџны?
Сшоума снасыпџдан, ма сныхэоу зынза?
Ихастџоит хшыџаз џаиџэызны...

ЗНЫМЗАР ЗНЫ

Сыпџхыз далтџхџан, џа џаиџэызнџан,
Исыздыруамызт лхабар,
Сџэыпџшра хыхны сыпџсы иалаз,
џаиниеит лакэтџас џапџа абар!
џа џнеилатџэеит жэада, хаала.
Ас џаизааигэаны хџамлаџ...
Лара дџэыпџшуп, сара сџэыпџшуп,

Қәыпшроуп, уаға җак җамбац...
Ацәа салтцит сқәыпшра шсымаз,
Иауам, сзалтуам са сыпхыз.
Сара усқан убас сраҗатын,
Гәәарак сауаанзоуп дшысцәыз.
Зегь акоуп, са сиарта сәылак,
Сгәалаҗара анарх згоит.
Насып бымаз, пхыз истааз,
Знымзар зны саргы сыббоит.

ҲАИҚӘШӘРА АЛАМҒАЛАЗ

Икыдтәан илеиуеит ақәа,
Са сныхәоуп уи аныхкәа.
Асаатгы сылапш ахуп,
Уи мацк имласыргы стахуп.
Сгәыгра наскъазгоит сацәшәо,
Макъаназ идырым ҳаиқәшәо.
Амәақәа кәароуп, избоит.
Ла җылак зхытырц изсоит.
Мап, сара амшынгы сацәшәом,
Зхыттрак җаларгы сазгом.
Мчы гәгәак ба бахь сыхнатцоит,
Хымҗада сыгәтыха назоит.
Иабаҗоу, иахәозеи асаат?
Цсгахак, иауазар, ихат.
Иаапсазшәа илеиуеит ақәа,
Са сныхәоуп шыта ианыхкәа.

Рауль Лашәриа

1945

АПСУА ИДА АЗӘГҢЫ ДСЫЗДЫРЗОМ

Дсыздырзом Абзыцуа,
Дсыздырзом Абжыуа
Исыргазом сыбжыуа,
Издыруа азә иоуп,
Сара сзыхәан дынцәоуп:
Ацсуа хатца,
Агәеицамк,
Ацсуа хатца, –
Афырхатца, –
Згәы хәашьым,
Згәы къашьым.
Исыргазом сыбжыуа,
Сцоит мѳак сыбжыууаа,
Сырхаштзаргы абжыуаа,
Сгәы нхом уи азы.
Сырхаштма абзыцкәа,
Старшәын урт рыкәа
Абжыуагь дсыздырзом,
Дыздыруеит иацсыуоу,
Сзыхгәакуа, исыуоу,
Уи иоуп сызтаху,
Сңынцң иатаху!
Абжыуареи абзыпреи
Жьи-напхыци – схибреи,
Саңьал нақ сахшәырцеи.

Шәара ишәеиғу избеи.
Сара исеиғу ижәбеи.
Абжыуареи Абзыпреи
Изцу схәаи сымшреи.
Дсыздыруам Абзыпуа,
Дсыздыруам Абжыуа...
Исыргазом сыбжы уа,
Сзықәғәығу азә иоуп,
Сара сзын дынцәоуп,
Иабзыпуа абжыуоу
Апсуа хатца, Афырхатца.

АШӘТЫШЦШЗА

Сышнеиуаз амфан, сгәысәанзамкә
Ицшқарахза шәтышк наспылт,
Адацқәа зык рхыкәкәон, имфацкәа,
Рцәыкәбараә шьхыц рыццхак хыцсылт.

Ах, ишцамуеи, тымытшәарак,
Сызтымтца аенышыбжьон сәхеит.
Сара исмоурцаз гәыхшәарак,
Сышәтыш, фацхәа ухьз сәшәеит.

Адуinei самкуа, адуinei уамкуа,
Җзеибамдырзо харт зынза,
Схы утазамкәа, сгәы утазамкәа,
Җаицызгалазеи шьыжьза.

Схы збоит ацстазаараә ссасымшәа
Сшанугы амфа са сзатәза.
Скамларц баша ицәажәо ацсышәан,
Сышәтыш, умч лаша схыгза...

Сышнеиуаз амфан шәтышк исцылаз,
Убас апшзара сгәапхеит,

Иеизыкэкэеит доухамчс исылаз,
Җаибадырырцгы стаххеит.

Сышәтыш сазтааит: «Уабатәида,
Успызгалазеи укаччо?
Азәгы дзыками са сыда,
Узшато, уцшзара зыхьчо?»

Атак снаҗомызт са сышәтыш,
Ашәак азхәомызт игәагыны
Аныҗнамт исхәеит: «Са сымыш,
Ажәак сызуахәазом иагыны.»

Избоит, ибжъазуеит шыта адацра,
Җафра җыцк цьюкы ирыкәшәоит,
Ашәтыш, иалиааз зны ауацра,
Иауам, ахы цханашьоит.

АМБА ШЬАКА

Амба шьяка гәыдикылоит
Аешья дызмам.
Дшазыцшзам цсынкәак ицылоит,
Имыцхаргы ауам.

Амба шьяка гәыдызкыло
Устәкья ирацәафзам.
Сашья иоуп сдоуха иапыло,
Уи дычмазафзам.

...Амба шьяка гәыдыскылон
Шьыжык, җымт, схата.
Цсыуа шьхыц хәычык сыдыцсылон
Еилнакаарц сгәата.

Ажъахәеи нас аңсынғари
Ррытәа сыбжәакуп.
Аңстазаараф – ании арии
Еилсыргарц сафуп.

Амба шьака гәыдыскылоит
Исыңстазааран, бзиа иба.
Амц сымжәакәа сыздыкыло,
Сымба, сымба цшза, уеырба.

Белла Барцыц

1945

АЦСУА АН ЛНАПҚӘА

Ацсны анацәа – ацсуа нбанқәа,
Нбан-нбанла рҕақ шәатәуп.
Ацсны иахтысхьоу нбан-нбанла,
Рнапқәа рызқәаҕ итцаатәуп.

Ршьа зхьыршам хаҕәык уцылом,
Изеицшу уасхәап – адыр хыртәа,
Уццышә кацсо убла ихылом,
Шьалтас иукәшоит рнапқәа.

Хажәфан еицш рнапқәа хыцшами,
Иҳалалуп рыбақәа реицш.
Амра ашәахәақәа рхьыршами,
Ицьяцязаргь аць ацәеицш.

Зегь ҳаизызго ргәы Лыхнаштоуп,
Ханбан еицшу роуп сызәу.
Ацсуа ан нацънатә дхьыцшымроуп,
Знапқәа ҳацсуара иахаәу.

Кәыдры иалцшуеит лхаҕсахьа,
Кәыдры иадырхьан лнап-пқақәа,
Хбирақ ианызаргь унап асахьа,
Ацсшәа узыртцазоуп лнапқәа.

Кәйдры нижьюан ашәыргәында,
Ахәырбгъыц датәхәо, лара илыргъон.
Ашәа ахылтцуан ан лыхтыцқәа,
Бирактцас лгарагыц ҳаракхон.

Лнапсыргәытца нбан-нбанла,
Имыцәазакәа изыршахьоу.
Зыбжы мыргакәа, иумырҳакәа,
Зшәымадәа зшәыхны избылхьоу.

Рфызцәа анацәа змоу Апсадгъыл,
Уццышә изкацсом инадкыл ҳацсы.
Еилоумган! Знык уанрыдқәыл!
Хьызшьаран урышьтаз Ан-Апсны!

Рыламысоуп агәәкра цхъазкыз,
Шәрыцхъала х-Апсны анацәа рнапқәа.
Рычхароуп ҳашьхақәа ҳаразкыз,
Абарт зегь уархәоит ҳбакақәа!

* * *

Хьшьыцбак нысхыцпраит, дыргак нсыта,
Издырит атцых агәазы ишымааз насыцда,

Х-зиаск шҳабжьоугъы инсхашәтит ухәыцра,
Исархәеит уашәеипш сшалоу уцхыз-хаа.

Ублақәа харантә исыцрадырсыз амца,
Исыханы сыргеит хгәашә ду афынза.

Апшалас аасәагъежын инсывсит ажәада,
Абас уцәа ахыскаауа сҕамлацызт уажәада.

Уиетцәахә апҳара чыт-тцкны инсшәылеит,
Тцәымгк акараҳәа уиетцәахә иналшәеит.

Сгәәх иалаз шакәыз иаразнак издырит,
Сгәы инадстеит, игәағыны исызкамыршәит.

Спыртцшыа иакәшәомызт исырхынхәыз ацшалас,
Хәыт-хәытла исанахәеит ссаркыа ушанцшылаз.

Сабылуан, сабылуан узыцсахыз уцшалас,
Уцшалас ура уеипш афымтра иаршлаз...

Сацхыа ишыацәхыртәит амза ашәахәацкәа,
Сыхцәпаракәа еита инырхысит ахышыыцба,

Хзык сыжәфахыр инакәнаршәит акәапацхәа,
Цыкәбарк разынцсараха инсыкәтәеит акәапацхәа,

Уи атыцаф амзашеипш сахынкацсаз сыццышәа,
Цлашәтк еихытаруеит ақәцәанза ишәтышха.

АХЫ ИАҚӘИТХЕИТ ГАГРА

Жәохә шықәса нызтыз ахтыцкәа еихоит,
Ифыцхаз ахтысқәа Гагра еибарххоит.

Мамзышыхоуп рацхыаза Ацсны ифырхыз шыхас,
Уа рбакақәа гылоуп Герзмаа Алхас,

Кануков Нургали, Науржанов Ибрагим,
Дыкам фырхатцак зымца еиқәым.

Валера Смыр, Бганба Сафер,
Ишыа кашуп уа Тәанба Завер.

Гагра – Гагрыцшы – 118-оык ршыацкыа ахтнуп,
Ақыртуара иахәаехыз хтыцхыызкәа хтуп.

Чрыгрыцшь, Мқалрыцшь, Лакаа рхәы, Лапсы,
Каркарашвили ишьтақәа еимацсоуп Қашпсы.

55-мшы дакәыршан изтәхоз цыызшьоз ҳаға,
Наптацәоуп иабцъарқәа шихырцааз хаха.

Рацхьатәи ахымта зшьаеыз Иура Қапшь,
Амшын дхыцшыло ахахә даласоуп Цандрышь.

Роберт Кәарчиа иркәашеит ирцәйгаз атанк,
Ддырхәацәон Шершелиа, аха иҫымшәеит ажәак.

Астамыр Агрба игәы ишықәжыызгыы атанк,
Дрыхәон ифыццәа: шәыхнамхын даеа малк.

Зацшьицацәа х-гәаратак неикәабл иргеит,
Фыцья-фыцьяла ртҫеицәагыы Ацсназын итахеит.

Гагрыцшь айохаае умшәарыцан, ицсроуп.
Ақыртааи Цасаниеи рыццышәқәа бжъацсоуп.

Ацакья иаламзоз ҳашьцәа ирычхәит,
Рфырхатцара саркьалтцас адунеи зегь иахәит.

Қырттәыла хәыч хәа изышьтаз Гагра
амтцәыжәоақәа цнартит,
Нхытц-аахытц хдаракәацқәа арахь иприт.

Хуазра рлабашьяха хақәитраны икашит,
Ана ныкәызгоз Анацәа рпацәа рыла иаацшит.

Геннади Аламиа

1949

СЌБАЛЕИТ ШЬХАТӘЫЛАН

Ф. Искандер иахь

Архақәа иргәытцырхыз ахрақәа сыргәытцаршәуп,
Ахақә цада сзыразуп сан илнапсыргәытцоушәа...
Дҕбалеит хәа исышьтоу ирзырхашам сышьтақәа –
Бжы затцәны сызфьтцшәаз тышоуп
инхаз сышьтахька...
Насыцуп,
Шьхатәылан сҕбалеит сара!
Шьхатәылан,
Ацқбара ублақәа ирхылан
Уантцәыуа,
Улағырзи ацыхази еицылан,
Шьхацшзак акалт ахьдырбаазо ирфашхан...
Ахақә ахьалнаршәо хәмаршақә,
Абғаб узызхьамцшуа...
Апстазаара ахьарцшзо иадфьрбалаң ацсра...
Шьхатәылан,
Уахьызуа, уаниарцаз иуцәызхьоу...
Еицоухьтцырц уацхьака иахьиасуа иухьтцхьоу...
Зны ццакырак иулсуа азәггы иахьицырхагам...
Нацәа иқәызкуа данькамла –
Ахагагь дахьхагам...
Ухы ада аҳ дахьумам, иугаша зыгәра...
Сҕбалеит.

Скъалатцѣкѣит.
Шъхатѣыла салатѣеит.
Арха-хыц иаѣкъаз хѣаны
Ахрагѣ салаптѣеит...
Циаак зтѣнхаз гѣагъны
Ашьха дгъыл салантѣеит...
Закѣ насыцѣзеи,
Шъхатѣылан сѣъалеит сара!..

* * *

Дышцаласыз!..
Атѣыс еимаа лышьазма?
Ак лыхъзомызт,
иара дназгѣз нышьымзар!..
Ауарааида, рашъа!..
Ианеихъзагъ,
Еибырхѣаз хазхѣодаз?
Цѣкъѣырпамзар,
урт шеилатѣѣаз гѣазтѣодаз!
Ауарааида, рашъа!

Нас, ибылны,
Рыбзиабара цѣышѣхазар?..
адгъылгъы нышѣхазар?..
Раида гѣышьа, гѣышьаза!..

Амца блын,
Цѣхарра захъзу атѣнымхазеит...
Аацынра,
изкъѣышѣтшаз дгъылда,
еитѣымхазеит...
Раида гѣышьа, гѣышьаза...

* * *

– Азѣ адгъыл дзыкъѣгыло
ѣазѣ даграгылоуп.

Абас ианбанза?
– Адгьыл агэы хаҳәхаанза,
Нас, ишны ипжәаанза...
– Абахәацшь амаҗацшь аґоуп,
Агәил чықь ашәт җацшь аґоуп.
Абас ианбанза?
– Урт еикәшәаанза,
Амаҗацшь шанханы
Ашҳам аґшәаанза!..
Ашәт җацшь шәтны,
Наҗ иньґешәаанза!
– Избан?
Адгьыл иқәгылоу
дшықәгыло
Еикәхар...
Агәил чықь,
ашәт җацшь шаґоу,
Ус инхар...
– Уи азын
Адгьыл иаґрагыло
Иара иґрагылароуп...
Абахәацшь,
хаҳәла
Амаҗацшь иннакылароуп...

Рушьбеи Смыр

1950

СЫЦСАДГЫЛ АХЫҢОУ САРА СҒОУП

Уцсадгыл сымбацт, уи атоурых
сыздыруам, зхәаз аҳақым иахь

Ишпыкәу, ишпыкәу ишумбац стәыла?!
Иухәаз уазхәыцны иумхәеит, аҳақым.
Идәықәлатәым сыдгыл убарцаз җырххыла,
Иахтысхьоу уахарцаз харак ицатәым.

Цқәа унархыпшылеишь уажә сыблақәа ихыстыз,
Урт гәыграк рхуп, хаз гәырҗалаггы ихәуп.
Уи сыдгыл хазына илагәйдтқан ирзымшьыз,
Уа сыблақәа ргәатқан итаршәны итцәахуп.

Цәажәашья сывам, иудыруаз иарада,
Ацсы талахьеит рыцқа уи кырынтә ицсны.
Уажә иухәышәтәуа схьаақәаггы ирылоуп хәарада,
Агәыгракәа исутаггы ирыцуп Ацсны!

Уа сгәыпшқа уназызырҗ, улымхақәа надкыл,
Уи акы уцәатцәахуа иказам, мап.
Уи иузаҳәап, нас, иахтысхьоу сыцсадгыл,
Сгәи уи сыцсадгыли ак шракәуггы убап.

Исхәаз уамеижьарц иба җәа блакала,
Сшьа иугаз иахья ашьыжь агәыр хәыцқәа ртәны.

Иба җа блакала абар, кәарма-кәарма,
Уа иалоуп сыцсадгьыл хәҗа-хәҗала ишаны.

Арҗу хәыҗ сеицшым, сара амраца ицәхалаз,
Сылшарагьы здыруеит, сагоит уи хара.
Сыцсадгьыл ианырхьеит, уажә сшоура шуцәхалаз,
Сыцсы алейфеира иахьалоу иара.

Ишпыкәу, ишпыкәу ишумбац стәыла?!
Уи мацк ихаразаргь, иахьыкоу са сәоуп!
Стәыла сахьнеилак исыцуп гәыблыла,
Уи амчгьы, атоурыхгьы, адеицшгьы са соуп.

АЦСУА ГАРАҚӘА

Агарақәа, ацсуа гарақәа,
Ацсра атқыс еихаз хараза.
Агарақәа – ашьауардын карақәа,
Сбаагәарақәа, сҗынць, слахьынтҗа.

Реиҗасыбжь шәхашәышәуан ахәақәа,
Атҗамцқәа ирыхьшәуан ашьаршәы.
Рыцсадгьыл рыцсы ақәыртҗон ағламқәа,
Ашьақәа иршәыртҗон ашәы.

Аха иҗазарц ацсуа гарақәа,
Иҗазарц ацсуа ионата,
Ирылыҗуа атҗ еикәарақәа
Агарашәа гахуан еита.

Игылауан тҗеицәак фырхацәаха,
Имжьакцоз рабҗьарқәа шьтых.
Измадаз анхаха ма ацәаха,
Иатах ихьчатәын атоурых.

Сыдгьыл хэыч, ухэрақәа сзыцхьазом,
Иуатэоугь сьзхэашам бзанцък.
О, иказам, иказам, иказам
Цсыуа шыак иамшэыц хаҳэык!

Сыдгьыл хэыч алагырз иқэтэахьоу
Еизгазар мшынк иақарахон.
Еизгазар уи амцабз иалқьахьоу –
Ашьхақәа еиқэыцшышэ иагон.

Аха ирзымбылзеит ацсуа гарақәа,
Ирызмышрхэашьит ан лгэыцхэыхш.
Агарақәа – ашьауардын карақәа,
Рымшра азааргеит сара сымш.

Сытдэфан шыап змырзыз, изырызгаз,
Шэа шэыла еитах сығгэахоит.
Ашэак шэара ишэықэнагоу цэырызгаз –
Мчыс иқоу зегь имч реиҳахоит.

Агарақәа, ацсуа гарақәа,
Ирзымгаз асымқөыл, ачыхь.
Агарақәа – ашьауардын карақәа,
Сбаагэарақәа, сгэыгарақәа, сгэыхь!

АПШӘМА ДАЦШӘЫМАН

*Ҷаибашыцаа Гагра ахақәитразы айыхәтәантәи ржәы-
лараан дрытқәеит ақыртүа мпыцхалащцаа иреуаз дум-
беик. «Ушәаны уеанкаужь, усшьуеит, – уңсеиқәырхараз уаи-
ааироуп», – атқәа икәшаны игылаз ҳақкәынцәа даарылцит
маха-шьахалагыи капанлагыи аға иайкыс акырза еийаз
Ешыратәи арңыс Кьахьба Нурбеи. Уи акәхеит, инхада-
ицсыда ҳәа иааибакит дара.*

Ихагаха ацқәыырцқәа шытнахуан амшын,
Абахә еиқәышла шыхынцсыла ирзыцшышн.

Апстхәақәа аатгылон хара, хараза,
Анышәнапқәа ирылкъон быжъқәакгы маза:

Ҷаи, абаапс, уабацәа ргәы ноумырхан!
Ҷаи, абаапс, ҳарцыс, хымзгык ҳаумырган!

Руазәк еиқәирхарц итахгәышьян ипсы,
Афбатәи – ипсадгылаф ипшәмара азы,

Алымқәа еидыслазшәа рфыцьягь еиқәпон,
Адгьыл таеылон, уа адгьыл еиқәпон.

Ирыкәшаны игылаз уаф Ҷитуамызт, мап,
Рыхәра тцаулақәа хыртуамызт, мап.

Амахәқәа аерылакны апшатцәкья аеазон,
Ирыцлон азә имчқәа, еазәы имчқәа капсон.

Уи акәхеит, – аґацәгья дынкаҳаит деизкья,
Ҷарцысгы иажәақәа ткьеит – ахыткья!

«Иудыруаз, ашьажәфы, сызшыырц зтаххаз,
Сыпсадгылаф сыкоуп! Уи ауп сегзыргәгәаз!»

... Ҷаибашыцәа жәылон, шыта рцашьягь хазын,
Апшәма дапшәыман, уа асас дсасын.

Ахәхәабжь... агәырґабжь... ахысра... абылра...
Алымҳақәа кыдтца изырәуан Апсынра!

Денис Чачхалиа

1950

АНЦӘА ИАН ИЛЫЗКУ АНЫХӘАПХЫЗ

Анацәа Ран, быхъзырхәагоуп.
Анан, кыр бымчуп Бара.
Сымҕа бшьапатцахь инагоуп,
Сбашьапкуеит, срыцхашь сара.

Сакәыхшоуп, Анан, бшьаргәытца,
Амыкәшәатә зхасыз, Бара,
Зпазатә ацъараҕ дынкыдтцан,
Дыкәырҕацан иршьыз, Бара.

Азҕабреи анреи еицызбаз,
Зтыцхара еицамкыз Анцсха,
Брыкәныхәа хәар еитцагылаз,
Рыххдырреи рылшеи иазырха!

Бырхылацш ақәыпщцәа игароу,
Ханарха, хгәыграқәа рпеицш.
Ахаан иҕымцәо лашароуп
Ибхалашо, Анан, мшаенеицш.

Бныхәапхыз сабылуа стылоуп,
Бытцака стылоуп цәашьшәа.
Анан, агәтыхақәа сымоуп,
Ишәартан избартоуп рылтцшәа.

Анан, хтагылоуп ашәара –
Хазы-хаз ҳаицәызуеит жәларак.
Ҳалацсоуп ҳарт ацсабара,
Ҳаказар бзиан цыарак.

Быхызала ҳаишәақәа шытыхуп,
Ихтыгуп ибызку аҳацшыа.
Анан, акоуп ихәгәтыхоу –
Тәымцъара дгәәкуеит ҳашыа.

Зыдгыл, зыцсадгыл иакәыгоу,
Гәашыа, бырзылцха Бара –
Атцх-лашә мрахәаган иагәылгоу,
Анан Мариа, бара!

Бныхәагатә ныкәызго бҳаигза,
Ибымоуп бара адоуха.
Ҳацхызгы харгамагы ееизам,
Кыр бымчуп, Анцсха, ҳаикәырха!

ЦАГӘЫРҒА

Хысроуп.
Акәкәәхәа еилартцоит ахацәа.
Диит ауафы итацкәым-хәычкәа ратцәа.

Ихысуеит ахацәа,
Атцей изҳаны
Хысбжык иаҳаргы
Дкамларц дырҳаны;
Ишәақь аакыдпаан
Жәылара дцарц,
Дтахозаргы –
Рацхыа шәфык таирхарц.
Асаби дтцәыуоит
Уа иазирхарцаз –

Дхатцахан
Дтэьуо ахаан дкамларцаз,
Илағырз уаха уафы иимырбо,
Ианамух, дангәәкза –
Игәатца итацсо.

Хысроуп.
Акәкәәхәа еилартцоит ахацәа.
Диит ауафы итацкәым-хәычкәа ратцәа.
Игәыргъоит ахацәа –
Ацсны, Ацсынтәыла
Дацлеит атцеи
Изыхъчаша гәышпыла!

СЫҚАЛАҚЬ (Ашәа)

Умра лбаауеит шьхала,
Умза зхытцуеит мшышла.
Укәалы-кәацъоит тдыхла,
Уцырцыруеит ынла.

Сықалақь Акәа,
Уара уоуп сзыргәәкүа!..
Еигъу саҳәазом насыц
Сықанатц абрака!..

Сара сықалақь, сцъанат,
Сухзызоит даара.
Ҳа ҳаизыршеит аханатә,
Сыцсагыәра, сгара!

Сықалақь Акәа,
Уара уоуп сзыргәәкүа!..
Еигъу саҳәазом насыц
Сықанатц абрака!..

Лиолиа Тэанба

1952–2006

АИААИРА

Мамзышьха, Мамзышьха,
Хбаагэара, хдоуха,
Дықәаҟцеит дцыххаа
Уа уцака аҟа.

Аиааира, аиааира,
Ишьтышәх абирак!
Ацсны пшза ахақәитра
Шәазықәца нак-аак!

Хашьцәа нхытцаа,
Аахытцаа зегьы,
Ацхақәа хышәтца –
Хәиниарцаз лассы!

Уа ухьз ахыхуп,
Ухәынчоуп аинрал,
Гечба дцәырцит,
Имырзит уи икәал.

Мамзышьха, Мамзышьха,
Ишьтышәх ҳа хбирак...
Ацсны пшза ахақәитра
Шәазықәца нак-аак!

* * *

Сшэыцшаала сара ацсуа лхаҕсахьяҕе,
Ицкьоу дунеикаҕе ҕара.
Инымтэаэзо агэыграҕе, агэтыхаҕе,
Инымтэаэзо иахыкьоу азыцшра.

Ипхашья-пхатцо аблақәа ахыччо,
Аблақәа ахьтэыуо игэырөө,
Ламыси патуи ахырышьо,
Шэныкәа, ццакрада шәеимдо.

Сышэпылап уа ашта еиужьяҕе,
Ақыта мөахэастаҕе шыжыы.
Сышэпылап сара ашәа хрыжь-хрыжьяҕе,
Инымтэаэзо салoup абжыы...

Ахауа цкәа иалоу ацсабара,
Ихэыт-хэытуа мазажәак ахәоит.
Шәапыла сыцсадгьыл ашара,
Убракагь саацэыркьан слашоит!..

Шэыцшаала са сахыкәамгы тыцкаҕе,
Сахыкәамгы өныкаҕе шәаанҕас.
Урт зегь еизызгахьейт гәыкаҕе,
Иаггысшьейт еицакрада нцәас.

Ашьац иаттәа, ижэытәу агәара,
Сыцстазаара рыстеит мратцас.
Сыцстазаара астеит агэыгра,
Иныхәо хэычы-хэычла стцас...

Сыкьоуп сара аблақәа ахыччо,
Аблақәа ахьтэыуо игэырөө,
Абзиаггы ацэгьаггы зчычо
Рынасыц сацуп еиөшо!

АПСАДГЬЫЛ – ИХНЫМХӘЫЗ РЫЦСОУП

Арбагытыбжь алыф иахъак
Икәыфует сьдгьыл ашәак,
Иациз ашамта етәак
Сгыҕует иазымгар хәа хцак.

«Шәнеибац» – ихапхьоит хсаркьал!
Иахпейцшужи хапсадгьыл хапхар?
Дашьапкуеит амзафа ан, –
Сышьха казказкәагы, абан...

Улыцха рыта анцәа
Ипагыоу Кавказ апацәа!
Сыцәхалоит, исгәйтцак снапкәа,
Лабжыштцас илеиуа ақәа.

Гәырәала макьана скәабоуп,
Схьаакәа, суазкәа рацәоуп.
«Шәнеибац» – ихапхьоит хсаркьал!
Иахпейцшуи хапсадгьыл хапхар? –

Еигәныфует анкьей иахьей,
Амцапшь ахьсуеит хдуней.
Зтеицәа ршьала икәабоу,
Шьала уфаххует ицкьоу,

Апсадгьыл – са соуп, ура уоуп,
Апсадгьыл – ихнымхәыз рыцсоуп!..

Лариса Макачаа

1950

УСЫЗГӘАКЬОУП, АПСЫНТӘЫЛА!

Аңсуа Аңсны аҗаахьчаа изкуп

Шьала-дала, гәыла-цсыла,
Усызгәакьоуп, Ацсынтәыла!
Уга-ушьха, убыжь-ныха,
Рылцха сыта харантәыла!

Урфаш-трыскәа, улыхь кеикеикәа,
Ушьац иатцәара, ицшзоу ушәткәа,
Абла хызкуа – уцсабара,
Даазоит ацшқа ан лыхшара!

Анцәа усимтеит ус мариала,
Уара уфыхуп хцеицәа ршьала!
Уагьысыхьчоит, нас, гәыблыла,
Ацша, ахьта са сыцәгыла!

СТЦӘЫУАЗОМ УАХА...

Илзыскуеит ацхәыс қәыпш,
Аибашьрафьы зхатца дтахаз
Сныжьны умцацызт уажәада,
Хфьцъагь хайцрымшәо хайцын!
Лацшыла сеимудеит ажәада...

Аибашьрахь – абцъаргъы ктэын.
Уинахыс сзымтэеит гэырѡада,
Есымшагъы умѡа сапшын.
Избанзар, смаѡэамызт уа уда,
Уѣынтэи атцеи сизыпшын!

Хгэыргъо ҳаидымхалт мызкада,
Аѡстаа ҳабжьара дыбжьыст.
Ҳантамтэеи ақыртуа иблокада,
Уи, нас иҳақэкынгъы дхыст.

Узбахэ сымҳэацыт иахьада,
Псыуала атцасқэа сыхьчон!..
«Иааргада? иааргада? иааргада?» –
Сыѡны зны агэашэ ашќа сцон.

Ҳаштахь иаатаргалт сакасак...
Уан рыцқа артэаа аатлыргеит.
Са сакэзар сахьгылаз, сыбжьы ытцак
Сшыҳэҳэоз, аќэада сагеит.

Ҳчараѣ иумҳэози: «Ҳа ҳада
Дарбан игэыргъо абас?!..»
Ааигэамзи ианырҳэоз «Радеда»,
Иарбан шыта иузырҳэара ашэас?

Уќоуп, убжьамзит хабарда,
Ааи, уацэымзит Апсны.
Умаѡэамызт упсадгьыл-упсада,
Унышэнапгъы ылухт аены.

Стэыуазом уаҳа, иахьада –
Уатцамхеит, удгьыл ухьчеит!
Афырхатца дыпсит ҳэа зҳэахьада?..
Утэѡаншыапгъы мызит, инхеит!

ҲАИЦЫЗААИТ!

«Аамтала бынсыжьюеит, бымгэырфан,
Абцъар кны Сыпсадгьыл сыхъчароуп!
Схынхэыхуеит, ҳаиқәшәахуеит, нас бымшәан,
Аиааира, Аиааира аагароуп!

Аиааира – ҳаззыгәшьуа – нагзахар,
Ақәылаф наф дықәца дыпқахтар!
Стахозаргь, бымтцәыуан, бымцәабан,
Сыдгьылаф са снышәнап фалозар!»

«Ухала усзышьтуам, изузом, –
Арпызба ацхәызба длыхъчароуп!
Ҳаицызааит, ҳаицызар – са сшәазом,
Анафсгьы ҳагәтыха назароуп!..» –

Ацхәызба еитцамха дааццакын,
Арпызба днылмыжкит ихала.
Абас ауп ақәыпщцәа Ацсназын,
Аиааираз ахымца ишафала.

Мариала иаҳмоузеит ҳара Ацсны,
Ҳгәымшәақәа зықьфыла рыпсақәтцоуп.
Иаҳхаштуам, иаҳхаштуам зынзагьы,
Иҳацуп назаза, ифырхацәоуп!

Даур Зантэриа

1953–2001

* * *

Аапын ыкан, аха уигы сзымышъчеит,
Апхын ыкан, аха уигы сыщэцеит, –
Схэыцрақэа зегъ абыгъ ѳежъқэа
ирымыздеит,
Аха уртгы ғышэшэаны икацсеит.

Аптхэа еимкыара иалызбаауеит ашьха:
Асы лбаазаны иауит абар!..
Истахытцэкъам схэыцрақэа гэыгэтажъхар,
Сымч сылшара баша инкабар.

Аатрақэа сышрывагэырѳо мзызда
Сымшқэа кэйтза ииасыр стахзам.
Истахуп асалам шьарда рыстар
Ажэцарақэа,тэамѳахэ змазам.

Истахуп абзиабара амца
Сашэа исхэо ажэѳан ахь иагар;
Истахуп мышкы зны амза амтдан
Сынасыц тыцк хнахыр...

* * *

Бзиа бызбоит,
Амшын иахэларшэу абырлаш цырцыр еицш

Бсахъа схэыцра иахъаларшөу.
Ба бхаҭа багъааигөоуп, багъыхароуп
цхызшәа
Сеихалоит бара бахъ,
аха сзымназеит, иамуит.
Ибызфэстып схәан, сыбжьы сызтымкааит.
Жәәан аҕынза бышьтысхыр сҭахуп,
аха ирылшом снапқәа.

Сгәы бара ибыстахьеит усгъы,
Сажәа са исзынхеит,
иҳәазамкәа.

... Шаҕа хъаа арфыхозеи тҭхы мыжда!
Алашьцара иалакнахау бценцьырқәа
Рыбла тҭкәикәа еихмырсыҕызо
исҭәцшуеит...

Бзиа бызбоит...
Ауаа санрылоу, цәажәарыла,
ччарыла сгәы схасырштүеит,
Схала саныкоу – бысхъаауп.

Мшәан, цьаргыы сымцазеит,
Блатцыхәала баасыпхьар –
схынхәуеит
сгәи сыҭси рахъ...

* * *

Иарбан сеипхъышышьаауа
Ацша тынч узцо,
Са сгәы мыжда ицшаауа,
Шымтәо умбазо?

Иазырха, сгәы утымхакәа
Уеқәышышы ушьтал,

Мамзаргъы ашымхақәа
Фартынны урхал!

... Аха ацша кәандаза
Ус ишцац ицон,
Абжьгъы еинаалаза
Слымхақны иаазон:

«Сара сами иразоу
Адгъыл цха ацсыц;
Агағанза сзыназар,
Нас убра сыцсып!

Уажә ашыацра снылатәан,
Ахцәы иатцәа спейт,
Абгъы цшқақәа срылатәхәан,
Ашәа ссир дсырхәейт».

Владимир Зантэриа

1953

АБАС, АУАРДЫНШЫТРА СЫШХУ...

Разны мақан Бзана зкэыршоу
Адэхэыпш иатэа сныкэлап, имшацкэа.
Ахаан срымбазацшэа, сцъашыо,
Изыџза иаагылап хмархэацкэа...

Цшык скушэа, снап аштэақэа еихышыуа,
Рааигэа саннеилак – сырдырып.
Изызымкуа, рхы ыышытых ицшуа,
Сыгэхэааганы, урт аакыркырып...

Алахь ачашыара гэзны,
Ус цшыаала, аетцыс хэыц снапыртып.
Нас, ауардыншытра цшааны,
Ишызулац, Бзанагы снырсып.

Нахьхынтэ, адэы атыхэантэ цъара,
Ркэаркэарбыжыкэа ааџлап хкамбашыкэа.
Алымхақэа кыацэза ха хла,
Ашышыкэа ртыџрақэа ирташлап.

Сцалап ус, суардыншытра сышху,
Шыжы инаркны – хэылпазынза.
Абас, ауардыншытра сышху,
Цсраенынза, цсраенынза, цсраенынза...

Абас, ауардыншытра сышху...

УАРА МҘА ХАРАК УҚӘУП, САШЬА!..

*Зацьал зхыццакыз ашәкәыффы
Даур Зантәрия игәлалашәара иазкуп*

Уара мҘа харак уқәуп, сашья,
Уартмак уазқәынтца... АангыламҘа умазам.
– Мачк уаатгыл, нас, сашья, уцсы шья!..
Саргы сыгәтыха засхәо хәа уаф дсымазам.

Зны усцәалазуеит Москватәи аурт,
Ужакьа аршлазшәа збоит зны асытәхәа, –
– Уцсы ааитак, нас, мачзак, Даур! –
Уааи, хнейдтәалан хәицәажәап ашышьыхәа...

Убжьы тахәәеуп. Ихәашьуп улакта.
Угәтыхақәа рыццышә тацсоуп утытыныжәга...
Цхызла, цхак уқәлан унеихуан ааигәа,
Улақта исанахәон: «Шәсыцхраа, сырыжәга!..»

Атхәрцәхәа саакәтәар, нахьхьи, хараза,
Дәхәыпшк атцыхәан сылапш ухьзахуеит...
Уартмак уазқәынтца, цсааитак камта,
МҘахәаста кьалак ианыршәлан уцахуеит...

– Мачк уаатгыл, нас, хәицәажәап, сашья!
Зны ханқәыпшыз еипш «Амраф» хнейдтәалап.
Ҙымтзакәа тәыцақәак шытаххып, сашья,
Икам ратцәцахәгы ххәап иныхтәалан...

...Ҙапхья сышка ихынхәуеит са сыбжьы,
Атцлашыцаиалазыадәыгбақәарытәаабжьеипш.
Зегь хаман илеиуеит агәхаштра – азышышьы,
Ихьантоуп шыта схәыцрақәагь,
сыуафыбжареипш...

Дгыыли-жәәани ирзаартуа Даур указшыа,
Ашықәсқәа ниасуеит, псаатәтцас еишьталан, –
– Уцсы ааитак, нас, сашыа, уцсы шыа! –
Ауазеипш, сгәы интасхәоит сажәақәа аамтала.

...Узхыымзас наумданы, уажәабжьқәа ирхәап,
Цхаражәхәәора руп нас уажәеинраалақәа! –
Уа Тамшьтәи атцх уара утанахәхәап,
Цааимбарцас дунеи еибаркыра – ссирк уалархәуа!..

Уқыыцаха мәа харак уқәуп, сашыа,
– Мачк, уаатгыл, нас, сашыа, уцсы шыа!..
...Ишьтрақәланы сышка ихынхәуеит са сыбжьы,
Зегь амәхакны илеиуеит агәхаштра – азышышы...

ХАҚОУШӘА... ХАҚАМШӘА...

Хақоуп ус... хақоуп... хақоушәа, хақамшәа,
Ацәгыагь абзиагь ззеипшу хә хакәымшәа, –
Апстазаара шышылаха ишнеилац инеилоит,
Хартгы ахықәаф хназаанза – хгәәтеилоит...

Зны харфышыызшәа, хақоуп акалашәа,
Адунеи хәқәуп хазхылтцыз дахгәаламшәо...

Хәхдырра аңғыхало, хәахаха-чахалоит,
Нас әацхәа гәхаштрак анакә наххахалоит.
Хақоуп ус... хақоуп... хақоушәа, хақамшәа,
Иацы зны абрака инхоз хара хакәымшәа...

Хнеиуеит ҫымт-псымшыа... ашыац мырқкыцзакәа,
Хниасуеит нақ азәы игәы нмырхазакәа...
Хәхдырра аңғыхало – мачк хәахабыхацлоит,
Цьюукгы ахаан ихамбацшәа хнарыхәапшлоит...

Ҳақоуп ус... ҳақоуп... ҳақоушә, ҳақамшә,
Ацәгъагъ абзиагъы ззеипшу ҳа ҳакәымшә...
Ҳара ҳцынхәрас Ҳа цьоук атцоуп еидарак,
Даеа цьоук неиуеит иаҲалан Ҳадарак...

Даеа цьоук рышка иҳаршәуеит ахаҳәқә,
ЗымҲа ианысхәда зцәҲа мыцсахкә?..
Нас ҳцәа ҳазтазызои ҳацылауа ныҳәак?
Аныхеипш ҳзацәшәоузеи ҳазқәылаз Ҳыцныҳәак?..

Ҳақоушә, ҳақамшә... ҳақоуп, ус ҳақоуп,
Ҳазегъ мышкызны ҳахъеиқәшәо цьаракоуп...

Сергеи Агындиа

1953

АЖӘҘАН ЕИЛГАМЫЗТ, ИХӘАШЬЫН АЛАҚТА

Ажәған еилгамызт, ихәашьын алақта,
Абга еипш сыңхарсны исышьтан еиҗа!
Срылахеит, изури, сырфоит уажә раҗәа...
Ацсырт сара сами, – сишазар анҗәа!
Абгақәа схымзарц сшьамхы сеасыргоит,
Рыламыс ызхьеит – уи алагь иҗоит.
Ғыцны ахьяақәа цәыртцеуеит иахья,
Сыдгьыл ахәрақәа мжьыжькуеит җацхья.
Исыхъзеи, сышьтыхны сагомашь ацша?
Жәғанәҗ иабақоу зегь збартоу ихыцша?
Ацсадгьыл сзишеит, сҗәыцны сахым,
Ақәцароуп иқоу, издыруеит, сазәым.
Хақәитрада, иааирада ашәабжь газом,
Башаза игәыҗеуеит, сыдгьыл сшәизом.
Ацсырт соуп, ижәдыруаз, ишәызто агәыхь,
Анҗәатцәкья сибартоуп – дықазар хыхь!
Ажәған еилгамызт, ихәашьын алақта,
Абга еипш сыңхарсны исышьтан еиҗа!
Сишь, ишәаҳама, асаркьал бжьқәа гоит?!
Аалзга ахықәан ахызатцә кацсоит...
Ажәған арзызоит адыд абжьы,
Учҳара хытцма, сыцсадгьыл уажәы?..
Ажәған еилгамызт, ихәашьын алақта,
Абга еипш сыңхарсны исышьтан еиҗа!..

АСАРКЪАЛҚӘА РҒЫТБЖЫ

Асаркълалқәа рғытбжы, –
Азаза илацсо шыжы,
Иаха ирцәамыз ацәашы,
Сахьугзома сыгәтакы?

Дырмит дузза идоуха,
Ашьтыбжь хаара ансаха,
Ажәа еипшхеит ашәахәа,
Ацсны агәтан ианкацха.

Аамта зиас, ухаткы, –
Иеыжәу ацшалас агәыхәтәы, –
Сара исызуахәом «уааццакы»,
Унапы иангәышьоуп сыцсынтцры.

Амра ацыцхьқәа былуеит,
Амза сшачацшьо слахәуеит,
Ажәфан аблақәа гәыкуеит,
Сышқа амаалықь даапшуеит.

УРТ АБЛАҚӘА

«Смерть придет, и у нее будут твои глаза».
Чезаре Павезе

Урт аблақәа – ацстазаара ацсы,
Урт аблақәа – ашьацра, адәы.

Урт аблақәа – ашьхара, ахапы,
Урт аблақәа – амш ахәатәы.

Урт аблақәа – иеыжәу икамчы,
Урт аблақәа – ацсызқәа рызтачы.

Урт аблақәа – аацын аҕытыбжыы,
Урт аблақәа – аҕара агәынқыбжыы.

Урт аблақәа – абнара атцәтәабжыы,
Урт аблақәа – асаби ибжыы.

Урт аблақәа – тагалан, ақәаршафы,
Урт аблақәа – атаца, афны.

Урт аблақәа – азынра, асырхәы,
Урт аблақәа – ауафра, ахәатәы.

Унан, ацсра сыблақәа ухома,
Сыблақәа схыхны – иузгома?..

Виачеслав Цытанаа

1955–2005

АТЦХ АЦСЫ АШЬОИТ

Атцх адэы иатцэа инахчнылт,
Ацсы ашьарцаз хамтак.
Ажэџан атцаџ амза аатгылт,
Иагэытцак етцэа гэартак.

Атцла рымахэқэа нхъашьшьит,
Рыжэџахырқэа тцазшэа.
Сишь, чыт бжъык сназыцшит,
Апаткэыр ааикэшэазшэа.

Сшанхаланы сырзыцшуан
Сџапцхъа асахъа ссирқэа.
Ажэџан лакэаџ ипыруа,
Ихалон апца црышқэа.

Сгэы насыпла итэы-ипца,
Сгэыргьон џымт гэаныла.
Сқэыцшра иацэымзан еилыхха,
Еимхэыц қаруан имцаха,
Азаза ахэоит уахынла...

ШЫЫЖЪ ШЭАЦШЪ ЁАЗНЫК САПЫЛАРЦ

Аетцэа, италаз икаууа,
Атцэыуабжъ ухыцсаанза,

Угэы атцанза итыцсаауа,
Иууша узгэаагзом.

Унхоит абас угэы пшаауа,
Амач-аду, зегь гэнугоит,
Амца акызшэа згэы еилшаауа,
Ашэацшь шыжьыла уапылоит.

Уи ртысит удгьыл адакэа,
Хэылц шэацшь ацсы иахьзарцаз,
Иуцылт ирхахан анапкэа,
Уаргь ахаан умцсзарцаз.

Еилыскаартэ урт зегь саамта ааит,
Саамтагы – цсраенынзоуп.
Уаха аетцэақэа икыдышэшэан иаауа,
Рцэыуабжыы схыцсаанзоуп.

Иаауеит урт жэфанахьтэ икаууа,
Аҳауае рыцсы таларц.
Амца акызшэа, згэы еилшаауа
Шыжь шэацшь еазнык сапыларц.

АРФАШ КНАҶА АБЖЬЫ

Схэыцра ахы старца
Саатэеит сеикэышышыы.
Игэхьяазгоит, аха, ишца,
Арфаш кнаҶа абжыы!

Иснарбон атцас,
Ицон уи хланцы.
Ацстазаара ашэатцас,
Иазынхарц азы.

Сгэы ахэонатц абас
Арфаш кнаҶа абжыы,

Егъсыхъуам, мап, зынзас,
Шэынсыжьзаргы шыжьык.

Мап, сцазом хара,
Ишэыцзаауеит сыңсы.
Ишсыцыз еипш ара,
Арѡаш кнаѡа абжьы.

Вахтанг Ацҗазоу

1958

СЫРХЫШЬНА КНАХАЗ

Сырхышьна кнаҳаз,
Игәғәаз ахәыблы,
О, иҗамыз гәнаҳа,
Дҗалап агәыблҗы.

Еиқәыз схәыштәарамца,
Сыҗнаҗа зырпҗауа,
Исықәмыз гәамҗра,
Хьзи-пҗеи сырҳалап.

Сырхышьна кнаҳаз,
Еиқәараз ахәҗа,
Мшәан, сзыҳәари уаҳа!?.
Илашаз сыҗнаҗа...

Сырхышьна кнаҳаз,
Ижьакҗар аузом. –
Икнырхыр, ма икаҳар,
О, сҗынҗыҗы калазом.

АЦҗА ИНАЛПҗАЗ АШӘАХӘАЦ

Ацҗақәа ажәфан рҗәахызарҗь,
Адҗыл амра иазпшуп.

Ажәџан цқъахарц аҫахызаргъ,
Амш еилгар, – илашап.

Амра цхашья-цхатцо ицәырцуам,
Избо еицшым ацхыз.
Ажәџаан агәыгра ацәызуам,
Ацта шхылаз инхытцп.

Иапшаазар акәхап еимкьарак, –
Иашьтан, амра цшаауан.
Иалцхеит, иаанамгеит кьарак, –
Ацта хгәы тнашьаауан.

Мап, уажә аптақәа цхьацам,
Аха амроуп ацъжәара зтәу.
Иқәыцхеит гәыгра-шәкы ацны,
Згәы цшқа цхарала итәу.

Снеиуеит баагәара дук сәадкыл.
Ацта иналцхаз ашәахәац
Ақамеицш иаларсуп адгьыл.
...Тынч ихәуеит амархәац.

АШАРККАМҢЕИ АРБАҒЪҚӘЕИ

Ашарккамтаз
 арбағъқәа еикәҫыртуеит,
Алашара ықәлоит адәы,
Ашарккамтаз
 атцхи аетцәақәеи еицырцуеит,
Амзагъ наскьоит еикәатәы.

Ашарккамтаз
 арбағъқәа зыргәыргъои,

Ацәа хаа иалхуа зегы?
Ашарккамтаз
 бзиарак иақәдыргәығуоу
Анацәа, – итачацахьоу згәы.

Ашарккамтаз
 оуматцәкьа рыхтыргоит, –
Рыбжьы цар, о, ражәа рҕабоит,
Ашарккамтаз
 арбағьқәа рыбжьы тыргоит,
Ашарагы дырласуашәа рбоит.
Ашарккамтаз...

Енвер Ажыба

1958

ИСЫЦРЫМТЦУА ХТЦЕИЦӘА РЫБЖЫ

Хаштра ҳа иҳақәзам,
Еснагь ҳа ҳабзоуп.
Ҳхарштрагьы ҳақзам,
Ҳазхьымзас – ҳхазоуп.

Ҳазхьымзас зегь нҳажьит,
Имачым ҳзыхьзас.
Цсадгьылда инҳмыжьит
Аира-аазара иахьзас.

Имиц ргарақәа
Ҳнапала ичацоуп.
Имиц ргарақәа
Ҳшьала еиқәырхоуп.

Ирымхәац ашәақәа
Цсыс ҳа ҳархоуп.
Ирхәахьоу ашәақәа
Ҳдоухала ихьчоуп.

Ҳнышәнап ҳазгәытцоу
Ҳа ҳала ирпцоуп.
Имачзаргьы иахьытцуа
Ҳашәхьейт, ҳағәғәақәоуп.

Ҳақоуп, ҳа ҳбаашқәоуп,
Шьта иҳалкьазом хык.
Ҳақсадгьыл ҳагәашәқәоуп,
Иңеуам даеа знык.

Уи аартра ус баша
Иаутәкьом шьта, мап.
Ииуа, уатә иззҳаша
Уашьтангьы еикәдырхап.

Хаштра ҳа иҳақәзам,
Цсра-зрагьы – убас.
Атахара анакәха,
Ҳацылт хатцатас.

Имиц ргарақәа
Ҳнапала иаҳчацеит.
Имиц ргарақәа
Ҳцәашьқәаны хрызқацхеит.

СЫЛАХЬ ИАНУ СЗАНЫХЗОМ

Сылахь иану сзаныхзом,
Егьа зургьы, егьа сҳәаргьы.
Сгәатцәа иалоу алсхыр,
Имжбыжькхар ҳәа сшәоит.

Иказааит жәлар рзыхь,
Сара сзыхь табаргьы,
Ацстазаара март мзеицш
Шәынтә еикәашәоит.

Ашла ишьыжь дшацыло еицш
Зны сгәырғьоит,

Ғазных, уи абырг
Ишьамхқәа реицш скәадахоит.
Аацынра иазыцшу
Ацсабарейцш, зных сгәыҕуеит,
Имиц ахәычы ихыз еицш
Исзымдыруа ак сырххоит.

Иниас ицаз сара
Сшәышықәса иатынхаз соуп,
Уи иснатаз ацхеицш
Зны ихаауп, зны сашьуеит.
Азыблара иххалаз
Атцәакъеицш сеигәыдтцоуп,
Иахья са стахаргы,
Уатцә зны схынхәуеит.

Схынхәуеит даҕа шәышықәсак
Аблақәа сырхылан,
Иҕымцәааз акәиц еицш
Цсы-цхак са ишысхоу.
Сызхылтцыз ирхаштхьоу
Шәты цшзақәак сышрылоу,
Саарылзшагы гәыблыла
Сара истынхоуп.

Сылахь иану сзахыцазом,
Ус са сымфасуеит,
Аетцәақәа зхылацшуа
Амфасфы сихьыцшны.
Адуinei ахасрақәа
Сзырцәымцеит, исхасуеит,
Уи акәхап сагызыжәымбо
Цьарак сааизганы.

ҒАМҒАК

ҒамҒак ахауа. Ацсеивгараз – ғамҒак.
ҒамҒак азыхь-пшыа – ацқара анрыпхтәу.
ҒамҒак инахықәхәаны измам дағамҒак,
ҒамҒак ашыацқя – ацсадгьыл аңыхтәу.

ҒамҒак азаза цәыкәбарқәа еизганы,
ҒамҒак ашәахәацқәа – антцас иразны.
ҒамҒак агәы ацхара – ахьяақәа ирцәырқьал,
ҒамҒак аччапшь – азамҒақәа ирғал.

ҒамҒак ацстазаара – ғамҒак ацсрагьы,
ҒамҒак урт рыбжьара аамтахаак.
ҒамҒак инахықәхәар, еиҗахгьы ғамҒак,
ҒамҒак – реиха ианшәартәу ашәахаак.

ҒамҒак ахауа. Ацсеивгараз – ғамҒак,
ҒамҒак – ауаф иаамта ашәага-зага.
Ғазшаз ханишоз иҳаимтеит ғамҒак,
Зегь ҳкылхны ҳаашьтуп ахыртәага...

Екатерина Бебиа

1958

ШӘХЫНХӘЫ, ҲАШЫЦӘА

Азәазәала шәеишьтагыла,
Шәаауеит шәыдггылаһь шәхынхәны,
Ахышьтра иқәлеит Ацсынтәыла,
Амрагь шәцылоит игәыкны.

Шақафы ари амш иахымзада,
Шақафы ирзымбазеи р-Ацсны.
Рыдггыл ишазхьуаз шақаф нхада,
Цсадггылда, итәымуаны.

Шәара иҳашәтар харт азцаара:
Излашәылшеи ара анхара?
Ҳара ишәахтоит атак гәытшьаага:
Иҳагмызт агәәкра, агәырәа.

Ҳбызшәа хамхны, нас ҳардысны,
Зны хдырдагәарцггы рызбеит.
Ҳажәла хыхны, ҳажәла еитарсны,
Ҳаццышәха ҳадггылаә ҳқацсеит.

Ҳахьзқәа рыхын ҳадггыл ссирқәа,
Тәымхьзын ҳадггыл злахырчаз.
Илеиуан ҳажәәан алағырзқәа,
Ҳадггыл акәа итацсауаз.

Ижэдыруама, харт хшанысыз
Ахьцшымраз ашьамфа тшэа.
Акэаца-фаца ха хшафысыз,
Хцеицэа рыцсы ахтынтца.

Рхы зкэыртцаз ха ххыпшымра,
Иахья лабфеаба иахбеит.
Адггылаф ипхозар хамра,
Хэыцгы-дуггы еикэдырхеит.

Ари адггыл шэа ишэыдггылуп,
Шэыжэла арака илашэтца.
Амца шыра иалтыз дггылуп,
Иадышэхэала шэлахьынца.

Доухамчк хацын жэынгы-фангы,
Доухамчк хацуп иахьяггы.
Хееидахкылар ажэытэггы-афатэггы,
Хцеипш ссирхоит еихаггы.

Шэхынхэы, хашэцэа, шэа ишэыдггылуп,
Знапкэа рхахан ишэзыпшу.
Хашьха дукэа шэывагылоуп,
Иатцэарала ихырку.

УХЪЗ УЖЭЛАР ИРЗЫНХЕИТ

Сергеи Багашиь ихъзынфылоуп

Ушькыл кырца рибартомызт,
Ушуафгэыразыз баны.
Ражэа псыда еигзазомызт,
Ажэа рыцын ихыркны.

Аха уара урт урхысхьан,
Урт урафсхьан ирацэафны.

Амѡа тшәара уа уанысхьан,
Уа ууаѡра ҳаракны.

Егъа жәахьанта рхәаргъы,
Атак зныкгъы иҕаумтцеит,
Агәыцжәара уақәдыршәаргъы,
Гәыла иугеит, адәахьы иумхәеит.

Ажәла дукәа ушырхылтцшътроу,
Изныкымкәа ишьақәургәгәеит.
Апсуа хатца ишихәтатцәҕьоу,
Ухьыз ужәлар ирзынхеит.

АМРА СЫЦУП САХЬЦАЛАКГЫ

Амра сыцуп сахьцалакгъы,
Амра агәылапхоит сызҕеу.
Амра ахылтцуеит сзыхьзалакгъы,
Мрамѡоуп сыдгъылаҕ сызну.

Амра сыцуп, избан акәзар,
Амра иаазаз сцәахәа рызкуп.
Урт адгъылаҕ рышьта нхазар,
Рдунеи мраны ихыркуп.

Амра шәыцыз, амра шәхылтцла,
Ғашьтра инықәлан зкалам зкыз.
Шәымралашан ҳадгъыл шәнықәла,
Шәцәахәа ауаѡы лаша изкыз.

Ауаа лаша ҳадгъыл иақәын,
Мрашәахәаны араҕа ииз.
Рыцсы зқәыртцаз ҳадгъыл акәын,
Уи абирақ шьтыхны ишәкыз.

Валентин Кәәғәаниа

1959

ИМИЦ АМШҚӘА СЫРҢОУП...

Угәы нзырхада, иупхада,
Убла ихытцуам хьааи гәырәеи?
Утынхадосуәа узырбада,
Уахаштызшәа адунеи?

Шцәытцашоурогы иахьала,
Убаә улыпсаауеит – хьтоуп,
Улапш кыдхалеит ухала,
Нак ахара – угәыгыртоуп.

Апсаатә рашәагь зных уардагәоит –
Рхыгаратцәкьа мчуп, имчы.
Цстазаарак, хытхәааушәа, иугәоит,
Иахукааит гьамас? – акамчы.

Иарбан цхызу, иарбан хәыцроу,
Хатала ухтазкуа фәкьәфас?
Нас, иухәаруеи, иарбан зхыцроу
Ухшыә иапгылауа: «уаанфас!»

«Ашара, иахзеилоушь, – угәы утахәыцуеит, –
Еиуарак хәа аханатә?»
Абыржәы указшьа нахукааит
Атынчра – иаанрыжьыз апсаатә.

Ак сзалоуп хәа уазыцшзамзаргь –
Амш иагәылпхаауеит мрак.
Аацынрак адәы иаҫаазаргь,
Ухаҫа уҫаршәыхуп дамрак...

Убасшәа сыҫоуп саргь иахьала:
Сыбаф сылыцсаауеит – хьҫоуп.
Зәыр сибома?! Маза, схала
Имиц амышқәа сыртоуп!

* * *

Ғаха-ғымтроуп уажә хабжьара,
Ҳаибабом, иаххоуп ашәшьы.
Сықәҕьан сыҫоуп сара сшьара,
Слымха иҫафуам амш абжьы.

Исхәаз ажәа цсы ахазамшәа,
Цәала цәажәаран ибшьоу?
Зегь еижьагоуп, бхәоит, быхәмаршәа,
Мшәан, нас, иарбану ицшьоу?!

Хыхьуп, гәыхьуп былабара,
Бымбара акәзар – уигь гәырфоуп.
Зәыр дашазар ацсабара
Нцәахшатцас – убри ба боуп!

Снеиуеит иаваршәны гағала,
Снеиуеит, цәызда, сыцшаауа.
Амшын цәажәозар ба бғала?
Ацәқәырц сзаиуеит ишьқьыруа...

Сықәҕьан сыҫоуп сара сшьара,
Слымха иҫахәмаруам быбжьы.
Ғаха-ғымтроуп уажә хабжьара,
Бызбазом, исхоуп ашәшьы!

* * *

Садызгалеи, садзыцхъалеи,
Садызжъалеи цъоук ркэакъ?
Ариабжьарак сыцхыз далоуп
Аапын иамазкуа тыцхак.

Сазыцшзамкэа, ус машэыршэа,
Еикэшэоит хамоақэа цъарак.
Слаоусеит, дсаоусеит, слызгэамтазшэа,
Икалташам, мап, зыцшрак.

Пшьшьаала днеиуеит лныкэашэала,
«Указ, сымш!..» лхэарашэа.
Ах, ишпасхэари ажэала,
Дысгэапхоит уи уамашэа!

Данызымбо, исымоуп гэалак,
Избарц сашьтоуп лхабар.
Аапын гэыргъахэ леагэылак,
Аа, дахъааиуа лара, абар.

Сықэра зықэроу уи дрызгэагом,
Рхы-рфы икэызбом гэыроак.
Сарах сымши сытци лшатом,
Тынчра сылтомеи зынзак.

Иаххылацшхэу, сзадупхъалои,
Сзадужъалои цъоук ркэакъ?..
Аха ишпазуеи, сгэы сзеикэхэалом,
Цэгъа дысхэыцыртоуп тыцхак!

Зураб Цьапуа

1960

СЫДГЫЛИ САРЕИ

Сыдгыли сареи ханеизынха –
Ацсы сылалт,
Сыцсы алалт,
Ашья сылалт,
Сшья алалт...
Сыдгыли сареи ханейкэгаха –
Нышәуп –
 цсысгы,
 шьасгы,
 ихалоу!..

САҢАНИ ДХАХАЛАП, ДЫШХАХАЦ...

Гәапшхәыцьхәа дхахо,
Саҗанеи-Гәашья,
Аеыфхәа дықәцало,
Саҗанеи-Гәашья,
Бзыц ацшахәа днавалеит,
Саҗанеи-Гәашья...
(Жәлар рхәамтаһьтә)

Саҗанеи дхахоит дышхахац,
Лдарды аххахәа игьежьуеит,

Зықь уаса ирықәтцыз лхахан,
Рха, рчышь еилырга дгьежьуеит.

Бхахала, Гәашья, бхахала,
Бхынап шытахьҕа ибмырқәацан.
Зықь уаса ирықәтцыз хахала,
Ббырфын хац мыцхәы ибмырххацәан.

Сыдгьыл-шыац иатцәа-ласа,
Саунау лылу, Гәашья лдарды!
Иухыцсааз рыбаф уцсы ианалоуса,
Ицсхьоу зегь иухартцеит рыцсы.

Саргы мышкызны ус сноухызаар,
Унасыцсаа уцар ҕалап.
Аха агьежьра уаҕызаап,
Снышәнап цсым-бзамгы игьежьлап.

Сағанеи дхахалап дышхахац,
Лдарды аххаҕәа игьежьлап.
Азқьышықәсқәа рымшқәа хахан,
Рха, рчышь еилырга дгьежьлап...

АХӘЫЛБЫҒЕХА

Ажәәан алагырз тыкәкәә,
Ахәылбыҕеҕа ақәа аныхкәә –

Адгьыли ажәәани ршара
Ахьгәы маҕа намҕатца,
Амра цхныга – ажәәан аблагә
Иаалцит алҕақ цстхәақәа рыбна.

Ацардеицш ацсабара аатит,
Ашьхыцгы ашьталт амати.

Анатоли Лагәлаа

1961

АРА АПСУА ИҖЫ АПХЬА ИЦАЛАРОУП!..

Урт рымѡақәа еихалоит, еихытцуеит,
Рхы иахьынташәо инықәланы ицоит.
Иахзеиғу дызустада, ихәыцуеит,
Иҕазшьа баапсқәа иаразнак ирцоит...

Аха зегьакоуп дара рзыхәан,
Ус баша рдацқәа дыргәгәоит...
Ирыт утахызаргь җыпныхәа,
Ирзеиғу акы ахырбаша еихоит...

Уажә ирбама сеидру апша ахьасуа,
Еиҕах иаадыртуеит дара рхышә...
Җа хҗеиҗыка ус узацәхасуам,
Җа халамыс узықәтдом укышә.

Җа иҕақәымшәо дарбан ҕазшьала,
Җахьынхалом зынзак азәы итәы...
Җапсадгьыл кәабоуп хара хшьала,
Игеит хәага наҕ ицсгатәы...

Шьҕа хадгьыл иацәымғу камлароуп,
Шьҕа шәытак амоуроуп хбызшәа.
Ара апсуа иҗы апхья ицалароуп,
Мацк ахы шьтых, иҗырбашәа!

ЗХЪААҚӘА ЗГӘЫ ИТЦАЛАЗ...

Азгабцәа сафсуеит иахъак илахәыхза,
Азы ихшәылоу атцааипш, рыба тыцьцьоит...
Сгыланы срыхәапшуеит урт санырхъымза,
Сгәала сынмырцшзо, анкьеипш сыччоит...

Икан урт лафла рхызегь антыскъоз,
Апроспект зегы хамчехакны харт хананыз...
Нак инахдыртцуан заа згәы зымкъоз,
Ма зынза инамцхәны уа згәызеаныз...

Етцәацаа акакала зны ирыцхьазахуан,
Нас дасу иқәнагоз иетцәахә ршон!..
Изтахыз ззымхоз жәфанаф дназахуан,
Ма иоурц азыхәан дықәпраан дкәашон!..

Зных ххәычра хиаины цшьяала хәицәхасуан,
Иргәагьуаз ссирын ускан хнапқәа!..
Даргы иртахзамызшәа нак ихагәтасуан,
Ихааза иштыцсауазгы аабон урт рыгәқәа!..

Нас фыцьа-фыцьала цшьяала хнеиааиуан,
Апальмақәа рымтқан ейбаххәон мазак...
Зны-зынла хачкәынра цшатлакәны иахзааиуан,
Иахмыркъакәа ианахгәагьуазгы ыкан гәызрак!..

Сгылоуп уажә цшьяала амшын ду схыцшыло,
Адәаф ибылгьо алымқәа реипш,

ацәкәырц ыырбоит...

Зтаацәа аоны икам, мацк идыцшыло,
Зхъаақәа згәы итцалаз, сиеипшушәа збоит...

АХА ХАРА ХЪЕИЦЫРЦУАМ!..

Ацъмақәа срыцын, усқан схәычын,
Исхытцуааз рацәакгы.
Цъара иаамџахытцыр, ирықәшәон ачын,
Избон иахьцалакгы...

Зғабкгы лызар убрахь иаалцалон,
Тынч илырхәырцаз...
Ранацәа рыкаабжь харантә игалон,
Уахь ихынхәырцаз...

Аха ла ллейшәа даара ицәгъан,
Аџ итцалцалон!..
Ара ахаскын еитцәагь уамашәа ицқъан,
Игәырғьатцәа ихалон...

Са сыцъмақәа урт аарбаны ирымуит,
Ртәыџа иахадыршәуан!
Зынза ишаҳмаҳауазггы дара ркәйтшәит,
Азы аныдлыржәуаз.

Хә ҳацъмақәеи ҳазари еилалар стахын,
Нас ҳаицыхәмарларц...
Уимоу иаазгеит ахаскын сырхын,
Цытрак иадхаларц...

Аха лара еразнак лқьышәқәа лырчын,
Икастцаз лгәампхеит.
Апсык ауп исыгхаз исамхақьарц счын:
– Ибыцдалеи, дадхеит?!.

Исхәаз убриақара дарччеит лара,
Лызарггы лхаштит!..
Сыцъмақәагь зибнақа идәықәлеит хәра:
– Уахь еиғъзар гәашәти!..

Аамтагь шҕацәнеиз ҕамбеит хәылцазза,
Амзатцәкьягь цәырцуам.
Сыцьмақәеи лызари еиламлеит зынза,
Ҕаргы ҕзеицырцуам!..

Саида Делба

1965–1992

* * *

Инхажьада? Зегь хцамтаз азэ дынхароуп.
Азэы ирцэароуп ацыхэтэантэи ацэашьы,
Азэы имала ицэаара хнахьыпшлароуп,
Азэы ирхэмарроуп ацыхэтэантэи аеы.

Инхажьада? Азэы хашьтахьгы дынхароуп,
Хатгэын гэык иаирклароуп ацэашьы,
Ицыхэтэантэихаз ашэатцэ́кьагь ихэароуп,
Ицыхэтэантэихаз хэхьзкэа хэаны.

Инхода алашьцарақэа ирынхало?
Азэазэала хазфеитлароуп ханцо,
Азэазэала хадс-цырақэа зыдхало,
Азэазэала – зыда ххарахо.

Адгьыл-хэафеы дгылан дахзыпшлароуп,
Ицсымацароу ацыхкэа тагзо,
Азэазэала хэхьызкэа ицалароуп,
Анышэ хьшэашэа ашэт хьшэашэа нахоо.

* * *

Шэысхьымтэыуан имтэыуац,
имгэыршоац бгыцкэак,
Са сакэзар шэа шэылабжыш уаха истахзам,

Шөымтдөуан дыңсызшәа зхы
зхаштхьоу насыпдак,
Са сынасың еиғу насың қамлазақ.

Сыңсызарғы сыңсит сара сыдгғыл санықәны,
Сшәа цқәа цөыкәбархан са сзыхьқәа ирыхьзеит.
Сыңсызарғы сыңсхьеит сара сышьхақәа нықәны,
Сышьхақәа рымтқан мөагәылган сынхеит.

Мөахәастан сырғысуеит мөацәгәа гәырөагақәак,
Тцла рдацны са салағеит сыдгғыл аңсы.
Ихәау, имчыдоу, игәақхьоу мөа гәтыхақәак
Рымтағ са сызхьеит, сцәыкәбархеит уажәы...

Шөысхьымтдөуан имтдөуац,
имгәырөац бғыцқәак,
Сыңсызарғы – са сызра, сыңсра цьабатөзам,
Сгәы сшазар сызмырзша ө-гәтыхак сыгәтыхан,
Сгәы зшазоуп нас уаха сыңсра цьашьатөзам!

ГӘЫКАЛА ИСХӘӨ...

Аетдә, шәанысымбогы ажәөан ду хышәқькала,
Ажәөан шәанамам шәыда итацәуп.
Сыбла шәанамбогы, ацәқәырца, шәтцәыуала,
Шөылағырз змам уи амшынгы затцәуп.

Са сыда, са сыда ари адгғыл затцөымзарғы –
Аетдәа шәыдлацса ажәөан затцәуп.
Гәтыхак исхамыштың сажәқәа ирнышәазаргы,
Сылағырз иалтцхьоу ашәа хәатәуп.

Сыбла шәанамбогы хахәқәак шәеицәажәала,
Арөашқәа шәыцәқәырц ласхьырсны шәцала,
Сышьхақәа гәахәала хатцарак шәахәала,
Иқамло лакәқәак рызбахә шәхәала...

Сыбла ианамбоггы амцақәа еиқәышәтцала,
Сыбла ианамбо гәыла сбыллап.
Хатцашәак, гәыргъашәак гәыкала шәахәала,
Гәыкала иқатцәкьоу рымцахә еиқәхап!

Са сыда, са сыда ари адгьыл затцәымзарггы,
Стцеи мыш уа удлацса сыдгьыл тацәуп.
Гәыкала исхәахьоу гәыкаҕе ицсызарггы –
Уртқәа сызрылаз аз уашәахә хәатәуп...

Гэында Кэытцниа

1965

Атцх адакьяе
ухыз анфылан,
Амш адакьяе –
сара сыхыз.
Ашәкәы анаатуаз
хаицылон, –
Ахы ытнахуан
азыхь.
Амши атцхи
еикәшәазомызт,
Ашәкәы адакьякәарә
еикәшәон.
Урт ргәеисыбжь
еикәтәазомызт,
Са сшырзызырфуаз
сыршон.
Ирыфуан ацстазаара
ажәабжь,
Алагамтеи антцәамтеи
змам.
Амши атцхи
анеицәажәо,
Ражәа амтцәыжәоақәа
ҕахәам.
Ахы иақәитуп
ацсаатә еипш,

Гэыргъаѣхэашоуп
Ажэа аира!
Ашэҕэы анфылара
 са исатэоуп,
Уи Ашэҕэы апхъара –
 уара.

* * *

Сара ссаркьоуп,
Усныцшыл,
Усныцшыл,
Сыцшуп,
Саапсеит.
Уара улацш зны игэынкыл,
Уи шыгэхъаазгоз
Саанхеит
Убри амш аѣы,
Убри аены
Сара сахъ шыаѣак уааскьеит,
Знык уцэаара снахьырцшны,
Сахьухьымцшуаз унаскьеит.
Сыцеуаз цыысьшон санухашт,
Спыхха сцон зны уансыцэца,
Исныцшылон сцъашьаны,
Атцх, амш, нас апша.
Еицакзар уа уцшра,
Уаар, усзымдырыр хэа сшэон.
Игэхъаазгоз улакта
Ссаркья-хэыцра иазынхон.
Хара уқан, уеибашьуан,
Ма уахьымаара ушьтын.
Усаркья хэыч ара игэыкуан,
Цъара икаршэын, иузыцшын.
Иухаштит ишыказ ухы-уѣы,
Иухаштит ублақэа ирыцшшэыз,

Асаркыа кнахауп атзаҕы,
Уцкэынра ацэаара ахьаныз.
Инхон асаркыеи ауаҕи,
Еикэшон аамта ухаи-ени.
Асаркыа шьон, –
Ауаҕы дажэуан,
Асаркыа цэыр, –
Ауаҕы дыцсуан.

* * *

Згэы еиҕэымшэаз акакан еицш,
Уареи сареи хагэқэа еидызааит.
Ха хазгэылоу акакангы
Икэымпылу дггыл хэычызааит.

Акакан хэыч зэоу аратцла,
Наунагза ишоу дунеизар,
Адггыл иаларсуп уи дацла,
Амра аҕынза иара неизаап.

Гунда Сақаниа

1966

* * *

Сеазыҕастоит
атҕ ашышыҕа,
Сымшқәа ртеиспыҕа
еихаҕсо.
Сызынғы тәыуоит
аҕаҕа,
Сышытақәа абырлаш
таҕсо...
Адгыли ажәфани
еидылоит,
Ишьталоит
ихиаалан асы.
Издыруеит
мышкызны
ҕаицылоит,
Ари адгыл
еиҕызшаз
зыҕсы.
Асы шкәакәа
ауеит аҕалыҕа,
Агәалашәара амҕа ...
арахәыц...
Ахыуардын
неиуеит
ашышыҕа,

Ацсы шкәакәә
кылган
ахыц...

* * *

Ацарцалыкь
ангәылтцуа
абагәә,
Иахауеит
рхәоит
адагәә,
Алашә
икам
апштәқәә
ибоит,
Аәаха
иҕы
еилгоит...
Ацарцалыкь
анталә
абагәә,
Адагәә
ддагәоуп,
длашәуп алашә,
аәаха ҕитзом...
Ацарцалыкь
гәылтцаанза
абагәә...

* * *

Қбаад иатцәан
амшын,
аҕба салам

шәҗәын
ихыз,
Аетҗәәқәә аашаанза,
амшын
рыҗәуан,
Амза блазатҗәык ала
иаҗхьон,
Азқьышықәсқәә
рысалам
аҗба,
Амшын иатҗәә
ихын...

Заира Тҗаитцыкә

1966

* * *

Адгбыл – снапсыргәйтца,
Сгәы инадтдан саатгылт,
Ацшқа иеипш итцәыуон,
Схәы-сжыы ааилагылт:

Шәартак абома? –
Ацәа-жыы тцаҗахоу?
Ачҗара хытцма? –
Ахәрақәа цытлоу?..

...Ааи, иуазыруан,
Иазхымгоз рацән: –
Ан лыхшара
Илцәызыз лыхшара
Илцәызыз дрызгәышыуан.

* * *

Ижышуа иухақыруз
лаҳәазма?
Изыцәнымхара рықәшәан
иагазма?
Узмыртынчуаз ухъаа
еикәтәама?
Иугәытцхоз угәыҗра
назама?

Угәы иқәиоу утцеицәа
гәыкуазма?
Цәашьқәоушәа рыпсы-мәа
лашазма?
Ахақәитреи Ахьыпшымреи
еишьтазма?
Баагәаран ужәлар
кәыршазма?
... Апсны,
уара Анцәа изыхәан
ушазма?

* * *

Атх аеиқәа иақәтәоуп,
Аеиқәа амә цшоуп.
Атх апша иарқаран,
Аблақәа еикәапсоуп.

Жәфәан цардоушәа икнаҳауп,
Амза ашәахәа.
Жәфәан сакараф ськәлеит,
Атхаз са сзатәа.

Аетә кәицқәа изызо,
Хәыцрак еимнадоит.
Аеыуаф-цкәын уатцәынза,
Имәа наигзоит.

Атх аеиқәа кьала,
Суркьәлеит зынза.
Сышә сзахытцуам схала,
Усыпхьозаргь маза.

Уатә шыжьынза сыцәап,
Уеиқәа фәхәаны.
Ашаецәа уцәыззап,
Ашара сахьзаны.

Инна Ҳаҗыымба

1965

* * *

Азыхь хэыч иаҕыхээз,
Мшын дук хабжъалеит
Иахзеиламыз цстазааран.
Ҳаицылеит хайпыртырц,
Азыхь хэыч агъама
Амшынаҕ игэазтаз...
Ацстазаара цшран.
Ара зегъы мѳасуан.
Даара сузгэакъан
Азыхь хэыч еицызхаз,
Амшын атдан
Абырлашқәа гәазтоз.
Азыхь хэыч изхэыцуан
Урт аймхэыцқәа еизызгоз,
Хазы-хаз иахдыруеит
Иахзеилам амшын ду
Агъама...

* * *

Схъаақәа схаштуеит,
 уа уқынзоуп мѳахәастак.
Арѳаш исзыргом
 исхъаау, сзеигэыргъо.

Зеггы-зеггы схаштуеит,
ацыс еипш суцэызуеит.
Агаға, амарца,
уцхызкәа сцәумырзын.

Ари ға дунеиуп
уахыыкам, сахыыкоу...

Азэы затэык дсыцуп,
убриггы лацшыла.
Гэыблыла сиззатәуеит
сызхалар иа икынза.

Ашьыжь ихытцуеит
ацсаатә атра цеыха,
Ацстхәеипш игәнышәкыл
ашьхара аика.

Азэы дхытцит шьхагәыла,
итыц ла дазхьацшуа...
Абар амѡахәаста
сызныло, сизнытуа.

Ашьхара аикаѣ –
ацсаатә ду амтэыжәѡа.
Ацстхәеипш сыгәнышәкыл
ацсаатә атра ихытыз.

Абар амѡахәаста –
ацсаатә лас амтэыжәѡа.

* * *

Уапа шкәакәак ушәтцаны,
Адәы унықәпраар ѡадахьала.

Адстхәа кәашқәа рыгәтаны,
Шьхак ахыцәқәа уеадухалар.

Гәыргъа дуны угәы нтыпраар,
Цслахәны ахрақәа ирызцап.
Асыцса кәашқәа рыччацшь хытцны,
Уцсы рфашха ирыцәкатәап.

Аха албаара утахымкәа,
Азы ухытцны, унакәахап.
Ҷыц ухалар ахра аика,
Ашьха цшалас уама ицап.

Иутахызар ахра гәйдкыл.
Иутахызар ацсара
Рыбна лымха утахәыт-хәытцны,
Ргәы шхәауа, урыцәцала.

Уара – ашьха бзиа ирбаз,
Уара – ацакья зыткәаз,
Зхысыбжь ала ахра еимыздаз,
Амфәа кнахақәа зчапаз.

Зегъы иреигъуп цстхәак наушәутцар,
Шаанза, акихәа Ҷытцны,
Адәы унықәпраар фәадахьала,
Уаха ухнымхәырец утахны.

Дмитри Габелиа

1986

ДРЫХЭХАУАН, ДЫРТИУАН

Дтэан дымтысзакэа,
Ддысит хэа илзыцшуан.
Дыкнахан ґымтзакэа,
Дрыхэхауан, дыртиуан.

Ашэыгақэа ирылхыз,
Ацстазаара лыцшран.
Асахьақэа иргэылаз,
Ақаза дитэхахьан.

Шэымтак икылцшуаз
Лылшара ибахьан.
Данибатцэқьа, дтихаанза
Лыхэ ишьахьан.

Дтэан дымтысзакэа,
Ддысит хэа илзыцшуан.
Дыкнахан ґымтзакэа,
Дрыхэхауан, дыртиуан.

ИБГЭАЛАШЭОМА?

Зны сыбґынтэауан,
Ибгэалашэома?

Сцәырҳаны саапшуан,
Амш хәанчома?..
Ататын былуан,
Алға харцхома?..
Нас сбызцаауан,
Шәышықәса бынхома?..
Бытцхқәа сғычуан,
Уажәы сырбома?..
Санаапш исхаштит,
Зны сшыбҕынтцәауаз...
Ибгәалашәома?

АТЦХ АҢҒЕЫХАҚӘА...

Атызқәа кәантазза ианцшу,
Барей сарей ҳакәа аншу,
Баасеичахар кәамлазои –
Сыцхыз балтцны баар кәамлои

Сгәыгра бгәыграла ианҕу,
Хәылпазы банҕырбаҕу,
Схәынтцәра маатыр ҳәа бымшәазои...
Ускан хгәыграқәа еимцхыттои.

Хдунеи цхызрала иантәу,
Ҳатцх ҳамала ианҕеу,
Дәәазныкгы баар кәалоит...
Атцх аңҕеыхақәа ҳакәшәоит.

АХҚӘА

Дырмит Гәлиә

«Ахы сышәкәы, уейтдамхан!..».....	5
Абри соуп сара	5
Ааңын	6
Хоңьан ду	7
Ахшыфи, атцареи, амчи	8
Бызбоит, бызбоит	8
Апцхәызба илышьтоу ачкәын иахь	9
Сыпсадгьыл	10
Ахатца ихатца иашәә	10

Гьаргь Чачба

Уарада	12
«Иудыруеит, сашьа, уи еипш атәыла...»	13

Самсон Чанба

Ашьха тыпцха (апоема ацыпцәаха).....	14
Аеагашәә (ацыпцәаха)	16

Иуа Коғониа

Сара сымға	17
«Са сзыцәшәозеи, хьаа сымам...».....	18
Апсны.....	18
Тәрада анхара.....	19
Ашәарыцаф ашьха	20

Миха Лакрба

Ушнеиуа унеи!.....	22
Абахтаә	23
Ажәтцыс.....	30

Омар Беигәәә

Ах, угәаны сыпсында!	25
Астампылтәи апсыуа бжыы	26

Ацсны, Ацсны!	27
Мушьни Ахашба	
Амза	30
Угыл, ишоит, сашья!	30
Азын	31
Отар Демерць-ица	
«Ба боуп зда дсымам...»	32
«Адуinei лашара ду саннаты...»	32
Сгэы иҫоу	33
Владимир Агрба	
Дад, дад!	35
«Сан, иаххысхью...»	36
Асаати ахэыҫи	36
Леуарса Кэытцниа	
Ацсны	38
Акэа	38
«Асы хьшэашэа кахэит ахьта ама...»	39
Ритца	40
«Бхы-бгэы азхауама, ашта бҫоума...»	40
Леонти Лабахэуа	
Аиаша	42
Мазлоу – Зегьзлоу	43
Абас иҫоуп афы алеишэа	46
Уо рерашья, Пышэ абаша!	47
Шалуа Цэыцьба	
Хьяасисзынхаз.....	50
Ацла	50
Тагалантэи таига	51
Ицон аҫба	51
Ацслахэ	51
Изыҫуеит асалам шэҫкэҫа	52
Ацсуа поетцэа рахь	52
Михаил Гочуа	
Дыгэ ижьира	55
Степан Қэычбериа	
Сыпсадгьыл ду, сылашара!	57

Қыаазым Агәмаа

Асалам Акәәка	58
Апсадгғыл азы ашәа	59
Бзиа дызбоит Қәикәи	59
Асолдат ихәтгәын	60
Апснытәи ашыхәкәа	61

Баграт Шьынқәба

Агарашәа.....	63
Кофта шкәакәа	64
Амхаңырыра ргарашәа	66
Шьардаамта	67
Лыхны аштәе	68
Ахра иалиааз	69
«Нас мышкызны сыңсы сыхтып...».....	70
Ажәа	71
Хынәажәа	72
Сыпсадгғыл, угәынқбжы саҳауеит	73

Кьыршьал Чачхалиа

Еимаркуазеи?.....	74
Бзиа узызбо убризаами, Ткәарчал!.....	74
Амбакәа иаҳцәигоит иаҳмырбакәа	75
Ҳаңгәат, ахаңгәа ат!.....	77
Тышәкәа	78

Иван Тарба

Апсуа кама	80
Бара быда сцом Акәәка	81
Апсназы ашәа	81
Сбызшәа	83
Ахақәитра.....	84

Чичико Цьонуа

Аипырттра	86
Сымшьамба	87
Члоутәи атх.....	88
«Уара, скарматчыс, абжы ссир ухоуп...».....	89
Бейгәаа Омар уахь	89

Алықса Цьонуа

Ахыз рчапон	91
-------------------	----

Атынчразыакәцара.....	92
Ашыжь жаза.....	93
Сыцсадгьыл	94
«Са сгәакынза ба бназаап...».....	95

Сандро Сангәлиа

Амшын	97
Цхәызба хәычы, дад дбыкәыхшоуп.....	97
Схәыцрақәа	98

Шьалуа Сангәлиа

Бзиала	100
Ацсны	101
«Анышә итцашәтца ахы фәрха...»	102

Алықса Лашәриа

«Даниуа зегь еигәыргьоит ауафы...»	102
Сажәеинраала	102
Сахәшьа лахь	103
Сареи аацынреи.....	104
Ацхыз	105

Константин Ломиа

Сыцсадгьыл азы.....	108
Азын ахәылпаз	109
Амфа инагоу Ритцака.....	109
Апоет игәы ахы аналамла	111
Уара уфны.....	111
Гәында.....	112

Цьота Тапагәуа

Цитци-кәакәа.....	113
Сымпыл.....	114
Уааи,сөыза!.....	114

Гьаргь Гублиа

Салыбеи иашәа.....	116
Ацхәызба – итахаз лаб изкны илхәаз ажәа	118
Схәычра аштә	118

Владимир Анқәаб

Сышьха зиас	122
‘Еаанбзиала шәгәыргьо шәнеилааит!.....	123

«Зегь акоуп иахьоу, уахоу...».....	123
Цьамал Абыгба	
Ахахаи, амарцабақа!	125
«Исфо – амгьал...».....	126
Агэыггра.....	126
Апхьарцаабжы.....	127
Анатоли Ацъынцбал	
«Абар ашьхаҕ асы цэыртцит...».....	129
«Икацсеит абыгьқаа...».....	129
«Атхьхэтэантэи агэынқьбжы ажэсан иалазөө...».....	130
Алықьса Гогэуа	
Апхыз.....	131
Ахра иагаз ицсы амхра.....	132
Азиас.....	133
Мушьни Миқаиа	
Ан.....	135
Иугэаларшэа.....	136
«–Ашырцазы ашара ишалаз...».....	137
Шамил Цлиа	
Нарт-зы.....	138
Гарцзегь реиҕа иҕаракуп.....	140
Ашьа.....	141
Никэала Хашыг	
Артцафы.....	143
Ажэтцыс.....	144
Кэаста Гьерхьелиа	
Уаридада.....	145
«Ахэыцра иагазшэа ашьхақаа...».....	146
Ацэлаа анышэтуа.....	147
Нели Тарцха	
Ацсуа хахэқаа.....	150
Диитапоег.....	152
Сшьам дгьыл.....	154
Рушьни Цьопуа	
Ацсныка.....	156
Цьанат агэашэаҕ.....	157

Ашәәхәә.....	158
Платон Бебиа	
Ажъя шкәәкәә.....	160
Аладареи аҗадареи.....	161
Аеыхәә.....	163
Борис Гәыргәлиа	
Ахатәыбызшәә.....	165
Сара сиит Аҗсны, аҗсыуак иҗны.....	166
Ахахә аамысташәә.....	167
Сарион Таркыыл	
«Шьхала имҗасуеит аҗтақәә...»	168
Сыҗсадгғыл.....	169
Шәгылзегғыл?.....	170
Заур Кәарҗиа	
Азыхь.....	172
Ашәә.....	172
«Амҗа сықәуп...».....	173
Терент Чаниа	
Анҗәа иалихыз Аҗсны.....	175
Дҗон аҗхәызба пшыхәра.....	176
«Иаашанхазшәә знык ақыта...».....	177
Цьума Ахәба	
Ааҗын.....	178
Гәадурас иумаз.....	179
Ашьауардынқәә.....	180
Мушьни Лашәриа	
Иаеуп ажьтаара Аҗсынра.....	182
Стампылтәи аҗармыкьяе.....	183
Асар рымҗа.....	184
«Ғыҗья хәкоуп Аҗсынра!..».....	186
Владимир Атҗнариа	
«Уеумыртлан, сажәеинраала...».....	189
Аҗсшәә.....	190
«Ахәылпаз амра аҗсымтаз...».....	191
Владимир Ахьба	
«Икьыркьыруа испылт, садырын...».....	193

Адуinei азхэыцра.....	193
Саныцслак ашьтахь.....	194
Таиф Ацба	
Ацсныагимн.....	195
Ацсуашэа.....	196
Амра ссируп аташэамтаз.....	197
Витали Амаршьан	
Амра анташэоз.....	198
Азэк дышэфыкын.....	199
Акэа.....	200
Заур Быцэба	
Амариал апацэа афоит.....	202
«Ацстхэа аныхчыла амра арзит...».....	202
«Амжэа шгылаз итцыфрит иажэын, иаацсан...».....	203
Валери Касланзиа	
Аиниара.....	204
Знымзар зны.....	204
Ҳаикэшэара аламталаз.....	205
Рауль Лашэриа	
Ацсуа ида азэггы дсыздырзом	206
Ашэтыш пшза.....	207
Амба шыака.....	208
Белла Барцыц	
Ацсуа ан лнапкэа.....	210
Хышьыцбак нысхыцпрааит, дыргак нсыта,	211
Ахы иакэйтхеит Гагра	212
Геннади Аламиа	
Скэалеит шыхатэылан.....	214
«Дышцаласыз!..».....	215
«Азэ адггыл дзыкэгыло...».....	215
Рушьбеи Смыр	
Сыцсадггыл ахыкыкоу сара сфэоуп.....	217
Ацсуа гарақэа.....	218
Ацшэма дацшэыман.....	219
Денис Чачхалиа	
Анцэа иан илызку аныхэацхыыз.....	221
Цагэыргыа.....	222

Сықалақь.....	223
Лиолия Тғанба	
Аиааира	224
«Сшәыпшаала сара апсуа лхаҕсахьяҕе...».....	225
Апсадгьыл – ихнымхәыз рыцсоуп.....	226
Лариса Макачаа	
Усызгәакьоуп,Апсынтәыла!.....	227
Стәыгуазом уаха.....	227
Ҳаицызааит!.....	229
Даур Зантәриа	
«Аапын ыҕан, аха уигьы сзымыхъчеит...».....	230
«Бзиа бызбоит...»	230
«Иарбан сеипхышышыһаауа...».....	231
Владимир Зантәриа	
Абас, ауардыншътра сышху.....	233
Уара мѳа харак уқәуп, сашья!.....	234
Ҳаҕоушәа... ҳаҕамшәа.....	235
Сергеи Агындиа	
Ажәфан еилгомызт, ихәашьын алақта	237
Асаркьалқәа рҕытбжьи.....	238
Уртаблақәа.....	238
Виачеслав Чытәанаа	
Атцх аҕсы ашьоит	240
Шьыжь шәацшь ҕазнык сапыларц.....	240
Арѳаш кнаха абжьи.....	241
Вахтанг Апцхазоу	
Сырхышьна кнахаз	243
Апцта иналцхаз ашәахәац	243
Ашарккамтәи арбагьқәеи	244
Енвер Ажьиба	
Исыцрымтцуа ҳцеицәа рыбжьи	246
Сылахь иану сзаныхзом	247
Ғамѳак	249
Екатерина Бебиа	
Шәхынхәы, ҳашыцәа	250
Ухьз ужәлар ирзынхеит	251
Амра сыцуп сахьцалакгы	252

Валентин Көағәаниа

Имиц амшқәа сыртоуп.....	253
«Ғаха-ғымтроуп уажә хабжыара...»	254
«Садызгалеи, садзыпхыалеи...»	255

Зураб Цыпуа

Сыдгылы сареи	256
Сағаней дхалап, дышхахац.....	256
Ахәылбыҕеа.....	257

Анатоли Лагәлаа

Ара ацсуа иҕеы ацхыа ицалароуп!.....	258
Зхъаақәа згәы итцалаз... ..	259
Аха хара хзеиыртыуам!.....	260

Саида Делба

«Инхажыада? Зегь хцамтаз азә дынхароуп...»	262
«Шәысхымтәыуан имтәыуац, имгәырџац бгыцқәак...».....	263
Гәыкала исхәо.....	263

Гәында Кәытцниа

«Атцх адакыаҕ ухыз анџылан...»	265
«Сара ссаркыоуп...»	266
«Згәы еикәымшәаз акакан еицш...»	267

Гунда Сақаниа

«Сеазыкастцоит атцх ашышьыхәа...».....	268
«Ацарцалыкы ангәылтцуа абагәа...».....	269
«Қыаад иатцәан амшын...»	269

Заира Тхаитцыкә

«Адгыыл–снапсыргәытца...».....	271
«Ижышуа иухакыруаз лахәазма?...».....	271
«Атцх аҕеиқәа иакәтәоуп...».....	272

Инна Хәацымба

«Азыхы хәыц иаҕыхәаз...».....	273
«Схъаақәа схаштуеит...».....	273
«Уапа шкәакәак ушәтцаны...».....	274

Дмитри Габелиа

Дрыхәхауан, дыртиуан	276
Ибгәалашәома?.....	276
Атцх аҕыхақәа... ..	277

АҔСУА ПОЕЗИА

АБХАЗСКАЯ ПОЭЗИЯ

На абхазском языке

Аредактор Ф. Бытәба

Акорректор Н. Шьаматәа

Асахьаҕыхы Р. Габлиа

Компиутерла еиқәлыршәеит А. Ацьынцәал

Аформат 84x108 1/32. Атираж 500.
Иќацә. акь. бғы. 9. Инықә. акь. бғы. 15,2.
Аҕацацќа №...

Отпечатано в ООО «Флер-1»
350058, г. Краснодар, ул. Уральская, 98/2